

European Union

german
cooperation

DEUTSCHE ZUSAMMENARBEIT

ግብርና ሚኒስቴር
MINISTRY OF AGRICULTURE

በኢትዮጵያ ኃላፊነት የተሞላበት
የማህበራዊና አካባቢ የስነ ምግባር ደንብ

የኢትዮጵያ ሆርቲካልቸርና የግብርና ኢንቨስትመንት ባለሥልጣን

በኢትዮጵያ ኃላፊነት የተሞላበት የግብርና ኢንቨስትመንት ዕውን ለማድረግ የሚያስችል የማህበራዊና አካባቢ የስነ ምግባር ደንብ

1ኛ እትም

ታህሳስ 2011 ዓ.ም

መ/ቤቱ ስም	በኢትዮጵያ የሆርቲካልቸርና የንግድ-ባለሥልጣን በኢትዮጵያ ኃላፊነት የተሞላበት የንግድ-ዕውን ለማድረግ የሚያስችል የማህበራዊና አካባቢ የስነ ምግባር ደንብ
ህትመት	1ኛ
ዕውቅና የሚሰጥባቸው የተስማሚነት ደረጃዎች	ነሐስ ብር ወርቅ
የወጣበት ቀን	ታህሳስ 2011
ተግባራዊ የሚሆንበት ቀን	ሐምሌ 2011ዓ.ም
ወሰን	የንግድ
የምስክር ወረቀት የሚሰጥባቸው አማራጮች	ለእያንዳንዱ እርሻ ቦታ ማሳሰቢያ :- ሁሉም የምስክር ወረቀት የሚሰጥባቸው ቦታዎች የተመዘገቡ የንግድ አካላት ሊሆኑ ይገባል። እያንዳንዱም የምስክር ወረቀት የሚሰጠው ቦታ አዲት ይደረጋል።
ተያያዥ የባለቤትነት መብት	ተፈቅዷል
በስነ ምግባር ደንብ የምስክር ወረቀት አሰጣጥ ውስጥ ያልተካተቱ:	በቡድን የምስክር ወረቀት ለተያያዥ ምርት መስጠት የአለምአቀፍ አመልካች የአካባቢ ቁጥሮች አጠቃቀም

1	መግቢያ	1
2	በኢትዮጵያ ኃላፊነት የተሞላበት የግብርና ኢንቬስትመንትን ዕውን ለማድረግ የሚያስችል የማህበራዊና የአካባቢ የስነ ምግባር ደንብ	3
2.1	የስነ ምግባር ደንብ ዓላማ እና ግቦች	3
2.2	ሃላፊነት የተሞላ የግብርና ኢንቬስትመንት እና መወሰድ ያለበት ተገቢ ጥንቃቄ	4
2.3	የስነ ምግባር ደንብ ተጠቃሚዎች	4
2.4	የሌሎች አገሮች ተሞክሮ	5
2.5	የህግ ማዕቀፍ	6
2.6	የስነ ምግባር ደንብ መርሆዎች	6
2.7	መሟላት የሚገባቸው ደረጃዎች	8
2.7.1	የነሐስ ደረጃ	9
2.7.2	የብር ደረጃ	10
2.7.3	የወርቅ ደረጃ	11
2.8	ቀጣይነት ያለው የማሻሻያ ዑደት	11
2.9	የማህበራዊና አካባቢያዊ ተጽዕኖ ግምገማ (SEIA)	13
2.10	የማህበራዊና አካባቢያዊ አያያዝ አስተዳደር ሥርዓት (ማአአስ)	15
2.11	የምርመራ፣ የማረጋገጥ እና የምስክር ወረቀት አሰጣጥ	17
2.12	የደንቡ መስፈርቶች ማሻሻያ	22
2.13	መደበኛ ሰነዶች እና የሰነድ ቁጥጥር	22
2.13.1	መደበኛ ሰነዶች	22
2.14	የሰነድ ቁጥጥር	24
3	የስነ ምግባር ደንብ አያያዝ እና አስተዳደር	24
3.1	የግብርና ሚኒስቴር	25
3.2	የዕውቅና የምስክር ወረቀት የሚሰጠው አካል	25
3.3	የባለድርሻ አካላት ምክር ቤት	26
3.4	እርሻዎች	27
3.5	የዘርፍ / ንዑስ ዘርፎች ማህበራት	27
4	የብቃት የምስክር ወረቀት አሰጣጥ ህጎች፣ ደንቦች፣ እና አሰራሮች ሂደቶች	29
4.1	የስነ ምግባር ደንቡ ወሰን	29
4.1.1	ከኢትዮጵያ ሕግ ጋር ያለው ግንኙነት	29
4.1.2	የእውቅና የምስክር ወረቀት ለማግኘት የሚያበቃ የእርሻ አፈፃፀም ደረጃ	29
4.1.3	ትርጓሜዎች	30
4.1.4	የእርሻ ባለቤትነት	31
4.2	የኦዲተሮች አመዳደብ	31
4.3	ዕውቅና ሰጪው አካል ለሚሰጠው የኦዲት እና የእርሻ ምዝገባ ማመልከቻ	31
4.3.1	ለምዝገባ የሚያስፈልጉ መረጃዎች	32
4.3.2	ለምዝገባ መሟላት ያለባቸው ሁኔታዎች	33

4.3.3	በዕውቅና ሰጪው አካል የሚደረግ የእርሻ ምዝገባ.....	33
4.4	የእርሻ ቁጥጥር/ምርመራ.....	34
4.4.1	ለውስጥ የእርሻ ምርመራ መስፈርቶች.....	34
4.4.2	ቅድሚያ ካስታወቁ በኋላ የሚደረግ የውጭ ምርመራ / ኦዲት ሥራ አካሄዶች.....	34
4.4.3	የመጀመሪያ እና ተከታታይ የውጪ ምርመራዎች ጊዜ.....	35
4.4.4	ከዕውቅና በኋላ አዲስ ምርት በሚመዘገብበት ጊዜ የሚደረግ ምርመራ.....	37
4.5	የተስማሚነት መስፈርቶች.....	38
4.6	የውጤቶች ማረጋገጫ እና የምስክር ወረቀት አሰጣጥ.....	38
4.7	ቅጣቶች.....	40
4.7.1	ማስጠንቀቂያዎች.....	40
4.7.2	እገዳ.....	41
4.7.3	ስረዛ.....	42
4.8	የቅሬታ አቀራረብ ስነስርዓት.....	42
4.9	የስነ ምግባር ደንብ የምስክር ወረቀት አጠቃቀም.....	43
4.9.1	የግብርና ሚ/ር ደንብ የምስክር ወረቀት እና አርማ አጠቃቀም.....	43
4.9.2	በዘርፉ ውስጥ ጥቅም ላይ የዋሉ ማህበራዊ እና አካባቢያዊ መስፈርቶች እና በደንቡ መካከል ያለው ግንኙነት.....	43
4.10	የደንቡ ማሻሻያዎች.....	43
5	የስነ ምግባር ደንብ የነሀስ ደረጃ መስፈርቶች ይዘት.....	44

የምህጻረ ቃላት ዝርዝር

አህ	የአፍሪካ ህብረት
ግትኤ ATA	የግብርና ትራንስፎርሜሽን ኤጀንሲ
ዕለአ CB	ዕውቅና ሰጪው አካል
ዓምደኮ CFS	የዓለም የምግብ ደህንነት ኮሚቴ
ኮሶሳጥኩ CLC	ኮሊንት የዕውቅና ሰጪ እና ጥበቃ ኩባንያ
አንላሚኦኤርጂ CRGES	የአየር ንብረት ለውጥን የሚቋቋም የአረንጓዴ ኢኮኖሚ እስትራቴጂ
ድማተ CSR	የድርጅት ማህበራዊ ተጠያቂነት
ኢሆጋኢባ MOA	የኢትዮጵያ ሆርቲካልቸር እና ግብርና ኢንቨስትመንት ባለስልጣን
ኢሆአላማ EHPEA	የኢትዮጵያ ሆርቲካልቸር አምራቾች እና የላኪዎች ማህበር
አተግ EIA	በየአካባቢያዊ ተጽዕኖ ግምገማ
አአስ EMS	የአካባቢ አያያዝ ስርዓት

አጥባ EPA	የአካባቢ ጥበቃ ባለስልጣን
ምግድ FAO	የምግብ እና ግብርና ድርጅት
ኢ.ፌ.ዲ.ሪ FDRE	የኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ
አማይስቴም EPIC	የአካባቢውን ማህበረሰብ ይሁንታ እና ስምምነት በቅድሚያ ማግኘት
ጀዳካተኤ GIZ	የጀርመን ዓለም አቀፍ የተራድኦ ኤጀንሲ
ዕትዕ GTP	የዕድገትና ትራንስፎርሜሽን ዕቅድ
ዓአሰህ ILL	ዓለም አቀፍ የሰራተኞች ህግ
አአሰድ ILO	የአለም አቀፍ የሰራተኞች ድርጅት
ዓአደድ ISO	የዓለም አቀፍ ደረጃዎች ድርጅት
መሰመተኢ LSLBI	መጠነ ሰፊ መሬት-ተኮር ኢንቨስትመንት
ግሚ MoA	የግብርና ሚኒስቴር
ሠማገሚ MoLSA	የሠራተኛና ማህበራዊ ጉዳይ ሚኒስቴር
አደአንለኮ EFCCC	የአካባቢ ፣ የደን እና የአየር ንብረት ለውጥ ኮሚሽን
MSDS	የቁሳቁስ የደህንነት ሰነድ Materials Safety data Sheets
ተማ NA	ተፈጻሚ የማይሆን
ጤሥደ OSH	ጤና እና የሥራ ደህንነት

ማአሰደ ስነ ምግባር ደንብ	የማህበራዊና አካባቢያዊ ስነ ምግባር ደንብ
ማአተግ SEIA	የማህበራዊና አካባቢያዊ ተጽዕኖ ግምገማ
ማአአስ SEMS	የማህበራዊና አካባቢያዊ አስተዳደር ስርዓት
ዓጤድ WHO	የዓለም ጤና ድርጅት

ምስጋና

ለሰጠን ጠቃሚ ምክሮች እና ተዛማጅ የመመሪያዎች እና የአዋጆች ቅጂ የቀድሞውን የአካባቢ ጥበቃ ባለስልጣን እና መሰጠት ለገናኝ። በ እ.ኤ.አ 2011 ዓ.ም ለቀረበው የመጀመሪያው ረቂቅ ጠቃሚ አስተዋጽኦ ያደረገው "የኔዘርላንድ ፌሎውሺፕ ፕሮግራም" ምስጋና ይገባል። ይህን መሰረት በማድረግ የጀርመን ዓለም አቀፍ ተራድኦ ኤጀንሲ "በኢትዮጵያ ውስጥ ለሚካደው ሃላፊነት የተሞላ የሆርቲካልቸር እና የግብርና ኢንቨስትመንት ድጋፍ (GIZ- S2RAI-ETH)" ፕሮጀክትን የሰነዱን የመጀመሪያውን ረቂቅ እንዲሻሻል ከዓለም አቀፍ ደረጃዎች እና መርሆዎች ጋር እንዲጣጣም በማድረግ ስላዳበረው ምስጋናችንን የላቀ ነው። በተመሳሳይም በፋርም አፍሪካ የሚመራው BRACED / MAR ፕሮግራም ላደረገልን የቴክኒክ፣ የገንዘብ እና የሎጂስቲክ ድጋፍ እንዲሁም የግብርና ትራንስፎርሜሽን ኤጀንሲ (ATA) የምክክር አውደ ጥናት በማዘጋጀት ላደረገልን ድጋፍ ከልብ እና መሰጠት ለገናኝ። በግብርና አካባቢያዊና ማህበራዊ ጉዳዮች ላይ ገንቢ አስተያየቶችን ለሰጡን ድርጅቶችና ግለሰቦች ሁሉ ልባዊ ምስጋናችንን መግለፅ እንወዳለን።

ማጠቃለያ

በኢትዮጵያ ኃላፊነት የተሞላበት የግብርና ኢንቨስትመንት ዕውን ለማድረግ የሚያስችል የማህበራዊና አካባቢ የስነ ምግባር ደንብ የተዘጋጀው የግብርና ኢንቨስትመንት ፕሮጀክቶች ሁሉን አቀፍ ፣ ዘላቂ ፣ ግልጽነት የሰፊነባቸው እና ሰብአዊ መብቶችን የሚያከብሩ መሆናቸውን ማረጋገጥ ይችሉ ዘንድ ለመርዳት ታስቦ የተዘጋጀ የስነ ምግባር ደንብ ሰነድ ነው ። ይህ ሰነድ የተዘጋጀው የኢትዮጵያ ሆርቲካልቸርና ግብርና ኢንቨስትመንት ባለስልጣን የግብርና ኢንቨስትመንት ልማት በተገቢው መንገድ ተግባራዊ ለማድረግ የሚያስችሉ መመሪያዎችን ለማዘጋጀት ባሳየው ቁርጠኝነት ምክንያት ነው።

የማህበራዊና አካባቢ የስነምግባር ደንብ በርካታ ዓለም አቀፍ እንቅስቃሴዎች የሚያደርጉትን ጥረት ያጣምራል እንዲሁም የራሱን ግብአት በመጨመር ያዳብራል። እነዚህም አለም አቀፍ እንቅስቃሴዎች ያዘጋጁቸው ሰነዶች ፡- በፍቃደኝነት ላይ የተመሰረተ እና ሃላፊነት የተሞላ የመሬት፣ የአሳ እና የደን ሀብቶች አስተዳደር (በብሄራዊ የምግብ ዋስትና ማዕቀፍ ውስጥ ያሉ) መርሆዎች (VGGT) ፣ በአፍሪካ የሚደረጉ መጠነ ሰፊ መሬት ላይ የተመሰረቱ ኢንቨስትመንቶች መመሪያ መርሆዎች (LSLBI) ፣ በግብርና እና በምግብ ስርአቶች ላይ የሚደረግ በኃላፊነት የተሞላ ኢንቨስትመንት መርሆዎች (RAI) እና መሬት ላይ ለተመሰረተ የአፍሪካ ግብርና ኢንቨስትመንት መዋቅራዊ ትንታኔ ሲሆኑ የእነዚህን እና መሰል እንቅስቃሴዎችን ዋና ዋና መርሆዎች ከኢትዮጵያ ብሔራዊ ፖሊሲዎች እና የህግ ማዕቀፎች ጋር በማጣጣም ይሰራል የማህበራዊና አካባቢ የስነምግባር ደንብ ።

ስነ ምግባር ደንቡ ከላይ የተጠቀሱትን ዋቢ ሰነዶች ለመተካት አይደለም የተዘጋጀው፤ ይልቅንስ ከእነዚህ መመሪያዎች ውስጥ ጠቃሚ መርሆዎች እና ምርጥ ተሞክሮዎችን በማጥለል እና በማዘጋጀት የኩባንያ ሰራተኞች፣ የፈፃሚ አካላት ሃላፊዎች፣ እና ሌሎች የግሉ ዘርፍ ባለሙያዎች በእርሻ ላይ የሚያደርጉት ኢንቨስትመንት ኢንቨስትመንቱ በሚፈጅው አጠቃላይ ጊዜ የአካባቢያዊ እና ማህበራዊ ሃላፊነታቸውን ዝቅተኛ መስፈርቶች የሚያሟሉ አፈፃፀሞችን ማሳየታቸውን ወይም ከሚጠበቀውም በላይ ማሳካታቸውን ለመገምገም የሚጠቀሙበት ሲሆን የሚጠበቅባቸውን ሳያሟሉ ከቀሩም ችግሩን እንዴት መፍታት እንደሚችሉ ይጠቁማቸዋል።

1 መግቢያ

የመሬት ማሻሻያ አዋጆች በተወሰኑ የመሬት ተጠቃሚ ቡድኖች ላይ ባስከተሉት ተመጣጣኝ የሆኑ የይዘታ ጭማሪዎች ወይም ቅንሳዎች ባስከተሉት መዋቅራዊ ለውጥ ግብርና በኢትዮጵያ በብዙ ታሪካዊ የዕድገት ሂደቶች ውስጥ አልፏል። የግብርና ማሻሻያ አዋጆች እና ግብርናውን ወደ ግሉ ዘርፍ የማዞር ሂደቶች ለግሉ ዘርፍ ሰፊ እድሎችን የፈጠሩ ሲሆን የግሉ ዘርፍ እንዲያብብ እና በሺዎች የሚቆጠሩ የንግድ ግብርና እድገት ላይ የተሰማሩ ኢንቬስተሮችን እንዲሳቡ ምክንያት ሆኗል። ስለዚህ ግብርና ከፍተኛ የውጭ እና የአገር ውስጥ ኢንቬስትመንት መሳቡን ቀጥሏል።

ከላይ የተጠቀሱት መልካም ገፅታዎች ቢኖሩም የአካባቢ መንግዳት በአለም ዙሪያ በዘርፉ ላይ ከሚታዩ ዋና ዋና ችግሮች አንዱ ነው። የካርቦን ዳይ ኦክሳይድ ከመጠን በላይ በከባቢ አየር ውስጥ መከማቸት በከፊልም ቢሆን በተፈጥሮ ደን ውደመት ምክንያት የመጣ ነው። በላይኛው ተፋሰስ ላይ በሚደረግ የመሬት የላይኛው ክፍል እና በመሬቱ ላይ በአጠቃላይ በሚደርስ ጥንቃቄ የጎደለው አጠቃቀም ወንዞች እየደረቁ ነው። የእርሻ መሬቶች ምርታማነት በደካማ የአፈር አስተዳደር እና የአፈር ጥበቃ ዕውቀት ማነስ ምክንያት እያሸቆለቆለ ነው። ከተፈቀደው መጠን በላይ ውሀ ለመስኖ ጥቅም መዋሉ በታችኛው ተፋሰስ ያለውን ስርዓተ-ምህዳር በከፍተኛ ሁኔታ ጎድቶታል። ብዙ ታዳጊ አገሮች አግባብነት የሌላቸው የግብርና ተግባራትን ለምሳሌ ልክ ያልሆነ የቆሻሻ አወጋገድን እንዲሁም ከመጠን ያለፈ እና አግባብ ያልሆነ የኬሚካል አጠቃቀምን መከላከል ባለመቻላቸው ለአየር ብክለት ተጋለጠዋል። የሚያሳዝነው ከላይ የተጠቀሱት አብዛኞቹ ችግሮች ኢትዮጵያንም እየጎዱ ይገኛሉ።

የመሬት አጠቃቀምና የተፈጥሮ ሀብቶች ተደራሽነትን የሚቀይረው ግብርና ላይ የሚደረግ ኢንቬስትመንት በነዚህ ተፈጥሮ ሀብቶች ላይ ጥገኛ የሆኑ በአካባቢው ላይ የሚገኙ ማህበረሰቦች መተዳደሪያ፣ ደህንነት እና ባህላዊ ማንነት ላይ ከባድ ተፅእኖ አለው።

የግብርና ኢንቬስትመንቶች ብዙ የምጣኔ ሀብት ጥቅሞችን ያስገኛሉ፡- የምግብ ዋስትና፣ የዕውቀት እና የቴክኖሎጂ ሽግግርን ፣ ለአምራች ኢንዱስትሪዎች ግብዓትና አጠቃላይ የኢኮኖሚ እድሎችን ይፈጥራሉ።

ይሁን እንጂ እነዚህን ጥቅማጥቅሞች ለማቅረብ የኢንቬስትመንት ፕሮጀክቶች የስነምህዳሩን ደህንነት ለመጠበቅ እና አስፈላጊ የአካባቢ እና የማህበረሰቡን መሬት እና የህዝቦችን ለተፈጥሮ ሀብት የሚኖራቸውን ተደራሽነት ማረጋገጥ አለባቸው። ነገር ግን ይህንንም ለማድረግ እነዚህ ጉዳዮች ሊፀነሱ፣ ሊታቀዱ እና ሀላፊነት በተሞላ መልኩ እንደ ቆጥተኛ ግብ ተወስደው ሊተገቡ ይገባል። ጎን ለጎን ተለይተው የታወቁ ወይም ይከሰታሉ ተብለው የሚጠበቁ ችግሮችን መቀነስ ወይም ማጥፋትም ያስፈልጋል። ይህንን በትንሽ ስህተት ሊዘባ የሚችል ሚዛን ማስጠበቅ ያቃቃቸው ኢንቬስተሮች ውስብስብነቱ እየጨመረ የሚሄድ ከባድ የኢኮኖሚ እና የስም መጥፋት አደጋዎች ይጠብቋቸዋል።

ዘላቂነት ያለው ግብርና ለአካባቢ ተስማሚ የግብርና አሠራር ሲሆን ውስን የሆነውን የተፈጥሮ ሀብት የወደፊቱ ትውልድ ጥቅም ሳያስተጓጉል የአሁኑን ትውልድ ፍላጎት ማርካትን የሚያካትት ተግባር ነው። ዋና ዋና የምርት ግብአቶች የሆኑትን ውሃ ፣ አፈር እና ብዝሃ ህይወትን በጥንቃቄ መጠቀም ዘላቂ ለሆነ ግብርና ወሳኝ ነው። እነዚህ መሰረታዊ የተፈጥሮ ሀብቶች በሚገባ ተጠብቀው ጥቅም ላይ ካልዋሉ የግብርና መሬቶች ምርት እና ምርታማነት በእውነቱ ከነጭራሹ የአለምን ህዝብ መመገቡን ያቆማል። እነዚህ መሠረታዊ የተፈጥሮ ሀብቶች እስካልተጠበቁ ድረስ የግብርና ምርቶች ምርታማነት እና ምርታማነት የዓለምን ህዝብ መመገብ ያቆማል። የዓለም የገበያ ፍላጎት በጤናማ አካባቢ ወደ ተመረቱ አርጋኒክ የግብርና ምርቶች እና የአግሮ ኢንዱስትሪ ምርቶች ያደላ ሆኗል። በአለም ገበያ ተፎካካሪ ለመሆን ለአካባቢ ጥበቃ ምቹ የሆኑ የግብርና እና የአግሮ ኢንዱስትሪ ሂደቶችን የሚፈጥሩ መስፈርቶችን ማዘጋጀት ያስፈልጋል። እነዚህ መስፈርቶች ማኅበራዊ እና አካባቢያዊ የአሰራር ደንቦች ሲሆኑ ባለሀብቶችም ለነዚህ ደንብ ተገዢ መሆን አለባቸው። በአብዛኛው በግብርና ኢንቬስትመንቶች የአሰራር ደንቦች ውስጥ የተካተቱት ዋና ዋና ጉዳዮች የሚከተሉት ናቸው፡-

- ማህበራዊ ጉዳዮች

- የግብርና አሰራር
- የተፈጥሮ ሃብት ጉዳዮች

ዓለም አቀፍ ተሞክሮቻችን እና ምርጥ ልምዶችን በስራ ላይ በማዋል የግብርና ሚ/ር

ከኢንቨስተሮችና ከዘርፉ ማህበራት ጋር በቅንጅት ለመሥራት አቅዷል።

ሚ/ር መ/ቤቱ የዘርፍ ማህበራትንና የግብርና ኢንቨስትመንት አልሚ ባለሃብቶች የማህበራዊና አካባቢያዊ የስነ ምግባር ደንብ ተግባራዊነት ለማረጋገጥ የሚያስችል የማስፈጸም አቅም በመገንባት የዘርፍ ማህበራት የማስፈጸም እና የመቆጣጠር ሃላፊነታቸውን እንዲወጡ ያግዛል። መ/ቤቱ አዲስ የዘርፍ ማህበራት እንዲቋቋሙ ያበረታታል።

ከሰባት አመት በፊት አሉታዊ አካባቢያዊ እና ማህበራዊ ተጽእኖዎች ለመከላከል የግብርና ሚ/ር ከቀድሞ የአካባቢ ጥበቃ ባለስልጣን ጋር በመተባበር የስነ ምግባር ደንብ ማዘጋጀቱ ይታወቃል። ይሁን እንጂ አስፈላጊነቱ ወሳኝ ቢሆንም እንኳ በተፈለገው ደረጃ አልተተገበረም። ለዚህም በአፈፃፀሙ ላይ የተጋረጡት ዋና ዋና ተግዳሮቶች በአጠቃላይ የአካባቢ ጥበቃ እና በተለይም ስነ ምግባር ደንብን ትግበራ በተመለከተ የየአልሚው የግንዛቤ ደረጃ አነስተኛ መሆን፣ በባለድርሻ አካላት መካከል ያለው ውህደት ደካማ መሆን፣ የመንግስት የማስፈጸም አቅም ዝቅተኛ መሆን እንዲሁም ቁጥጥር እና ግምገማ ስርአት አለመኖር፣ የግብርና ሰራተኞች በከፍተኛ መጠን ከስራው መልቀቅ፣ አብዛኛዎቹ በስራ ላይ የሚገኙ እርሻዎች ደንቦቹን ለማስፈጸም የአካባቢ እና የማህበራዊ አያያዝ ስርዓት (ESMS) አለመዘርጋት፣ እና የአካባቢያዊ እና ማህበራዊ ጉዳዮች እጅግ በጣም ተለዋዋጭ መሆን ደንቡ በየጊዜው እንዲሻሻል እና እንዲስተካከል ያስገድዳል።

ከዚህም በተጨማሪ አዲሱ የልማት ስትራቴጂ፣ አዲሱ ሕግ፣ የንጹህ ቴክኖሎጂ አቅርቦት፣ የአየር ሁኔታን ሊቋቋም የሚችል የአረንጓዴ አገራዊ ኢኮኖሚ ስትራቴጂ (CRGEs) ፣ በአየር ንብረት ለውጥ ላይ የተመሰረተ የማስተካከያ የድርጊት መርሃ ግብር፣ ዓለም አቀፍ ስምምነቶች (ማህበራዊና አካባቢያዊ ጉዳዮች ላይ) ፣ ኃላፊነት የተሞሉ የግብርና ኢንቨስትመንት መርሆዎች፣ ሊካተቱ ይገባል። ከዚህ በፊት የተዘጋጀው ሰነድ እነዚህ እና ሌሎችም አዳዲስ እቅዶች እና ማሻሻያዎች ስላሉ ማስተካከያ ያስፈልገዋል።

የስነ ምግባር ደንብ ዋና ያስፈልገበት ምክንያት ለግብርና ኢንቨስትመንት እና ሆርቲካልቸር ዘርፍ የሚጠቅም መዋቅር ማበርከት ሲሆን ይኸውም ዘርፉ በሰዎች እና በተፈጥሮ ሀብት ላይ የሚደርሰውን አሉታዊ ተፅዕኖ በመቀነስ ማህበራዊና አካባቢያዊ ተስማሚነታቸው የተረጋገጠ የግብርና አሰራሮችን ተግባራዊ በማድረግ በጎ ተፅዕኖዎችን እንዲያጎለብት ያስችለዋል።

ስለዚህ ስነ ምግባር ደንብ እንደሚከተለው ተዘጋጅቷል - በምዕራፍ 1 ላይ ጠቅለል ያለ መግቢያ ቀርቧል። ምዕራፍ ሁለት የስነ ምግባር ደንብን አላማዎች ፣ የህግ ማዕቀፎችን ፣ መርሆዎችን እና ክፍሎችን እንዲሁም ከአዲት እና ከምስክር ወረቀት አሰጣጥ ይዘትና ሂደቶች ጋር የተገናኙ ጉዳዮችን ይገልጻል። ምዕራፍ 3 የስነ ምግባር ደንብን አስተዳደርና አያያዝን አስመልክቶ ያለውን ሚና እና ኃላፊነቶች ይዘረዝራል። ምዕራፍ አራት የስነ ምግባር ደንብ መስፈርት የተገነባቸውን ደንቦች እና መመሪያዎች በዝርዝር ያብራራል። ከአባሪ 1-3 ያሉት ደግሞ ዘጠኙን የማህበራዊና አካባቢያዊ የስነምግባር ደንብ መርሆዎች ጭብጥን መሰረት ባደረገ መዋቅር በሰንጠረዥ ውስጥ የያዙ ሲሆን ከዚያም ተከትሎ በሠንጠረዥ ሶስቱን የስነ ምግባር ደንብ ትብብር ለማግኘት የሚያስፈልጉ ጉዳዮች እንዲሁም የእያንዳንዳቸውን ቅድመ ሁኔታዎች እና መስፈርቶች በዝርዝር ይዟል። አባሪ 4 እና 5 አግባብነት ያላቸውን ብሔራዊ እና ዓለም አቀፋዊ ህጎች አጠቃላይ ይዘት ያቀርባሉ። አባሪ 6-8 ለ ስነ ምግባር ደንብ ትግበራና ትርጓሜ ጠቃሚ የሆኑ ተጨማሪ ማጣቀሻዎችን ይዘረዝራል።

2 በኢትዮጵያ ኃላፊነት የተሞላበት የግብርና ኢንቨስትመንትን ዕውን ለማድረግ የሚያስችል የማህበራዊና የአካባቢ የስነ ምግባር ደንብ

የግብርና ኢንቨስትመንት የማህበራዊ እና አካባቢያዊ የስነምግባር ደንብ በኢትዮጵያ ውስጥ ዘላቂ የግብርና አሰራሮችን ለመከታተልና ለመለካት ያስችላል። እንዲሁም በዘርፉ ውስጥ ምርጥ ተሞክሮዎች እንዲጎለብቱና ተሞክሮዎቹ የተፈጠሩበትን መስፈርቶች ይገልጻል። ዘርፉም በአለም አቀፍ ገበያ ተወዳዳሪ እንዲሆን ያስችላል።

2.1 የስነ ምግባር ደንብ ዓላማ እና ግቦች

የስነ ምግባር ደንብ ዋና ዓላማ የግብርና ኢንቨስትመንትን ማህበራዊና አካባቢያዊ ተስማሚነታቸው የተረጋገጡ የግብርና አሰራሮችን ተግባራዊ በማድረግ በሰው እና የተፈጥሮ ሀብቶች ላይ አሉታዊ ተጽእኖዎችን መቀነስ የሚያስችሉ ስርዓቶችን ማቅረብ ፣ በተጨማሪም በአገር ውስጥም ሆነ በውጭ ገበያ ውስጥ የግብርና ምርትን ተወዳዳሪነት ማሳደግ ነው።

የማህበራዊና አካባቢ የስነምግባር ደንብ ዝርዝር ዓላማዎች የሚከተሉት ናቸው

- በኢትዮጵያ ውስጥ ለግብርና ኢንቨስትመንት ማህበራዊ እና አካባቢያዊ መስፈርቶችን ማዘጋጀት
- ኃላፊነት የተሞላ የኢንቨስትመንት አሰራርን መተግበር እንዲችሉ ለባለሀብቶች የቴክኒክ እና የአሠራር መመሪያዎችን መስጠት
- የማህበራዊና አካባቢያዊ ተጽዕኖ ግምገማ (SEIA) እንዲካሄድ እና ማህበራዊና አካባቢያዊ የአያያዝ ሥርዓት (SEMS) እንዲዘርጋት ማድረግ
- በኢንቨስትመንቱ አጠቃላይ ሂደት ግልጽነት እና ተጠያቂነትን ማረጋገጥ
- አሉታዊ ማህበራዊና አካባቢያዊ ተጽዕኖዎችን መቀነስና ማስቀረት እንዲሁም አዎንታዊ ማህበራዊ እና አካባቢያዊ ተጽዕኖዎችን ማሳደግ
- ለብዝሃ ሕይወት እና ለእንስሳት መኖሪያዎች ጥበቃ ማድረግ
- ለእርሻ ቦታዎች የአፈር እና የውሃ አጠቃቀምና አያያዝ ትኩረት መስጠት
- የተጠቃሚዎች ጤንነት እና ደህንነት ለማስጠበቅ ሃላፊነት የተሞላ ጥረት ማድረግ
- ጤናማ የሰው ኃይል እንዲኖር ማድረግ እና ደህንነቱ የተጠበቀ ተስማሚ የስራ አካባቢ መፍጠር
- የአካባቢውን ማህበረሰብ ከአካባቢያዊ አደጋዎች ስጋት መጠበቅ
- በአካባቢው ማህበረሰብ ውስጥ ሃላፊነት የተሞላ አዎንታዊ አመለካከት እና ንቁ ተሳትፎን ማሳደግ
- የነፃ ፣ የቅድሚያ እና በመረጃ ላይ የተመሰረተ ፈቃደኝነት መርሆዎችን ማክበር
- የአካባቢውን እና አካባቢያዊ ማህበረሰቦችን የመሬት ይዞታ ፣ የመሬት አጠቃቀም እና የእድገት መብቶችን መጠበቅ
- ከአካባቢው ህብረተሰብ እሴቶች እና ቅድሚያ ከሚሰጣቸው የልማት ጉዳዮች ጋር የተጣጣመ ሁሉን አቀፍ የስራ ሞዴል መፍጠር
- በአገር ውስጥም ሆነ በውጭ ገበያ የግብርና ምርትን ተወዳዳሪነት ማሳደግ
- የአካባቢ ማህበረሰቦችን እድገት ማገዝ
- ለአካባቢው ማህበረሰብ አመጋገብ እና ለተጨማሪ የምግብ ዋስትና ቀጣይነት አስተዋፅዖ ማድረግ
- ምርት እና ምርታማነት በማሳደግ በጥራትም በብዛትም ዘላቂ የሆነ የግብርና ኢንቨስትመንትን ማሳካት

2.2 ሃላፊነት የተሞላ የግብርና ኢንቨስትመንት እና መወሰድ ያለበት ተገቢ ጥንቃቄ

ትርጓሜ "ሃላፊነት የተሞላ የግብርና ኢንቨስትመንት ":

"ሃላፊነት የተሞላ የግብርና ኢንቨስትመንት" ገንዘብ እና ዘላቂ እሴትን ለማመንጨት የሚያስችል ስልት ነው ። የአካባቢያዊ፣ ማህበራዊና አስተዳደራዊ (ESG) እንዲሁም ስነ-ምግባራዊ ጉዳዮችን ከፋይናንስ ትንተና እና ውሳኔ አሰጣጥ ጋር የሚያቀናጅ የኢንቨስትመንት አካሄዶችን ይይዛል።

ሃላፊነት የተሞላ የግብርና ኢንቨስትመንት የተለያዩ ስሞች አሉት - ማህበራዊ ሃላፊነት የተሞላ ኢንቨስትመንት (SRI) ፣ ስነ-ምግባር እና ዘላቂ ኢንቨስትመንት ፣ ትሪፐል ቦተም ላዩን ኢንቨስትመንት) እና አረንጓዴ ኢንቨስትመንት። በእነዚህ የተለያዩ ስሞች ውስጥ ግን የጋራ የሆነ ጭብጥ አለ። ይህም ጭብጥ የረጅም ጊዜ እሴት መፍጠር ላይ ያተኮረ ነው። በዚህ ዐውድ የተገለጸው እሴት የሚያመለክተው የኢኮኖሚ እሴትን ብቻ ሳይሆን ሰፊ የሆነውን ይኸውም ከአድልዎ መፅዳትን፣ ፍትህን እና የአካባቢያዊ ደህንነት እሴቶችን ነው።

ሀላፊነት የተሞላ የግብርና ኢንቨስትመንት' የምግብ ዋስትናን ለማሳደግ፣ የምግብ እሴቶችን ለመጨመር እንዲሁም ዜጎች በአገሪቱ የምግብ ዋስትና ስርዓት ውስጥ ቀጣይነት ያለው በቂ ምግብ የማግኘት መብታቸው እንዲረጋገጥ ድጋፍ ያደርጋል። በሌላ በኩል ደግሞ ድህነትን ለማጥፋት፣ ማህበራዊና አካባቢያዊ ደህንነትን ዘላቂ ለማድረግ ፣ ማህበራዊና የታወቁ እኩልነትን ለማሳደግ፣ እጅግ የከፋ የሕጻናት የጉልበት ብዝሃነትን ለማስወገድ፣ ማህበራዊ እና ሁሉን አቀፍ ተሳትፎን ለማሳደግ፣ የኢኮኖሚ ዕድገትን ለማሻሻል እና ቀጣይነት ያለው እድገትን ለማስመዘገብ ከፍተኛ ሚና አለው።

ትርጓሜ "ተገቢ የሆነ ጥንቃቄ"

ተገቢ የሆነ ጥንቃቄ መሰረታዊ የህግ ፅንሰ-ሀሳብ ሲሆን በምርት ሂደቱ ላይ የሚከሰትን ማንኛውንም ያልተጠበቀ፣ አስከሬ የአካባቢ እና ማህበራዊ ክስተትን ለመከላከል የሚደረጉ ሁሉንም አስፈላጊ የሆኑ እርምጃዎችን ያለማመንታት መውሰድን ያመለክታል። ይህንን ለማሳካት ሁሉም የሚመለከታቸው አካላት ከማህበራዊ እና አካባቢ ጉዳዮች ጋር የተያያዘውን 'ተገቢ የሆነ ጥንቃቄ' ፖሊሲን እና አሰራሮችን ተቀብለው መተግበር ያስፈልጋቸዋል።

2.3 የስነ ምግባር ደንብ ተጠቃሚዎች

በዚህ ማህበራዊና አካባቢያዊ የአሰራር ደንብ የሚካተቱ የኢንቨስትመንት ዓይነቶች የሚከተሉት ናቸው:

- ሁሉም የግብርና ንዑስ ዘርፎች (ለምሳሌ የሰብል ምርት፣ የሆርቲካልቸር እና የእንስሳት እርባታ) ኢንቨስትመንቶች
- በሁሉም የኢትዮጵያ ክልሎች የሚደረጉ የግብርና ኢንቨስትመንቶች
- በውጭ እና በሀገር ውስጥ ዜጎች የሚተገበሩ የግብርና ኢንቨስትመንቶች
- አዲስ እና ነገር ግብርና ኢንቨስትመንቶች
- ማንኛውም ዓይነት የፋይናንስ አቅም እና የቦታ ስፋት ያላቸው ኢንቨስትመንቶች
- በማናቸውም አካል የተገኘ የግብርና ኢንቨስትመንት መሬት

ይህ ሰነድ ለግብርናው ዘርፍ አጠቃላይ የማህበራዊ እና አካባቢያዊ የአሰራር ደንብን ይወክላል። ስለሆነም በሁሉም የግብርና ዘርፎች ለተሰማሩ ባለሀብቶች የተዘጋጀ ነው።

2.4 የሌሎች አገሮች ተሞክሮ

ሰነዱን ለማዘጋጀት በማህበራዊና አካባቢያዊ የአሰራር ደንቦችን የተመለከቱ በግብአትነት ተሞክሮዎች ከሚከተሉት አገሮች ተወስዷል፡
፡ እነዚህም-እንግሊዝ፣ኒውዚላንድ፣ ኬንያ፣ አውስትራሊያ እና ደቡብ አፍሪካ፡፡

እነዚህን የተለያዩ ልምዶች ትኩረት ያደረገባቸው የሚከተሉት ናቸው-

- የአሰራር ደንቦችን ለማዘጋጀት ህላፊነት ያለባቸው አካላት
- የአሰራር ደንቦቹ ክፍሎች
- የአሰራር ደንቦቹ ለመተግበር ተስማሚ ድርጅታዊ መዋቅር
- የአሰራር ደንቦቹ በህግ ያላቸው ተቀባይነት

• በአንዳንድ ሀገሮች የአሰራርን ህግ የማዘጋጀት ህላፊነት ያለው መንግስት ነው፡፡ በሌሎች አገሮችም የዘርፍ ማህበራት ወይም መንግሥት የአሰራር ደንቦቹን ለማርቀቅ ፈቃደኛ ከሆኑ የዘርፍ ማህበራት ጋር በመተባበር ደንቦቹን ያዘጋጃል፡፡

በዚህም ምክንያት የእንግሊዝ ፣ የኬንያ እና የደቡብ አፍሪካ ተሞክሮዎችን ተከትሎ የሰነድ ምግባር ደንቡ ለማዘጋጀት ተሞክሯል፡፡

ኢትዮጵያ ውስጥ ለግብርና ዘርፍ የአሰራር ደንቦችን ማዘጋጀት እና መተግበር አዲስ ልምድ ስለሆነ መንግሥት ይህንን ሰነድ ለማዘጋጀት ህላፊነት ወስዷል፡፡

ለግብርና ኢንቨስትመንት የአሰራር ደንቦች ሲዘጋጁ ከግምት ውስጥ መግባት ያለባቸው ዋና ዋና ክፍሎች ፡-

- ማህበራዊ ጉዳዮች
- የግብርና አሰራር
- የተፈጥሮ ሃብት ጉዳዮች

ከዚህ በላይ በተጠቀሱት ሀገራት የአሰራር ደንቦች ሲዘጋጁ እነዚህ ክፍሎች ከግምት ውስጥ አስገብተዋል፡፡

ድርጅታዊ መዋቅርን በተመለከተ የአሰራር ደንቦቹን ለመተግበር ህላፊነቱን የሚወስደው አካል ከእንግሊዝ ፣ ደቡብ አፍሪካ እና ኬንያ የተገኘው ተሞክሮ እንደሚያሳየው ከመንግስት ፣ ከዘርፍ ማህበራት እና ከግብርና ድርጅቶች የተቀናጀ ነው፡፡ እነዚህን ልምዶች በተግባር ላይ ለማዋል የግብርና ሚ/ር ከግብርና ድርጅቶች ወይም ገበሬዎች እና ዘርፍ ማህበራት ጋር አብሮ ለመስራት ጥረት በማድረግ ላይ ይገኛል፡፡ሚ/ር መ/ቤቱ የአሰራር ደንቦቹ በስራ ላይ ማዋል እንዲችሉ የዘርፍ ማህበራትን አቅም ይገነባል እንዲሁም አዳዲስ የዘርፍ ማህበራት እንዲቋቋሙ ያበረታታል፡፡ የግለሰብ የእርሻ ድርጅቶች የአሰራር ደንቡን ለመተግበር እንዲችሉ ማጠናከሪያ እና ድጋፍ ያደርግላቸዋል፡፡

የአሰራር ደንቦቹ ህጋዊ ተፈጻሚነት ጋር ስንመለከት ከላይ በተጠቀሱት አገሮች የአሰራር ደንቦቹ በፍቃደኝነት ላይ የተመሠረተ ተፈጻሚነት ነው ያላቸው፡፡ ይህም ሆኖ ግን አብዛኞቹ በአሰራር ደንቦቹ ውስጥ የተካተቱ ጉዳዮች ፈፃሚዎች ሊያከብሯቸው የሚገቡ በህግ የተቀመጡ ግዴታዎች አሉባቸው ለምሳሌ የአሰሪና ሰራተኛ አዋጅ ፣ የአካባቢ ብክለት ቁጥጥር አዋጅ የተቀመጡ ግዴታዎች ወዘተ፡፡

የማህበራዊና አካባቢያዊ የአሰራር ደንቦችን መተግበር ትልቅ ቦታ የሚሰጠው ጉዳይ ሲሆን ለሁሉም የአካባቢ እና ማህበራዊ ጥበቃ አዋጆች እንዲሁም የአገሪቱ ህጋዊ መዝገብ እጅግ አስፈላጊ ጉዳይ ነው፡፡

መንግስት ሕብረተሰቡን እና የተፈጥሮ ሀብትን ለመጠበቅ ከፍተኛ ሃላፊነት ስላለበት ማንኛውም የግብርና ኢንቨስትመንት ፕሮጀክቱን ስራ ከመጀመሩ በፊት የአካባቢ ተጽዕኖ ግምገማን እንዲተገብር የሚያስገድድ ህግ ሥራ ላይ መዋል አለበት፡፡

2.5 የህግ ማዕቀፍ

የዚህን ሰነድ ሕጋዊ ተፈጻሚነት በተመለከተ የአሰራር ደንቦች አብዛኛውን ጊዜ ፈቃደኝነት ላይ የተመሰረቱ ተደርገው ይወሰዳሉ። ነገር ግን በዚህ ማህበራዊና አካባቢያዊ የስነምግባር ደንብ የተካተቱት አብዛኞቹ ጉዳዮች ፈጻሚዎቹ እንዲተገብሯቸው የሚያስገድዱ ህጎች አሉባቸው። የሚገደዱባቸው የተወሰኑ ህጋዊ አንቀጾች አሏቸው። የማህበራዊና አካባቢያዊ የስነምግባር ደንብ መስፈርቶች በባለድርሻዎች ፍላጎት እና በተለያዩ አለምአቀፍ ስምምነቶች እና የኢትዮጵያ ህጎች ላይም የተመሰረቱ ናቸው። በዚህ መሰረትም ፤- የመጀመሪያው ደረጃ መደበኛ የሀገሪቱን የቁጥጥር መዋቅርን ተግባራዊ ማድረግ ሲሆን የኢትዮጵያን ብሄራዊ ፖሊሲዎችንም ይጨምራል። እነዚህ ፖሊሲዎች ሃላፊነት ለተሞላ የግብርና ኢንቨስትመንት መዋቅር ግንባታ መሰረት ይሆናሉ። ከጉዳዩ ጋር ተያያዥ የሆኑ ዋና ዋና ሰነዶች በአባሪ 4 ላይ ተዘርዝረዋል።

ሁለተኛው ደረጃ ደግሞ በዓለም አቀፍ ደረጃ ተቀባይነት ያላቸውን መስፈርቶች ይጠቀማል፤ እንዲሁም በርካታ ዓለም አቀፍ ህጋዊ ሰነዶችን እና የአፈፃፀም መመሪያዎቻቸውን ጥቅም ላይ ያውላል። ኢትዮጵያ ያጸደቀቻቸው ሁሉም ዓለም አቀፍ ስምምነቶች የአገሪቱ ሕግ አካል ናቸው። በስነ ምግባር ደንብ አውድ ውስጥ ይህ በተለይ ከሰራተኛ ህግ ፣ ከአካባቢ ጥበቃ እና ከሰብአዊ መብት ስምምነቶች ጋር ተዛማጅ ነው ። አባሪ 5 ላይ የተዛማጅ ዓለም አቀፍ ስምምነቶች ዝርዝር ይገኛል።

ባለፉት ዓመታት ዓለምአቀፍ ማህበረሰብ እና በዛ ስር የሚገኙ ልዩ የቴክኒክ ኤጀንሲዎች እንደ የአፍሪካ ህብረት ወይም የተባበሩት መንግስታት የምግብና የእርሻ ድርጅት፣ ለማህበራዊ እና አካባቢ ጥበቃ ተስማሚ የሆኑ ዓለም አቀፍ የግብርና ኢንቨስትመንቶች መርሆዎችን አዘጋጅተዋል። የተዛማጅ ጉዳዮች አስፈላጊነትን እና የደረሱበትንም ደረጃ አጠቃላይ ምላሽ እንዲሰጡ አዳዲስ ተቋማት ተቋቁመዋል። ድርጅቶቹ በአንጻራዊነት የተከፋፈሉትን ጥረቶች ለማጠናከር እና የተቀናጁ ሰነዶችን ለማዘጋጀት ተባብረዋል። በዚህ ረገድ በኢትዮጵያ ውስጥ ለሚተገበር ሀላፊነት የተሞላ የግብርና ኢንቨስትመንት ማህበራዊ እና አካባቢያዊ የአሰራር ደንቦች ኢትዮጵያ ግንባር ቀደም ከሆኑ መንግስታት አንዷ ስትሆን የነዚህን ዓለም አቀፍ ተቋማት ሂደቶች ለመተግበር እና ከሀገራዊ ሁኔታ ጋር ለማላመድ ጥረት እያደረገች ነው። ከሀገራዊ ማዕቀፍ በተጨማሪ የኢትዮጵያ መንግሥት በቅርብ ጊዜ የተዘጋጁ እና የተጠናቀሩ ሀላፊነት የተሞላ የግብርና ኢንቨስትመንት ሰነዶች ላይም አስተዋፅዖ አበርክቷል። (አባሪ 5ን ይመልከቱ)።

2.6 የስነ ምግባር ደንብ መርሆዎች

ከላይ ከተጠቀሱት ሀገራዊ እና ዓለም አቀፍ ፖሊሲዎች እና መስፈርቶች መሰረት የኢትዮጵያ የግብርና ኢንቨስትመንት ሊከተሏቸው የሚገቡ ዘጠኝ መርሆች አሉ። (ሠንጠረዥ 1)።

ሰንጠረዥ 1: የማህበራዊና አካባቢያዊ የስነምግባር ደንብ መርሆዎች

መርህ	ይዘት
አጠቃላይ	<ul style="list-style-type: none"> የሕግ ማዕቀፍን ማክበር ማህበራዊና አካባቢያዊ ተጽዕኖ ግምገማ (SEIA) ማህበራዊና አካባቢያዊ አያያዝ ስርዓት (SEMS) በእርሻ ደረጃ 'የአካባቢ አህድ' መቋቋም

<p>መርህ 1: የአካባቢ ደህንነትን፣ ዘላቂ የግብርና አሰራርን፣ የብዝሃ ህይወት እና (የአየር ንብረት ለውጥ ተፅዕኖ) ተቋቋሚነትን ማጎልበት እና የአደጋዎች የመከሰት ሁኔታን መቀነስ</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ጸረ-ተባይ እና ማዳበሪያ • የአፈርና ውሀ ጥበቃን ማጎልበት • ውጤታማ የውሃ እና የኃይል አጠቃቀም • ቁሳዊ ግብዓት • የእንስሳት ደህንነት
<p>መርህ 2: ሀገራዊ ኢኮኖሚን መደገፍና ድህነት ቅነሳን ማበረታታት</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ሥራ ፈጠራ
<p>መርህ 3: የአካባቢ ማህበረሰቦችን እድገት ማገዝ</p>	<ul style="list-style-type: none"> • መሰረተ ልማት • የቴክኖሎጂ ሽግግር • የኮንትራት እርሻ ስምምነት • ግልፅነትና ተሳትፎ
<p>መርህ 4: የምግብ ደህንነትና የተመጣጠነ የአመጋገብ ሁኔታን ማጎልበት</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ለአካባቢ ማህበረሰቦች የምግብ ደህንነትና እና የተመጣጠነ የአመጋገብ ሁኔታ • የሰራተኞች የምግብ ደህንነት እና የተመጣጠነ የአመጋገብ ሁኔታ
<p>መርህ 5-የመሬት አጠቃቀም እና የተፈጥሮ ሃብት መብቶችን ማክበር</p>	<ul style="list-style-type: none"> • የመሬት አጠቃቀም መብቶች • የተፈጥሮ ሀብቶች መብቶች
<p>መርህ 6-የሰው ጉልበትንና የሰብአዊ መብቶችን ማክበር (ጾታን - ሴቶች፣ ወጣቶች፣ ልጆች፣ አረጋውያን፣ አካል ጉዳተኞች ወ.ዘ.ተ.)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • የሰብአዊ መብቶች • የሰራተኞች መብት • የቅጥር ስራ • ክፍያ • የስራ አካባቢ • ጤና እና ደህንነት • ወጣቶች፣ ሴቶች፣ ልጆች
<p>መርህ 7-ተሳትፎ፣ ግልጽነትን እና ተጠያቂነትን ማረጋገጥ</p>	<ul style="list-style-type: none"> • መረጃን ይፋ ማድረግ • ፀረ-መብስ • ተሳትፎ እና ምክክር • ድርድሮች እና ኮንትራቶች • ቅሬታ እና የግጭት አፈታት ስልቶች • የቅሬታ አቀራረብ

<p>መርህ 8: ከፍተኛ የስራ እና የስነምግባር መስፈርቶችን በፅናት መተግበር</p>	<ul style="list-style-type: none"> • አስተዳደር • ፈጠራ • የድርጅት ማህበራዊ ሃላፊነት (CSR) • የምርት «ተፈጥሯዊነቱ የተጠበቀ» እና «በፍትሃዊ ንግድ ውስጥ» የሚያልፍ መሆን አለበት
<p>መርህ 9: ተቋማዊ ጥንካሬን መደገፍ</p>	<ul style="list-style-type: none"> • የንዑስ ዘርፍ ማህበራት • ምርጥ ተሞክሮዎችን ለማቀናጀት የአስተዳደር ዕውቀት መኖር • ፈጠራ • ቤተ-ሙከራዎች

2.7 መሟላት የሚገባቸው ደረጃዎች

ባለሀብቶች ዕውቅና እንዲሰጣቸው ሊያሟሏቸው የሚገቡ ሶስት የመስፈርት ደረጃዎች አሉ፤ እነርሱም፡ - የነሀስ ፣ የብር እና የወርቅ ደረጃዎች ናቸው። ለእያንዳንዱ ደረጃ በየርዕሱ ስር የተዘረዘሩ መስፈርቶች እና እውቅና ለማግኘት የሚያስችሉ መሟላት የሚገባቸው ጉዳዮች ከአባሪ 1-3 ላይ ተዘርዘረዋል። እርሻዎች እውቅና ሊያገኙ የሚፈልጉበትን ደረጃ የሚመጥን ፣ በስሩ የተዘረዘሩ መስፈርቶችን ማሟላታቸውን የሚያሳይ ማስረጃ ማቅረብ አለባቸው።

በኢትዮጵያ ገና በጅምር የእድገት ደረጃ ላይ በሚገኝ የግብርና ኢንቨስትመንት ዘርፍ የግብርናውን ኢንተርፕራይዝ በማጠናከር ዝቅተኛውን የነሀስ ደረጃ እንዲያሟላ አቅሙን የማጠናከር ስራ እየተሰራ ነው። ይሁን እንጂ ባለሀብቶች ዝቅተኛ መስፈርቶችን ከማሟላት የላቀ አቅም ለመፍጠር እንዲያልሙ ይበረታታሉ።

በነሐስ ደረጃ መካተት የሚገባቸው በኢትዮጵያም ሆነ በዓለም አቀፍ ደረጃ የሚመለከቷቸው ዋና ዋና ጉዳዮችና በኢትዮጵያ ሕግ መስፈርቶችም የተካተቱ ናቸው። ሆኖም ግን በአንዳንድ ገበያዎች እና አንዳንድ ግለሰብ የተወሰኑ መስፈርቶች እንዲሁም አንዳንድ ባለሀብቶች የራሳቸው አድርገው የተቀበሏቸው መስፈርቶች በዝቅተኛ ደረጃ ላይ ከተገለጹት ልቅው ሊገኙ ይችላሉ ፤ የብር እና የወርቅ ደረጃዎች እነዚህን ከፍተኛ ደረጃዎች ለመለካት እና አፈፃፀማቸውንም ለመግለፅ ሊቀርቡ ይችላሉ። የብር ደረጃው እውቅና በተሰጣቸው ጥሩ የግብርና አሰራሮች ፣ የአካባቢ ጥበቃ እና ሃላፊነት የተሞላ የስራ ተሞክሮ መስፈርቶች መሰረት ከፍተኛ መስፈርቶችን ያወጣል።

የወርቅ ደረጃ እርሻው ከተቀመጠለት የነሀስና የብር ደረጃዎች የዘርፉ መስፈርት የላቀ ስኬት ማስመዝገብን ኢላማው እንዲያደርግ ግፊት ያደርጋል። በወርቅ ደረጃ ያሉ የእርሻ ቦታዎች የጋራ ማህበራዊ ሃላፊነትን ፣ አካባቢ ጥበቃን ፣ ምርት ጥራት አስተዳደር እና የዘርፉን እድገት የሚመለከቱ ስራዎች ውስጥ ለመካፈል በኢንዱስትሪ ልማት እንቅስቃሴዎች እና በአመራር የአቅም ግንባታ ውስጥ ተሳትፎ ማድረግ አለባቸው።

ሁሉም የግብርና ኢንተርፕራይዞች እርሻዎቻቸው እና ንግዶቻቸው ሲቋቋሙ ወደ ብርና ወርቅ ደረጃዎች እንዲያድጉ ይበረታታሉ።

የብር ደረጃ መስፈርቶች ሁልጊዜ የነሀስ መስፈርቶችን ሙሉ በሙሉ ያካትታሉ ። የወርቅ ደረጃ እውቅና ማረጋገጫም እንዲሁ ሁሉንም የብር እና የነሀስ ደረጃዎች መስፈርቶችን ያካትታል።

2.7.1 የነሐስ ደረጃ

የነሐስ ደረጃ የማህበራዊና ኢኮኖሚያዊ የስነምግባር ደንብ የመጀመሪያ ደረጃ ሲሆን በኢትዮጵያ ለሚገኙ የግብርና ኢንቨስትመንት የነሐስ ደረጃ የሚጠይቃቸውን መስፈርቶች ማሟላት ግድታ ነው። የነሐስ ደረጃ እርሻዎች የማህበራዊ ኢኮኖሚያዊ ተፅዕኖ ግምገማ (SEIA) እንዲሁም መሰረታዊ የማህበራዊ ኢኮኖሚ አስተዳደር ስርዓት (SEMS) እንዲዘረጉ የሚያስገድድ ሲሆን ይህም መሰረታዊ የማህበራዊ እና ኢኮኖሚያዊ ጉዳዮች እቅድ፣ክትትል እና ግምገማን ያሳልጣል። እርሻዎች አስተማማኝ የስራ አፈፃፀም መከተል፣ኢኮኖሚን መጠበቅና የሀገሪቱን ሕግ ማክበር አለባቸው።

የነሐስ ደረጃ የሚጠይቃቸውን መስፈርቶች ለማሟላት እርሻው የሚከተሉትን ማሟላት አለበት። :-

- የማህበራዊ ኢኮኖሚያዊ ተፅዕኖ ግምገማ (SEIA) ሀገራዊ የቁጥጥር ማእቀፍን መተግበር እና የማህበራዊና ኢኮኖሚያዊ የስነ ምግባር ደንብ መርሆዎችን ማገናዘብ
- የስነ ምግባር ደንብን ሁሉንም መርሆች ከጉዳዩ ጋር በማገናዘብ የማህበራዊ ኢኮኖሚ አስተዳደር ስርዓት (SEIA) ተግባራዊ ማድረግ
- የማህበራዊ ኢኮኖሚ አስተዳደር ስርዓት (SEMS) መዘርጋት እና ተግባራዊ በማድረግ ቀጣይነቱን ማረጋገጥ
- በዚህ መስፈርት ደረጃዎች ውስጥ የግብርና ኢንቨስትመንት እንቅስቃሴ ዋና ዋና ዓለም አቀፍ የሰራተኞች መብቶችን ማክበር ማለትም የመደራጀት መብትን ፣ ሰራተኞች ክፍያን እና የስራ ሁኔታን በሚመለከት በሰራተኞች ማህበራት ተወክለው ከአሰሪዎቻቸው ጋር የመደራደር መብትን ፣ እንዲሁም ስደተኛ ሰራተኞችን ጨምሮ ለሁሉም ሰራተኞች የግዳጅ ሥራን ማስወገድ ፣ የሕፃናት ጉልበት ብዝበዛን ማስወገድ እና ሥራና መተዳደሪያን መሰረት ያደረገ መድልዎን ማስወገድ
  - የሰራተኞች ደመወዝ፣ ጥቅማጥቅሞች እና የስራ ሁኔታዎችን ማረጋገጥ እና የስራ ሁኔታዎችን በአጠቃላይ ማሻሻል ቢያንስ የሰራተኞችን እና ቤተሰቦቻቸውን መሰረታዊ ፍላጎቶች ማሟላት በሚያስችል ደረጃ - በአሰሪና ሰራተኛ አዋጅ ቁጥር 377/2003 ላይ በተመለከተው መሠረት።
  - የቤት ውስጥ ሥራ ዕድሎችን ለማሳደግ በቀጥታም ሆነ በተዘዋዋሪ ጥረት ይደረጋል።
  - በውሳኔ አሰጣጥ እና የአመራር ሚናዎች ውስጥ የሴቶችን ተሳትፎ ትርጉም ባለው መልኩ ለማሳደግ የተሻሻሉ አሰራሮችን ፣ እርምጃዎችን እና ሂደቶችን ተግባራዊ ማድረግ እንዲሁም ለአናቶች የሚደረገውን ጥበቃ ከኢትዮጵያ የህግ መስፈርት ጋር ማጣጣም።
    - የተፈጥሮ ሀብትን አያያዝና አጠቃቀም ዘላቂነት ማረጋገጥ።
    - የአፈር መሸርሸርን ለመከላከል እና የአትክልትንና የእንስሳትን / የብዝሃ ህይወትን ለመጠበቅ እርምጃዎችን መውሰድ።
    - የኬሚካል ትራንስፖርት እና ማከማቻን ደህንነት እንዲሁም የኬሚካል ምርቶችን ምዝገባ ትክክለኛነት ማረጋገጥ
    - ተገቢ የሆነ የቆሻሻ አያያዝን ማረጋገጥ
- በሥራ ቦታ አደጋ ሁኔታ ጥናት ማድረግ
  - የሥራ ዕድል መፍጠር
  - የቴክኖሎጂ ሽግግርን መደገፍ
  - በፕሮጀክት ክንዋኔዎች ውስጥ በኢኮኖሚው ነዋሪ የኑሮ ሁኔታ ላይ አሉታዊ ተጽእኖ የማያመጣ መሆኑ ማረጋገጥ - “አንዳች ጉዳት የማያደርስ” አተገባበርን ማስፈን ፤ ከተቻለም የኑሮ ልዩነቶችን መደገፍ በሚቻልበት ሁኔታ የፕሮጀክቶችን እንቅስቃሴዎች ማሰባጠር ወይም የተለያዩ ማድረግ

ማስታወሻ፡-

አዳዲስ የግብርና ኢንቨስትመንት ሥራዎች እና ወደ አዲስ መሬቶች የሚደረጉ መስፋፋቶች በአዲሱ ቦታ ላይ ልማቱ ከመጀመሩ በፊት የተሟላ የአካባቢና ማህበራዊ ግምገማ ጥናት በህጉ መሰረት ማካሄድና ማቅረብ ይጠየቅባቸዋል ።

- የኢንቨስትመንት ልማት ሂደቱ ከምግብ ዋስትና ጋር በተያያዘ በአካባቢው ማህበረሰቦች ላይ ሊደርሱ የሚችሉ አሉታዊ ተጽእኖዎችን በመለየት መፍትሄ መሻት ።
- ጤናና ደህንነትን በተመለከተ ጥሩ ተሞክሮ እንዲፈጠር ጥረት ማድረግ ፤ ለምሳሌ አደጋ በሚከሰትበት ጊዜ ጥቅም ላይ የሚውሉ አስቸኳይ የአሠራር ሂደቶችን ማዘጋጀት እና በቦታው ላይ የመጀመሪያ እርዳታ መስጠት መቻል።
- በኢንቨስትመንት ሥራው ውስጥ በሁሉም ባለድርሻ አካላት ከፍተኛውን ተሳትፎ ማሳደግ
- ግልጽነትን እና ፀረ-ሙስናን ማበረታታት
- የማህበራዊና አካባቢ አያያዝ ስርአት አቅም ማጠናከር
- ዕውቀትንና ትምህርት ማጋራት

2.7.2 የብር ደረጃ

እርሻዎች ለብር ደረጃ ብቁ ሆነው ለመገኘት ከፈለጉ ለነሃስ ደረጃ የሚያስፈልጉትን መስፈርቶች ሁሉ ሊያሟሉ ይገባል እዝል1. ለብር ደረጃ ከተዘረዘሩት መስፈርቶች በተጨማሪ እዝል 2. ላይ በዝርዝር ቀርቧል።

ብር ደረጃው ላይ የተገለፁ መስፈርቶችን ማሟላት ዓላማው እርሻው በዓለም አቀፍ ደረጃ ተቀባይነት ያለው የምርት እና አያያዝ አሰራርን እየተገባረ እንደሚገኝ ማሳየት ሲሆን የስነ ምግባር ደንብ የብር ደረጃ በዓለም አቀፍ ደረጃ ተቀባይነት ባላቸው መስፈርቶች እንደ ዓለም አቀፍ የተሸሻለ የግብርና አሰራር (Global GAP እና ETI) እንዲመዘንም ታስቦ ነው። በብር ደረጃ እርሻዎች ለመልካም የግብርና ተሞክሮዎች አፈፃፀም፣ ለአካባቢ ጥበቃ እና ለሠራተኞች ደህንነት የበለጠ ትኩረት እንዲሰጡ ይጠበቃል። የምርቱ ሂደት ደህንነቱ የተጠበቀ፣ ሙያዊ ስነ-ምግባርን የተከተለ እና ተፈጥሮዊ መሆን የሚገባው ሲሆን እንዲሁም ዘላቂነት ያለው አቀራረብም የሚለወጠው በሁኔታዎች ተገፍቶ ሳይሆን በራሱ ተነሳሽነት ሊሆን ይገባል።

የብር ደረጃ መስፈርት ሁሉንም የነሀስ ደረጃ መስፈርቶች ያካትታሉ ነገር ግን በአንዳንድ ሁኔታዎች ከዚህም የላቀ የከፍተኛ ደረጃ አፈፃፀም የሚጠበቅባቸው ጉዳዮች አሉት፤እነርሱም የሚከተሉት ናቸው ፡-

- ሙሉ የአካባቢ እና ማህበራዊ ኦዲት ለማካሄድ እንዲችሉ ለውስጥ ኦዲተሮች ተጨማሪ ስልጠና መስጠት
- ጥሩ የግብርና ተሞክሮዎችን ተግባራዊ ማድረግ እና የተባይ ማጥፋት ስራን በአካባቢው ላይ ተፅዕኖን በማያሳድር መልኩ በጥቂት ተባይ ማጥፊያ መድሃኒት መተግበር።
- በራስ ተነሳሽነት ለውጦችን ማምጣት ማለት የቆሻሻ አወጋገድ ላይ ማሻሻያዎችን ማድረግ እና በተቻለ መጠን ቆሻሻን መቀነስ ላይ እና መልሶ መጠቀምን መሰረት አድርጎ ወደ ምርት መቀየር ላይ ትኩረት ማድረግ ማለት ነው።
- የስነ ምግባር ደንብ መስፈርቶችን ለመተግበር በእርሻው ስራ ላይ በሁሉም ደረጃዎች የተሰማሩትን ስራተኞች በማሳተፍና በማሰልጠን ጤና እና ደህንነት ለማሻሻል አሰራሮችን መዘርጋትና መተግበር
- የስራተኞችን ደህንነት ፣ የጤና እና የማህበራዊ ደህንነት አገልግሎት አሰራሮችን አቅርቦት ለማሻሻል / ከፍተኛ የስራ ደረጃዎችን ተግባራዊ ማድረግ

- መደበኛ የሆነ የቅሬታ አሰጣጥ ሂደትን ተግባራዊ ማድረግ እና ለባለድርሻ አካላት አስተያየትና ግፊት ምላሽ መስጠት
- በየአመቱ በአካባቢያዊ እና ማህበራዊ አፈፃፀማቸው ላይ መሻሻል ማሳየት አለባቸው

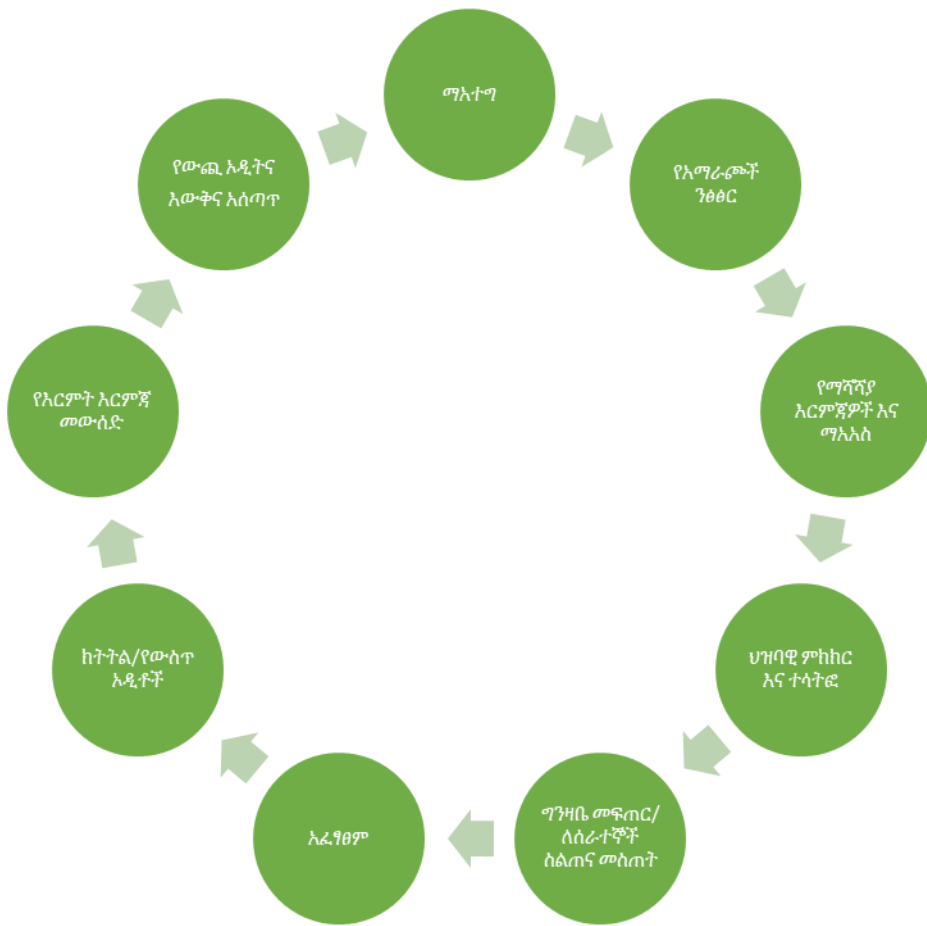
2.7.3 የወርቅ ደረጃ

የወርቅ ደረጃ ለማግኘት የሚሹ እርሻዎች የወርቅ ደረጃ ሊሰጣቸው አዲት በሚደረጉበት ጊዜ የብር ደረጃን መስፈርቶች ሙሉ በሙሉ አሟልተው ሊገኙ ይገባል።

የወርቅ ደረጃው የኢትዮጵያ የግብርና ኢንቨስትመንት ምርታማነትን መልካም ፣ ዘላቂ እና በከፍተኛ ደረጃ የዓለም ገበያ (የአውሮፓ ንግድ መስክ እና ለተወሰኑ የህብረተሰብ ክፍሎች ብቻ የተሰናዳ ገበያ) የሚፈልገውን ጥራት ያሟላ እንዲሆን ያደርገዋል። በወርቅ ደረጃ መፈፀም እርሻው ከተለመደው እና ገበያው ላይ ከሚጠበቀው በላይ አፈፃፀም እንዲኖረው እንዲሁም በአርጋኒክ ምርት እና በዓለም አቀፍ ደረጃ ተቀባይነት ያላቸውን ደረጃዎች የምስክር ወረቀት፣ የኅብረት ማህበራዊ ተጠያቂነት ፕሮጀክቶች የጥበቃና የምርት ጥራት አስተዳደር የምስክር ወረቀቶችን ለማግኘት ያስችላል። እንዲሁም በልማት እንቅስቃሴዎች ውስጥ በመሳተፍ ለዘርፉ ከፍተኛ አስተዋጽኦ ማድረግ እና ለአዲስ ተመራቂዎች ተግባራዊ ስልጠና መስጠት ያስችላል።

2.8 ቀጣይነት ያለው የማሻሻያ ዑደት

የስነ ምግባር ደንብ መመሪያዎች ይዘት እርሻዎችን ወደ ቀጣይነት ያለው የማሻሻያ ኡደት እና ወደ ተሻለ ዘላቂ የእርሻ ልምምድ ተሞክሮ ያሻግራሉ። ከማህበራዊ እና አካባቢያዊ ተጽዕኖ ግምገማ ጀምሮ ፕሮጀክቶች በውስጥ አዲት ፣ በእርማቶች ፣ በውጭ አዲት እና በምስክር ወረቀት አሰጣጥ ሂደቶች ሁሉ ውስጥ ያልፋሉ። ይህም እርሻዎቹ ቀጣይነት ያለው በየደረጃው የሚያደርጉት ማለት ከነሀስ፣ ብርና ወርቅ ደረጃዎች ይሸጋገራሉ። ይህም ደረጃ በደረጃ ሂደት እያንዳንዱን እርሻ በሚመች ፍጥነት እንዲሻሻል የሚፈቅድ ሲሆን የቆዩ እና ጥሩ መሰረት ያላቸው እርሻዎችንም በከፍተኛ ደረጃ መስፈርቶች እውቅና እንዲያገኙ ያስችላል። በአለም አቀፍ ገበያ ያለውን ተወዳዳሪነታቸውን በማያሳጣ መልኩ ያስቀጥላቸዋል።

ምስል 1: የማህበራዊና አካባቢያዊ የስነምግባር ደንብ ዑደት

ማህበራዊና አካባቢያዊ የስነምግባር ደንብ በኢንቨስትመንት ሂደቱ የተለያዩ ደረጃዎች ውስጥ የሚከናወኑ ተግባራት ይፈልጋል። ስንጠረኝ 2 እነዚህን ሂደቶች ያመለክታል።

ስንጠረኝ 2: የኢንቨስትመንት ደረጃዎች እና የስነ ምግባር ደንብ መስፈርቶች

በኢንቨስትመንት ሂደቱ ያሉት ደረጃዎች	በማህበራዊና አካባቢያዊ የስነ ምግባር ደንብ የሚፈለጉ መስፈርቶች
<p>መሬት የመለየት ስራ እና የግብርና ኢንቨስትመንት ስራዎች ምቹ መሆናቸውን ለማረጋገጥና የአዋጅነት ጥናት ጨምሮ የመንግስት አካል ከማህበረሰቡ ጋር ተቀናጅቶ መስራት አለበት</p>	<ul style="list-style-type: none"> የአዋጅነት ጥናቱ የማህበራዊና አካባቢያዊ ተፅእኖ ግምገማ ጥናትን ይጨምራል

ቅድመ - ድርድር (የእርሻ ቦታ መለየት)	የማህበራዊና አካባቢያዊ የስነምግባር ደንብ መርሆዎችን መመልከት
የማህበራዊና አካባቢያዊ ተፅእኖ ግምገማ ጥናት ማካሄድ	<ul style="list-style-type: none"> • የማህበራዊና አካባቢያዊ ተፅእኖ ግምገማ ጥናት ሁሉንም የስነ ምግባር ደንብ መርሆዎች እና ማህበራዊ እና አካባቢያዊ አስተዳደር እቅድ ይመለከታል
የግብርና ኢንቨስትመንት ሥራ ዑደት	<ul style="list-style-type: none"> • የማህበራዊና የአካባቢ አስተዳደር ስርዓት (SEMS) ማጎልበት እና ቀጣይነቱን ማረጋገጥ • የእርሻው ባለቤት የብቃት ማረጋገጫ ለማግኘት ማመልከት • በ ስነ ምግባር ደንብ መሠረት ለኩባንያው የምስክር ወረቀት መስጠት • መደበኛ የውስጥ እና የውጭ ቁጥጥር • የማህበራዊና የአካባቢ አስተዳደር ስርዓት (SEMS) ማሻሻል • የእውቅና ማረጋገጫውን ማደስ ወይም ወደተሻለው ደረጃ ማሻሻል
ስራን ለሌላ አካል ማስተላለፍ ወይም መዘጋት	<ul style="list-style-type: none"> • የካሳ/የማቅለያ እርምጃዎች • የማህበራዊና አካባቢ አያያዝ ስርዓትን መጠናቀቅ ወይም ማስተላለፍ • ፕሮጀክቱ በሚዘጋበት ወቅት የመጨረሻ የአካባቢ ምርመራ ማድረግ

2.9 የማህበራዊና አካባቢያዊ ተጽዕኖ ግምገማ (SEIA)

የስነ ምግባር ደንብ ዋና ሂደት የማህበራዊና አካባቢያዊ ተጽዕኖ ግምገማ (SEIA) በአግባቡ እንዲተገበር በማድረግ የማህበራዊ እና የአካባቢ አስተዳደር ሲስተም (SEMS) ውስጥ ያለው ትርጉም ፕሮጀክቱ በዕቅድ ደረጃ እያለ በተቻለ ፍጥነት እንደካናወን ይረዳል። ይህ ግምገማ የኢንቨስትመንት ፈቃድ ከሚሰጥበት ሂደት ቀድሞ መፈፀም አለበት። ሁሉም የ ስነ ምግባር ደንብ መርሆዎች እና የስምምነት መስፈርቶች የማህበራዊና አካባቢያዊ ተጽዕኖ ግምገማ እና የማህበራዊ እና የአካባቢ አስተዳደር ሲስተም ውስጥ ሊካተቱ ይገባል።

የማህበራዊና አካባቢያዊ ተጽዕኖ ግምገማ (SEIA)-

"የታቀደው ፕሮጀክት (ወይም እንቅስቃሴ) ሊኖረው የሚችለውን ተፅዕኖዎች ለመለየት እና ለመገምገም የሚረዳ መሳሪያ ሲሆን አማራጮችን ለመገምገም እና ተገቢ ማሻሻያዎችን የመቆጣጠሪያ፣ የአስተዳደር እና የክትትል እርምጃዎችን (በአጠቃላይ የአካባቢ አስተዳደር ዕቅድ) ለመለየት ይረዳል።"

"የአካባቢ ተፅዕኖ ግምገማ (EIA) የፕሮጀክቶች፣ ፕሮግራሞች እና ፖሊሲዎች ትግበራ ሊያስከትሉ የሚችሉትን የአካባቢ ተፅዕኖ የሚመረምር የትንተና ዘዴ ነው።"²አካባቢ ተፅዕኖ ግምገማ ማለት "አንዳንድ ጊዜ የአካባቢ ግምገማ ይባላል ፤ በተደጋጋሚ ሙከራ ትክክለኛነታቸው ሊረጋገጥ የሚችል ፣ የብዙ ሙያዎች ውህድ የመለያ ዘዴ ሲሆን የታቀደው ልማት ተፅዕኖዎችን የመተንበይ፣ የመገምገም፣ የማሻሻል እና የማስተዳደር የልማት ግቦች እና ተመጣጣኝ አማራጮችን የመሻት ጉዳዮችን ሁሉ ያጠቃልላል። " የማህበራዊ ተፅዕኖ ግምገማ የሚባለው ደግሞ " የአካባቢ ተፅዕኖ ግምገማ ክፍል ሲሆን የህብረተሰቡ ስነስርዓት አወቃቀሮች እና አሠራሮች ለውጥን ይመለከታል ፤ በተለይም በልማት ውስጥ የሚፈጠሩ ለውጦች ፣ ማህበራዊ ግንኙነቶች ፣ ማህበረሰብ (ህዝብ፣ መዋቅር፣ የተረጋጋ ወዘተ)፣ የሰዎች የህይወት ዘይቤ እና ደረጃ ፣ ቋንቋ ፣ ሥነ ሥርዓት; የፖለቲካ / ኢኮኖሚያዊ ሂደቶች ፣ አመለካከቶች / እሴቶች ፣ አንዳንድ ጊዜ የጤና ተፅዕኖዎችንም ሊያካትት ይችላል. "³

በኢትዮጵያ ህግ መሰረት "የአካባቢ ተፅዕኖ ጥናት" (ማአተግ) የተባለው መሳሪያ የአካባቢን ብቻ ሳይሆን የማህበራዊና ባህላዊ ገጽታዎችንም ይመለከታል። ስለሆነም የአጠቃላይ ማህበራዊና አካባቢያዊ ተጽዕኖ ግምገማ ነው።

የአካባቢ ተፅዕኖ ግምገማ በኢትዮጵያ አዋጅ መሰረት

"የአካባቢ ተፅዕኖ ግምገማ የአካባቢ ተፅዕኖዎችን ለመተንበይ እና ለማስተዳደር ጥቅም ላይ ሲውል የታቀደው የልማት እንቅስቃሴ በንድፍ ደረጃ ፣ በግንባታ፣ በእንቅስቃሴ ላይ ወይም በስራው ሂደት ላይ የሚያመጣቸውን ተፅዕኖዎች በመገምገም ስራውን በማሻሻል ወይም በማቋረጥ የተፈለገውን ልማት ማምጣትን ይመለከታል፤

በአንፃሩ ሊከሰቱ የሚችሉ የአካባቢ ተፅዕኖዎችን ሰነዱ በህግ ተቀባይነት አግኝቶ ከመፅደቁ በፊት መገምገም አካባቢያዊ፣ ኢኮኖሚያዊ፣ ባህላዊና ማህበራዊ ጉዳዮችን አዋህዶ እና አጣጥሞ ዘላቂ ልማትን ለማጎልበት በወሳኔ አሰጣጥ ሂደት ውስጥ ለማስገባት ያስችላል።

ነገር ግን በሕገ-መንግስቱ የተካተቱ የአካባቢ መብቶችና ዓላማዎች አፈፃፀም ሊጎለብት የሚችለው እና ማህበራዊ እና ኢኮኖሚያዊ ጥቅሞቹም ሊጨምሩ የሚችሉት ሊከሰቱ የሚችሉ አሉታዊ አካባቢያዊ ተጽዕኖዎችን መተንበይ እና ማስተካከል ሲቻል ነው። በአንፃሩ የአካባቢ ተጽዕኖ ግምገማ የአስተዳደር ግልጽነት እና ተጠያቂነትን ለማምጣት እንዲሁም በህብረተሰቡ ውስጥ በተለይም በማህበረሰቡ እና በአካባቢው ላይ ተጽእኖ ሊያሳርፉ የሚችሉ የልማት ስራዎችን ለመስራት በእቅዶች እና ውሳኔዎች ላይ ማህበረሰቡን ለማሳተፍ ያገለግላል።"¹

የግብርና ሚ/ር ለግብርና ኢንቨስትመንቶች በአካባቢያዊ ተፅዕኖ ግምገማ ላይ የፕሮጀክት ሰነዶችን ለማዘጋጀት የሚውል መመሪያ አወጣ (2/2014) ። ይህ መመሪያ በዚህ ስነ ምግባር ደንብ ስር ለሚዘጋጁ የማህበራዊና አካባቢ ተፅዕኖ ግምገማ ዋና ማጣቀሻ ሆኖ

ያገለግላል። በማህበራዊና አካባቢ ተፅእኖ ግምገማ የመጀመሪያ ዙር ውጤት መሰረት የመለየት ስራ/የመጀመሪያ የአካባቢ ግምገማ እንዳንድ ኢንቨስትመንቶች ሙሉ የማህበራዊና አካባቢ ተፅእኖ ግምገማ አይፈልጉ ይሆናል፤ ነገር ግን ይህ በልዩነት የሚያዝ ነው። ለሁሉም የግብርና ኢንቨስትመንቶች ከ100 ሄክታር በላይ ስፋት ያላቸው እንዲሁም ለሁሉም በሚጠበቁ ቦታዎች ፣ ተጋላጭ የሆኑ አካባቢዎች ለምሳሌ ደኖች፣ ብሔራዊ መናፈሻዎች፣ ረግረጋማ ቦታዎች ፣ ለእንስሳት የተከለሉ ቦታዎች እና ለአደን የተከለሉ ቦታዎች ውስጥ ወይም አቅራቢያ ያሉ እርሻዎች ሁልጊዜ ሙሉ የማህበራዊና አካባቢ ተፅእኖ ግምገማ ሊኖራቸው ይገባል።

2.10 የማህበራዊና አካባቢያዊ አያያዝ አስተዳደር ሥርዓት (ማአአስ)

ስነ ምግባር ደንብ ሁሉም የግብርና ኢንቨስትመንት ኢንተርፕራይዞች የማህበራዊ እና የአካባቢ አያያዝ አስተዳደር ስርዓት (ማአአስ) እንዲፈጥሩ ፣ እንዲተገበሩ እና እንዲጠብቁ ያስገድዳል። ይህ ስርዓት ከስነ ምግባር ደንብ መርሆዎች እና መስፈርቶች ጋር ለምሳሌ የአየር ብክለት መከላከልን እና መሰል እርምጃዎችን ያሟላል። እንዲሁም የማህበራዊ እና አካባቢያዊ ሂደቶችን ለማሻሻል ያግዛል።

የአካባቢ ጥበቃ አስተዳደር (አጥአስ) በአለም አቀፍ ደረጃዎች መዳቢ ድርጅት መሰረት¹:

" አጠቃላይ የአስተዳደር ስርአት ክፍል ሲሆን ይህም ድርጅታዊ መዋቅርን፣ የእቅድ አወጣጥ እንቅስቃሴዎችን፣ ኃላፊነቶችን፣ ልምዶችን፣ አሠራሮችን ፣ መርሆዎችን ጨምሮ የአካባቢ ፖሊሲ ለማርቀቅ፣ ለመፈጸም፣ ለመሳካት፣ ለመከለስ እና ቀጣይነቱን ለማረጋገጥ የሚያስችሉ የተለያዩ ሀብቶችን ያካትታል "

ከስነ ምግባር ደንብ አውድ አንጻር በግብርና ኢንቨስትመንት ውስጥ የተሳተፉ ግለሰቦች፣ ኩባንያዎች እና ድርጅቶች ያልተፈለጉትን የአካባቢ ተጽዕኖዎች ለመግታት የተነደፉ የድርጊት መርሃ-ግብሮችን ጨምሮ የማህበራዊና አካባቢ የአስተዳደር ስርአት(ማአአስ) እንዲያዘጋጁ ይጠየቃሉ። የ(ማአአስ) ሰነዶች በ (ማአተግ) ላይ ለመስራት ሀላፊነት በተሰጠው እና በተፈቀደለት የግል ድርጅት ይዘጋጃሉ። ይህ ድርጅት ግምገማው በበአካባቢ፣ ደንና አየር ንብረት ለውጥ ኮሚሽን ባወጣው አሰራር መሰረት በትክክል እየተካሄደ እንዳለ ለመቆጣጠር ሃላፊነት ተሰጥቶታል።

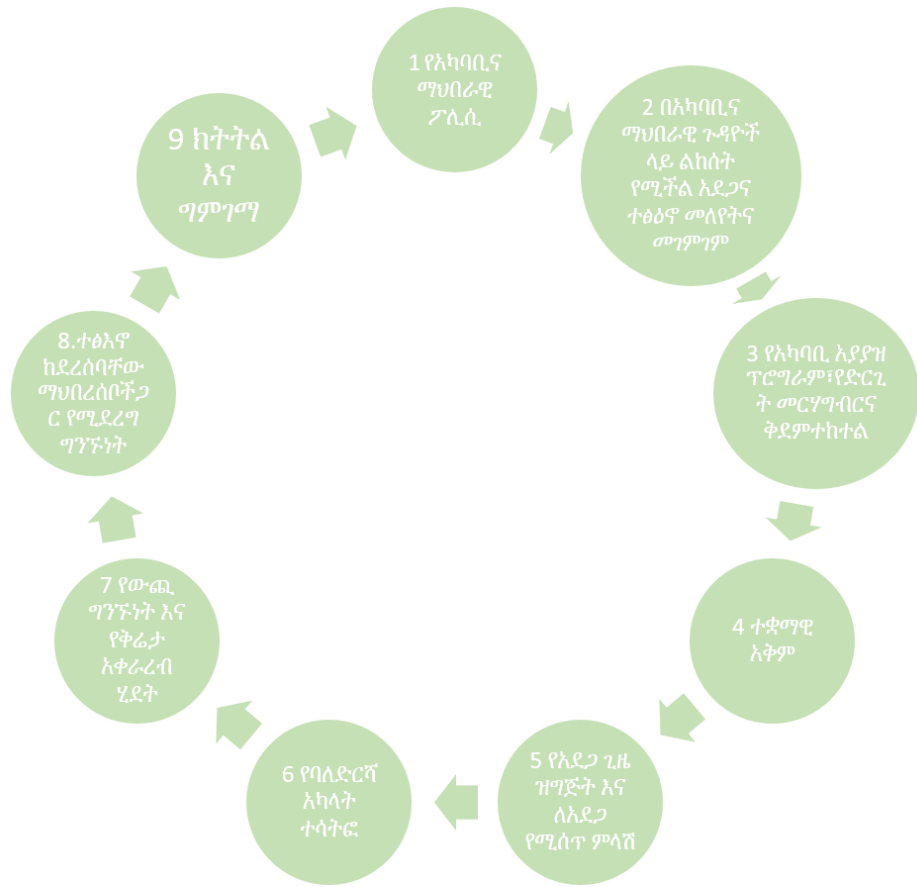
የማአተግ ሰነዶች እና የማሻሻያ እርምጃዎች የድርጊት መርሃ ግብር እቅዱን ለመተግበር የሚረዱ ማዕቀፎችን ያቀርባል፤ በነዚህ ማእቀፎች ውስጥም ማአአስ ተፈጻሚ ይሆናል። በተጨማሪም የአፈር ጥበቃ፣ የውሃ እና የብዝሃ ህይወት ዲዛይን እና የስራ ቀን መቆጠሪያ ካላንደርን ይይዛል።

የማአአስ ጥቅሞች የሚከተሉት ናቸው፡

- በአጠቃላይ ማህበራዊ እና አካባቢያዊ አፈጻጸም እና ስምምነቶች ላይ ማሻሻያዎች ማድረግ፤
- እንደ አፈር ፣ ውሃ እና ብዝሃ ሕይወት የመሳሰሉ የተፈጥሮ ሀብቶችን መጥፋት ለመቆጣጠር የሚረዱ ማዕቀፍ ማቅረብ እና የማአአስ አላማዎችን ለማሳካት የአካባቢ ብክለት መከላከያ ዘዴዎችን መተግበር፤
- የአካባቢ ጥበቃ የማስፈጸም ግዴታዎች በሚተገበሩበት ወቅት ቀልጣፋ አሰራርን ማሳደግ እና ወጪ መቆጠብ እንዲሁም ምርትና ምርታማነትን ቀጣይነት እንዲኖረው ማድረግ፤
- የአካባቢው ማህበረሰብ መተዳደሪያ ፣ ሀብት ፣ ባህልና ጤና የተሻሻለ እና ዘላቂነት ያለው እንዲሆን ማድረግ፤
- የአካባቢ አስተዳደር ግዴታዎች አፈጻጸም በቀላሉ ሊተነበይ የሚችል እና ዘላቂ እንዲሆን ማድረግ፤
- በብዛት ወይም በቀላሉ የማይገኙ የተፈጥሮ ሀብቶች አስተዳደር ላይ የተሻለ አያያዝን መተግበር፤
- ተጠያቂነት እና ግልጽነትን መፍጠር

ማአአስ በተለያዩ የፕሮጀክቱ ደረጃዎች በአካባቢያዊ ስምምነቶች ማሻሻያ ግምገማ ወቅት የፀደቁትን የማሻሻያ እርምጃዎች እና የክትትል አፈፃፀም መስፈርቶችን እንደሚገመገሙ ለማረጋገጥ የሚረዱ ሂደቶችን እና ዕቅዶችን በትክክል መፈፀም የግብርና ኢንቨስትሜንት እንዲያረጋግጡ ያግዛቸዋል። የ ማአአስ መመስረት የንግድአካባቢያዊ ህጎችን መስፈርቶች ለማሟላት፣ የውስጥ መስፈርቶችን እና ግቦችን ለማሳካት፣ የደንበኞችን እርካታ ለማሻሻል፣ በህዝቡ ዘንድ ለተቋማት ያለ አመለካከትን ለማሻሻል፣ የፈቃድ አሰጣጥ ሂደትን ለማቀላጠፍ እንዲሁም የአጭርና የረጅም ጊዜ እዳዎችን ለመቀነስ ይረዳል።

ማአአስ የሚከተሉትን ቁልፍ ክፍሎችን ያካትታሉ

ምስል 2: የማህበራዊና አካባቢያዊ አያያዝ ክፍሎች¹

የማህበራዊና አካባቢያዊ አያያዝ ግንባታ እና ማሻሻል ሥራ ዝርዝር የሚከተሉትን ስራዎች ያካትታል፡-

- ድርጅቱ ለአካባቢያዊ ጥበቃ ሳያሰልስ እንደሚሰራ ቃል የሚገባበት መግለጫ ማዘጋጀት ፤
- በ የማህበራዊና አካባቢያዊ አያያዝ ዝግጅት እና ማሻሻል ወቅት ሁሉን አቀፍ የባለድርሻዎች ተሳትፎን ማረጋገጥ፤
- የምርቶችን ፣ እንቅስቃሴዎችን እና አገልግሎቶችን የአካባቢ ባህሪያት ለይቶ ማወቅ፤ በአካባቢው ላይ ጉልህ የሆነ ተፅዕኖ ሊያሳድሩ የሚችሉትን መለየት እና እንደ የባህሪያቸው የመፍትሄ እርምጃዎችን መውሰድ፤

¹ምንጭ: IFC, 2013, p. 27

- ከጉዳዩ ጋር ተዛማጅ የሆኑ ህጎች እና ደንቦችን መለየት እንዲሁም ድርጅቱ ሊያሟላቸው የሚገቡ ሌሎች መስፈርቶችን ለይቶ ማወቅ እና ማረጋገጥ፤
- ከፖሊሲ፣ ከአካባቢያዊ ተጽእኖዎች፣ ጉዳዩ ከሚመለከታቸው አካላት የተሰጡ ሃሳቦች እና ከሌሎችም ምክንያቶች ጋር በማመሳከር ለድርጅቱ አካባቢያዊ ግቦችን ማዘጋጀት፤
- በአካባቢ አያያዝ ዙሪያ ሚናዎችን እና ኃላፊነቶችን ማዘጋጀት እና ተገቢ ግብአቶችን መስጠት፤
- ሰራተኞች አካባቢያዊ ሃላፊነታቸውን መወጣት ይችሉ ዘንድ ተገቢ ስልጠና መውሰዳቸውን እና ብቁ መሆናቸውን ማረጋገጥ፤
- በአካባቢ አያያዝ ጉዳዮች ላይ ለውስጥ እና ውጭዊ ግንኙነቶች መደበኛ ስርዓቶችን መዘርጋት፤
- የድርጅቱን የማክኦስ እና ተዛማጅ ሰነዶች በተመለከተ መረጃን መያዝ፤
- የአሰራር ሂደቶችን እና ሌሎች የስርዓቱን ሰነዶች አስተዳደር ውጤታማነት ማረጋገጥ፤
- አፈፃፀሞችን እና እንቅስቃሴዎችን ከድርጅቱ ፖሊሲ፣ ዓላማዎች እና ግቦች ጋር በሚጣጣም መልኩ መለየት ማቀድ እና ማስተዳደር፤
- ድንገተኛ አደጋዎች መለየትና እነሱን ለመከላከል እና ከተከሰቱም ምላሽ ለመስጠት ስርዓቶችን መዘርጋት፤
- ቁልፍ ተግባራትን መቆጣጠር እና አፈጻጸምን መከታተል ፤ በሕጋዊ ድንጋጌዎች መሰረት በየጊዜው ግምገማዎችን ማካሄድ፤
- ችግሮችን መለየትና ማስተካከል እንዲሁም ችግሮቹ ድጋሚ እንዳይፈጠሩ የመከላከያ እርምጃዎችን መውሰድ፤
- የማክኦስን አፈፃፀም ምዝገባዎች ማስተዳደር እና ቀጣይነቱንም ማረጋገጥ፤
- የድርጅቱ ማክኦስ በታቀደው መሰረት እየተከናወነ መሆኑን ለማረጋገጥ በየጊዜው መፈተሽ፤
- ቀጣይነት ያለው መሻሻልን ለማምጣት የድርጅቱን ማክኦስ በየጊዜው መከለስ፤
- በግብርናው የኢንቨስትመንት ዘርፍ ተከታታይ ሙያዊ እና ቴክኒካዊ ዕድገትን እንዲሁም ከትትልን እና ራስን መፈተሽን ለማሳካት የሚያስችል ማክኦስ ማስተዋወቅ እና መጀመር፤ የአሰራር ደንቦችንም ማዘጋጀት።

2.11 የምርመራ፣ የማረጋገጥ እና የምስክር ወረቀት አሰጣጥ

ሁሉም በኢትዮጵያ ውስጥ ያሉ የግብርና ኢንቨስትመንቶች ከላይ (ምዕራፍ 2.7 ላይ) ከተዘረዘሩት ሦስት ደረጃዎች በቅደም ተከተላቸውን መሰረት የእውቅና የምስክር ወረቀት ለማግኘት አንዱን ማሟላት አለባቸው ። ይህም ውስጣዊ እና ውጭዊ የኦዲት ስራዎችን ይጠይቃል። የአካባቢ፣ የደን እና የአየር ንብረት ለውጥ ኮሚሽን ለደረጃዎቹ የምርመራ ሂደቶች ሃላፊነት ያለበት ሲሆን የምርመራ መስፈርቶቹንም የሚወሰን ሆኖ፡-

- እያንዳንዱ አልሚ ትኩረትን የሚሹ መስፈርቶችን ለመለየት እና እንደሚገባ ስራው እየተከናወነ መሆኑን ለማረጋገጥ እንዲሁም ለውጭ ኦዲት ጥሪ ለማድረግ እና ድርጅቱን ለውጪ ኦዲት ዝግጁ ለማድረግ በዓመት ውስጥ ቢያንስ አንድ የውስጥ ኦዲት ማድረግ አለበት፤ ይህም የውጪ ኦዲት የማረጋገጫ የምስክር ወረቀት ለመስጠት፣ ደረጃ ለማሻሻል ወይም የምስክር ወረቀት ለማሳደስ ቢያንስ በየሁለት ዓመቱ ይደረጋል። እርሻዎች የማረጋገጫ የምስክር ወረቀት ማግኘት ለሚፈልጉበት ደረጃ የተዘረዘሩት መስፈርቶች ማሟላት እንደሚችሉ የሚያሳይ የማረጋገጫ የምስክር ወረቀት ማቅረብ አለባቸው።

- የኦዲተሩ ሚና የቀረበውን ማስረጃ አግባብነት ከመስፈርቶች እና መሟላት ከሚገባቸው ጉዳዮች ጋር በማመሳከር ትክክለኛነቱን እንዲሁም ከሁሉም መስፈርቶች ጋር ተዛማጅ እና ምሉዕ መሆኑን ማረጋገጥ ነው። እና በቂ መስፈርቶችን ለማሟላት የተሟላ መሆኑን ለመፈተሽ ነው። ምንም እንኳን አነስተኛ በሚባል ደረጃ መስፈርቶች መሟላት የግዴታ ቢሆንም ኦዲተሩ ግን አንዳንድ መስፈርቶች በግልጽ ለዚያ የግብርና ኢንቨስትመንት ስራ የማይውሉ ናቸው ብሎ ካመነ የመወሰን ነፃነት አለው።
- የውስጥ ኦዲተሮች የኦዲት ሪፖርቶችን ለግብርና ሚ/ር የሚያቀርብ ሆኖ የውጭ ኦዲተሮች ሪፖርት ደግሞ ለአካባቢ፣ ደንና አየር ንብረት ለውጥ ኮሚሽን ያቀርባሉ። ኮሚሽኑ ደግሞ መስፈርቶች መሟላታቸውን የሚያረጋግጥ የምስክር ወረቀት ያዘጋጃል ወይም መስፈርቶች ካልተሟሉም መወሰድ ያለበትን ተገቢ እርምጃ ይወስናል። መስፈርቶች ካልተሟሉም የምስክር ወረቀቱ መስፈርቶች ጠያቂው መስፈርቶችን እስኪያሟላ ድረስ ሳይሰጠው ይቆያል። አልሚዎች የነሃስ ደረጃ ማግኘት ይችሉ ዘንድ በተደጋጋሚ አስፈላጊ የሆኑ የእርምጃ እርምጃዎችን መውሰድ ሳይችሉ ቢቀሩ ግን በስምምነቱ መሰረት ደረጃ በደረጃ እርምጃዎች ሊወሰዱ ይችላሉ።

የመጀመሪያ የምስክር ወረቀት ለማግኘት የተወሰኑ የእጭይታ ጊዜዎች:

- አሁን ላሉ ኢንቨስትመንቶች: ስነ ምግባር ደንብ በስራ ላይ ከዋለ ከ3 አመታት በኋላ
- ለአዳዲስ ኢንቨስትመንቶች: እርሻው ሥራ ከጀመረ ከአንድ አመት በኋላ

አልሚዎች የስነ ምግባር ደንብ ሰርቲፊኬት ማረጋገጫ የሚሰጣቸው በአካባቢ ፣ የደን እና የአየር ንብረት ለውጥ ኮሚሽን ወይም በኮሚሽኑ የስራ ፈቃድ በሰጠው አካል ነው። ስልጣን የተሰጠው/ጣቸው የኦዲት አካል/ላት፣ የምስክር ወረቀት ሰጪ አካል/ላት ከህዝብና ባለድርሻዎች ጋር በሚደረግ ምክክር እና በጨረታ ሂደት ኮሚሽኑና ግብርና ሚ/ር ከሚመለከታቸው አካላት ጋር በመተባበር ይመረጣሉ። እነዚህ የሚመረጡ አካላት የሚከተሉትን ተግባራት እንዲፈፅሙ ይጠበቃሉ ፡-

- በዚህ ደረጃ ላለ ስራ ሙያዊ የኦዲት አገልግሎት ለመስጠት ብቁ መሆናቸውን የሚያረጋግጥ የብቃት ማረጋገጫ ማስረጃ ማቅረብ
- የኦዲት ውጤቶችን በሰዓቱ እና በጊዜ ገደብ ውስጥ በተቀመጠው መሠረት አጠናቆ ማስረከብ
- በአካባቢው ያሉ ኦዲተሮችን በኦዲት የሥራ ሂደት ውስጥ እንዲሳተፉ ማስልጠንና የስራ እድል መስጠት
- በሀገር ውስጥ የተመዘገበ ስራ እና ቢሮ መኖር አለበት
- በግብርና ሚ/ር እና ቁልፍ ባለድርሻ አካላት ዘንድ እንዲሁም በዓለም አቀፍ ደረጃ ተቀባይነት እና ዕውቅና ያላቸው የኦዲት አሰራሮች እና ልምዶችን መጠቀም
- እርሻዎችን መመዘገብ እና የምስክር ወረቀት እንዲሰጥ የኦዲት መረጃ ማቅረብ

የግብርና ሚ/ር ከሚመለከተው የውጭ ኦዲት አካል ጋር በዘላቂነት በዘርፉ ጥቅም ላይ የሚውሉ ስምምነቶችን ያዘጋጃል፤ እንዲሁም ለተለያዩ የስነ ምግባር ደንብ ደረጃዎች የኦዲት ክፍያን በተመለከተ አልሚው እንዲደራደር ምቹ ሁኔታ ይፈጥራል። ለእያንዳንዱ የምስክር ወረቀት ደረጃ የመስፈርቶች ዝርዝር እና የተስማሚነት መስፈርቶች ተዘጋጅተዋል። ሊሟሉ የሚገባቸው መስፈርቶች አስገዳጅ ፣ በመጠኑ አስገዳጅ እና አስፈላጊነታቸው የተመሰከረላቸው ተብለው ባላቸው አንፃራዊ ጥቅም መሰረት ተዘጋጅተዋል፤ እነዚህ መስፈርቶች እና የተስማሚነት መስፈርቶች የአልሚው የውጪ ኦዲት ስራ መሰረቶች ናቸው።

ከስነ ምግባር ደንብ ጋር የተጣጣመ ማረጋገጫ የምስክር ወረቀት እንዲሰጣቸው የሚሹ እርሻዎች ተገቢ ፣ ትክክለኛነቱ ሊረጋገጥ የሚችል የስምምነት ማስረጃ ለዚያ ለፈለጉት ደረጃ አስፈላጊ ተብሎ በተቀመጠው መጠን የተሟሉ መስፈርቶች ሊያሟሉ ይገባል። ለእያንዳንዱ የስነ ምግባር ደንብ ደረጃ የሚያስፈልጉት የተስማሚነት መስፈርቶች በአባሪ 1-3 ላይ ተዘርዝረዋል።

ከአዲት ምርመራው በፊት የአዲት ስራ የሚሰሩት ከእርሻው ጋር በአንዳንድ ጉዳዮች ላይ ስምምነት ላይ ይደርሳሉ፤ ለአዲት ስራውም አስፈላጊ የሆኑ አንዳንድ ሰነዶችን ለመመርመር በቅድሚያ እንዲሰጣቸው ሊጠይቁ ይችላሉ። ከዚያም የምርመራ ስራው በሚሰራበት ዕለት የአዲት ምርመራውን ቅርፅ ለማብራራት አዲተሩ ከእርሻው አስተዳደር ጋር ስብሰባ ይቀመጣል ።

ለቀረቡት የምርመራ መስፈርቶች ካላቸው ተዛማጅነት አንፃር እርሻው የተዘረዘሩ መስፈርቶችን ማሟላት ወይም አለማሟላቱን ለመወሰን በምርመራ ስራው ሂደት ውስጥ አዲተሮቹ የተለያዩ ግብአቶችን እና የመረጃ አይነቶችን ሊጠቀሙ ይችላሉ። የሚከተሉት በማስረጃነት ያካትታሉ፡

- ሰነዶች፣ መመሪያዎች፣ አሰራሮች እና የስራ መመሪያዎችን ያካትታል
- መዝገቦች፣ የአደጋ ግምገማ፣ የስብሰባ ቃለ ጉባኤዎች፣ ጥቅም ላይ የዋሉ ግብዓቶች፣ የተገኙ ሰዎች ዝርዝር ወዘተ
- የእርሻ ግብአቶች እና መሳሪያዎች
- የአስተዳደር እና የሠራተኛ ምስክርነት

የእርሻው ውስጣዊ አዲተር ምርመራው ተጀምሮ እስከሚያልቅ ድረስ ለውጪው አዲተር መሪ ሆኖ ያገለግላል።

የተገኙ ማስረጃዎች አስፈላጊ ሆኖ ሲገኝ በቁሳዊ ማስረጃዎች፣ በሰነዶች እንዲሁም በአስተዳደር እና በሰራተኞች ምስክርነት መካከል በቁሳዊ ምርመራ እና በመስቀለኛ ንፅፅር ይጣራሉ። በአስተዳደር እና በሰራተኞች የተገለጹት ሃሳቦች በእርሻው ላይ ያለውን ሁኔታ በትክክል እንዲያንጸባርቁ ለማድረግ የሚከተሉት ቀጥተኛ መስፈርቶች በቃለ መጠይቅ ጊዜ ምላሽ ለሚሰጡት ይቀርባሉ፡-

አዲተሩ በምርመራ ጊዜ ቃለመጠይቅ የሚያደርገው፡

- ከአስተዳደሩ የተወከሉ ሰዎችን
- የእርሻ የውስጥ አዲተር፣ የእርሻ ደህንነት ኃላፊ እና የአካባቢ ጥበቃ ሃላፊ
- የሰራተኞች ኮሚቴ ወይም የሠራተኛ ማህበር ተወካይ
- የእስፕራይት ሱፐርቫይዘር እና የተባይ ማጥፋት ስራ ከሚሰሩ ሰዎች መካከል አንድ ሰው
- የፀረ ተባይ መድሃኒቶች ፣ አሲዶች እና ማዳበሪያዎች ስቶር ውስጥ የሚሰሩ ሰዎች
- የወርክሾፕ ሃላፊ እና የወርክሾፕ ሰራተኞች አንድ ተወካይ
- የአግሮኖሚስቶችና ሱፐርቫይዘሮች አንድ ተወካይ
- የወንድና ሴት ሠራተኛን እንዲሁም ቋሚ ፣ ጊዜያዊ እና የጉልበት ሰራተኞች ክፍሎችን ሁሉ የሚወክል አንድ ሰራተኛ

የሚከተለው ሰንጠረዥ በአዲተሮቹ ቃለመጠይቅ የሚደረግላቸው ጠቅላላ ቁጥር ያመለክታል

ሰንጠረዥ 3: በድርጅቱ ጠቅላላ የሰራተኞች ብዛት መሰረት በአዲተሮቹ ቃለመጠይቅ የተደረገላቸው ሰራተኞች ቁጥር

አስተዳደርን ሳይጨምር የሰራተኞች ቁጥር	የግለሰብ ቃለመጠይቆች በከፍተኛ የስራ ሃላፊነት ላይ ያሉትን ጨምሮ	የቡድን ቃለመጠይቆች	ጠቅላላ ቃለመጠይቅ የተደረጉ ሰራተኞች
--------------------------	---	--------------	-------------------------

1 – 100	6	1	10
101 – 500	6	4	26
501 – 1000	12	6	42
1001 - 2000	20	8	52
> 2000	ከ1001 – 2000 የናሙና መጠን ያስፈልጋል አዲተሩ ከዚህ የበለጠ ብዛት ያለው ናሙና ያስፈልጋል ብሎ ካልወሰነ በስተቀር		

ከሰራተኞች መካከል ቃለ-መጠይቅ የሚደረጉ ሰዎች በአዲት ዕለት በአዲተሩ የሚመረጡ ሲሆን ቃለ መጠይቅ የሚደረግላቸውም አስተዳደሮቹ በሌሉበት ነው። አስተዳደር ላይ ያሉ ሰዎች በዚህ ቃለ-መጠይቅ ውስጥ ለተነሱ አሳሳቢ ጉዳዮች ምላሽ እንዲሰጡ እድሉ የሚሰጣቸው ሲሆን ነገር ግን ችግሮቹ በኢንተርቪው ጊዜ የተነሱት በየትኛው ሰራተኛ እንደሆነ አይገለጹም።

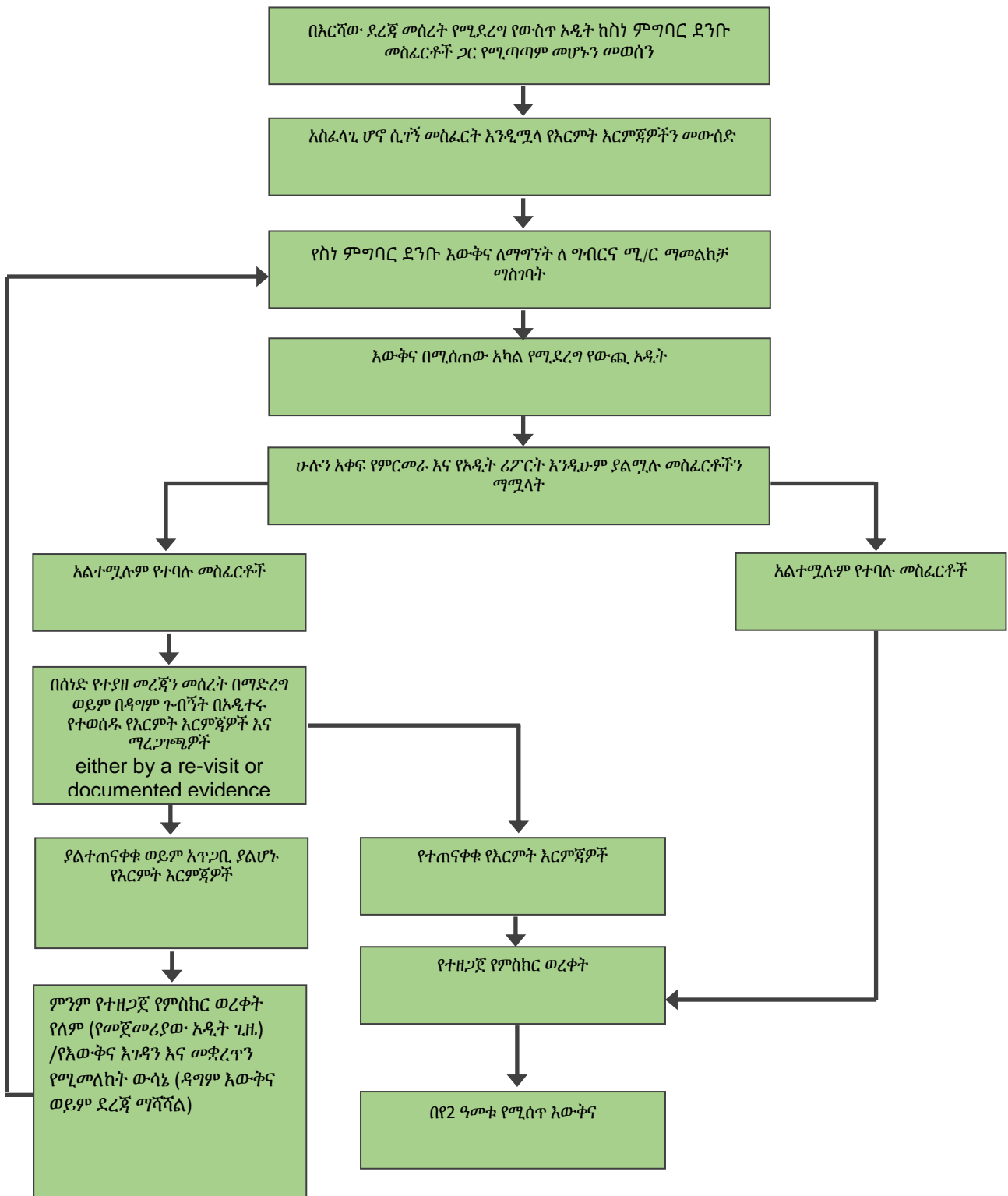
ከተለያዩ ሰራተኞች እና የአስተዳደር ሰራተኞች የሚጣረሱ መረጃዎች ከተሰጠው፣ አዲተሩ የቃለመጠይቅ ናሙናውን መጠን ከፍ ለማድረግ ወይም መስፈርቱን ክፍት የማድረግ ነፃነቱ የሚኖረው ሲሆን ከገምጋሚው አካልም ምክር ይጠይቃል። የመረጃ ማሰባሰብ ሂደት ሲጠናቀቅ ደግሞ አዲተሩ የሂሳብ ምርመራ ሪፖርቱን ያጠናቅቅ እና ከአስተዳደሩ በድን ጋር ለግብረመልስ ስብሰባ ይቀመጣል፤ የተገኘውንም ውጤት ያቀርባል። በዚህ ደረጃ ላይ የእርሻው አስተዳደር በድን አዲተሩ በሂደቱ ሙሉ በሙሉ ያልተረዳቸውን ጉዳዮች ለማስረዳት እና ተጨማሪ ማስረጃዎችን ለማቅረብ እድሉ አለው።

ስምምነት የተደረሰባቸው ጉዳዮች ዙሪያ እና ተጨማሪ ማስረጃዎች አስፈላጊ ሲሆኑ በሪፖርቱ ውስጥ ይዘረዘራሉ ከዚያም እርሻዎች በክፍል 4 ውስጥ በተቀመጡት ህጎች መሰረት መጣረሶች የታዩባቸው ጉዳዮች ተለይተው ለማስተካከል እንዲችሉ ጊዜ ይሰጣቸዋል።

ማስረጃ ርክክቡ ሲጠናቀቅ የአዲቱ ሪፖርት ወደ ግብርና ሚ/ር ፣ የምስክር ወረቀት ሰጪ አካል እና እውቅና ለሚሰጠው ኮሚቴ ይላካል። ይህ ደግሞ አስፈላጊውን መስፈርት ያሟሉ አካላትን የምስክር ወረቀት ወደ መስጠቱ ያመራል።

በውስጥ የሂሳብ ምርመራ ውጤቱ መሰረት እና እርሻው በተሰጠው የእጩይታ ጊዜ ባቀረበው ማንኛውም ማስረጃ መሰረት እያንዳንዱ እርሻ በየሁለት ዓመቱ ስልጣን በተሰጠው የውጪ አካል አዲት ይደረጋል። የውጪው አካል ለየደረጃው የሚመጥን የብቃት ማረጋገጫ የምስክር ወረቀት ከ ስነ ምግባር ደንብ ጋር የሚያዘጋጅ ሲሆን መስፈርቱን ያላሟሉ እርሻዎችን ግን ምክር በመስጠት መስፈርቱን እንዳልሟሉ ነገር የምስክር ወረቀት ሳይሰጥ ሊመልሳቸው ይችላል። ግብርና ሚ/ር በሁሉም የአዲት ውጤቶች ላይ ምክር የሚሰጠው ሲሆን መስፈርቶችን ያሟሉ እርሻዎችም ዝርዝር በግብርና ሚ/ር ድረ ገፅ ላይ ይሰፍራል።

የምስክር አሰጣጥ ሂደቶቹ ደረጃዎች በምስል 3 ላይ እንደሚከተለው ተጠቃልለዋል

ምስል 2: የአዲት እና የምስክር ወረቀት አሰጣጥ ሂደት

2.12 የደንቡ መስፈርቶች ማሻሻያ

ስነ ምግባር ደንብ የተቀረፀው የተለዋዋጭ እና ታዲያ ዘርፎችን ፍላጎቶች ለማሟላት ስለሆነ ከአዳዲስ ቅድመ ሁኔታዎች እና ከዘርፉ ልማት ጋር እንዲጣጣም በየጊዜው ማስተካከያ ያስፈልገዋል። አነስተኛ ማሻሻያዎች ያስፈልጋሉ ፣ ማለትም በሕጉ ላይ በተደረጉ ለውጦችና የገበያ መስፈርቶች ምክንያት የተከሰቱ ለውጦች ከባለድርሻ አካላት ምክር ቤት ጋር በመወያየት እና ስምምነት ላይ በመድረስ እንደ አስፈላጊነቱ ይተገበራሉ። የእነዚህ ለውጦች ዝርዝሮች በ ግብርና ሚ/ የተያዙ የሚከለሱ የአሰራር ደንቦች ምዝገባ ውስጥ እንዲገቡ ይደረጋሉ እንዲሁም ለሁሉም እርሻዎች፣ ለአዲት አካላት እና በባለድርሻዎች ምክር ቤት ለህዝብ ባለድርሻ አካላት ተወካዮች እንዲደርስ ይደረጋል። ሌሎች ፍላጎት ያላቸው አካላት ከ ግብርና ሚ/ ለ ድህረ ገፅ በቀጥታ ወይም ለግብርና ሚ/ በግል በማመልከት አዳዲስ መረጃዎችን ማግኘት ይችላሉ።

የደንቡ ሙሉ ግምገማ እና ክለሳ እንደአስፈላጊነቱ በየሶስት ዓመቱ በእርሻዎች እና በባለድርሻ አካላት ይካሄዳል እና የተሻሻለው የአጠቃላይ ኮድ ስሪት እንደገና ይወጣል። የዚህ ሰነድ ቀጣይ ዋና ክለሳ ቁጥር 2.0 ይሆናል። የዚህ ሰነድ በአነስተኛ ደረጃ የሚደረጉ ክለሳዎች ቁጥር 1.1፣ 1.2 ፣ ወዘተ ሆነው ይወጣሉ።

2.13 መደበኛ ሰነዶች እና የሰነድ ቁጥጥር

2.13.1 መደበኛ ሰነዶች

መደበኛ ሰነዶች መስፈርት የሚገልጹ ናቸው። በስነ ምግባር ደንብ ሂደት ውስጥ መደበኛ የሆኑ ሰነዶች የሚከተሉትን ያካትታሉ፡-

2.13.1.1 የአዲት ሪፖርት ይዘት ቀጥሎ የተዘረዘሩትን ይይዛል፡

- መግቢያ
- የመስፈርት መግለጫ
- አስተዳደር እና አመራር
- የእውቅና ማረጋገጫ የምስክር ወረቀት አሰጣጥ መመሪያዎች እና ደንቦች
- አባሪ 1-3 የብቃት መስፈርቶች
  - ነሐስ
  - ብር
  - ወርቅ
- አባሪ 4-8
  - ተያያዥ ህጎች እና ስምምነቶች ፣ ተጨማሪ ግብአቶች

2.13.1.2 የህሰ፣ የብር እና የወርቅ ደረጃዎችን የብቃት መስፈርቶች የያዘ የፅሁፍ መጠይቅ

የፅሁፍ መጠይቁ የሚከተሉት ቋሚ የሆኑ ዝርዝሮች አሉት

- የፊት ገጽ፡
  - የደንቡ ስም፣ የደንቡ አርማ፣ ስሪት፣ የወጣበት ቀን እና አዲት በመደረግ ላይ ያለው ደረጃ

- የእርሻው ስም / ጣብያ፣ አድራሻ እና ኃላፊነት የወሰደው ሰራተኛ
- የአዲተሩ ስም እና አዲት የተደረገበት ቀን
- መደበኛው የጽሁፍ መጠይቅ
  - ለአባሪ 1 ፣ 2 ወይም 3 የተወሰዱ የብቃት መስፈርቶች ፡- ነሐስ፣ ብር ወይም ወርቅ
  - የላይኛው የሰነዱ ክፍል ላይ መደበኛ ስም፣ ስሪት እና የተሰጠበት ቀን ያካትታል
  - መስፈርቶች ያሉበት ደረጃ
  - ገጾች የ x y ዓይነት የቁጥር አሰጣጥ ይኖራቸዋል
  - የአዲት መስፈርት፣ የመስፈርቶች መሟላት አስገዳጅነት ሁኔታ (አስገዳጅ፣ መጠኑ አስገዳጅ፣ የሚመከር ነው ፣ ከተገቢው የደንብ ቁጥር ላይ አዲት ለሚደረገው ደረጃ የተወሰደ፣
- የአዲት ውሳኔን ለመመዘገብ የተተወ ክፍት ቦታ ፣ አዎ / አይደለም/አስተያየት የያዘ ምላሽ ሊሰጥ ይችላል። ወይም የድርጊት መርሐ ግብሮችን ለማዘጋጀት እንዲሁም መስፈርቱን ያለተከተለ አካሄድን ለማረም ጥቅም ላይ ይውላል
- ማጠቃለያ ገጾች

የግብርና ሚ/ር እና የእርሻ አጠቃቀም የውስጥ አዲት የሚከተሉትን ያካትታሉ፡

  - ስምምነት ላይ የተደረሰባቸው ግኝቶች እና / ወይም አፈፃፀሞች ማጠቃለያ
  - የእርሻ ወኪሉ ፊርማ

በውጭ አዲተር ጥቅም ላይ የሚውል፡ የሚከተሉትን ያካትታል፡-

- የግኝቶች ማጠቃለያ
- እርሻው በገባው ግዴታ መሰረት ሊፈፀማቸው የሚገቡ የውል ስምምነት
- የኮንትራቱ ውል ቅድመ ሁኔታዎች ጋር የተያያዙ መግለጫዎች
- የእርሻው ተወካይ እና የዕውቅና ሰጪው አካል መርማሪ/አዲተሩ ፊርማ

2.13.1.3 የብቃት ማረጋገጫ ወረቀት

- ለስነ ምግባር ደንብ አሠራር ተስማሚ የሆኑ ውሎች-

2.13.1.2 በእርሻው እና የብቃት ማረጋገጫ በሚሰጠው አካል መካከል የሚደረግ የምዝገባ እና የአዲት ስምምነት

2.13.1.3 በዕውቅና ሰጪው አካል እርሻው ከተገመገመ በኋላ የዕውቅና መጠይቁ እና የእርሻው ግዴታ ውል ተሞልቶ ይፈረምበታል

2.13.1.4 በግብርና ሚ/ር እና የብቃት ማረጋገጫ ሰጪው አካል መካከል የሚደረግ የአዲት ስምምነት

እነዚህ ሰነዶች ከ ግብርና ሚ/ር እና / ወይም ከብቃት ማረጋገጫ ሰጪው አካል ይገኛሉ።

ማስታወሻ፡ ግብርና ሚ/ር ለእርሻ የተለያዩ ረቂቅ ሰነዶችን ያዘጋጃል እነዚህ ሰነዶች እርሻዎች እንዲሻሻሉ እና ለአዲት እንዲዘጋጁ የሚያግዝ ሲሆን በየጊዜው የስነ ምግባር ደንብን መስፈርቶች እንዴት ማሟላት እንደሚገባ የበለጠ ለማብራራት እና ግልፅ ለመድረግ መመሪያዎችን ያዘጋጃል። እነዚህ ሰነዶች እና መመሪያዎች የ ስነ ምግባር ደንብ ' መደበኛ ሰነዶች' አካል አይደሉም።

2.14 የሰነድ ቁጥጥር

ሁሉም መደበኛ ሰነዶች የሚለዩት በፊት ሽፋን ላይ እና በቀጣይ ገጾች ላይ ደግሞ ከላይ በተጻፈው ስም፣ ስሪት ቁጥር እና የወጣበት ቀን ነው። ገጾቹ የመለያ ዓይነት የቁጥጥር ስርዓት ይኖራቸውል።

የግብርና ሚ/ር ባለቤት እንደመሆኑ መጠን ከላይ 2.13.1.1 ላይ የተመለከተውን የ 'መስፈርቶች መመሪያ' ይዘትን እና ስርጭትን በተመለከተ ኃላፊነት ይወስዳል። ይህም ግብርና ሚ/ር ለፅሁፍ መጠይቁ ጭምር ሀላፊነቱን እንዲወስድ ያደርገዋል፤ ምክንያቱም የፅሁፍ መጠይቁ ራሱ ከመመሪያው እና ከሰርተፍኬቱ ሞዴል ላይ የሚወሰድ ነው። ይህም ከላይ በደንቦች መመሪያ 2.13.1.1 ላይ የተገለፀው ነው።

ግብርና ሚ/ር የመጀመሪያው የደንብ መመሪያ ስሪት 1.0 ላይ የሚደረጉ ማሻሻያዎችን ሁሉ መዝገብ የሚይዝ ሲሆን ይህም በ ግብርና ሚ/ር ድረገፅ ላይ ይቀመጣል። ግብርና ሚ/ር የዕውቅና የምስክር ወረቀት የሚሰጠውን አካል፣ አባላትን እንዲሁም ብዙ ባለድርሻ አካላትን በደንብ መመሪያ ማሻሻያዎች እና ስሪት ቁጥር ላይ ምክር ይለግሳል። የታተመ የደንብ መመሪያ ቅጂ ለባለሀብቶች እና ፍላጎት ላላቸው አካላት ሁሉ ይሰጣል። ነገር ግን ግብርና ሚ/ር የታተሙ ቅጂዎችን መዝገብ ይዞ የደንብ መመሪያ መሻሻል በሚደረግበት ጊዜ ቅጂው ለደረሳቸው አካላት የማስታወቅ እና መረጃ የመስጠት ስራ አየሰራም። ከእርሻ ምዝገባ፣ ኦዲት ፣ የዕውቅና የምስክር ወረቀት አሰጣጥ እና ከተዛማጅ የውል ስምምነቶች ጋር የተያያዙ እርሻው የገባቸው ውሎችን የሚመለከቱ ሰነዶች ሁሉ ለነዚህ ሰነዶች በደንብ ላይ የተጠቀሱትን መመሪያዎች መከተል አለባቸው። ግብርና ሚ/ር በደንብ ላይ ያሉ መመሪያዎች እየተተገበሩ ስለመሆኑ የመመርመር ሃላፊነት አለበት። የእነዚህን ሰነዶች አያያዝ ግን ሃላፊነቱን የሚወስደው በ ግብርና ሚ/ር የተሾመው የብቃት ማረጋገጫ የምስክር ወረቀት የሚሰጠው የኦዲት እና የምስክር ወረቀት አገልግሎት ሰጪ አካል ነው።

3 የስነ ምግባር ደንብ አያያዝ እና አስተዳደር

የ ስነ ምግባር ደንብ ሥራ አፈፃፀም፣ አስተዳደር እና ማሻሻያ በርካታ የመንግስት አካላትን የሚያሳትፍ ሲሆን በፌዴራል፣ በክልልና ፣ በአካባቢ ደረጃ ግብርና ሚ/ር ፣ የአካባቢ ደንና አየር ንብረት ለውጥ ኮምሽን፣ የሰራተኛና ማህበራዊ ጉዳይ ሚ/ር እና የነዚህ አካላት ያልተማከሉ መቀረቦችን ፣ ባለሀብቶችን (የእርሻዎች)፣ የዘርፍ ማህበራትን እና የአካባቢ ማህበረሰቦችን ያካትታል።

ከስነ ምግባር ደንብ አስተዳደር ጋር የተያያዙ ተግባራት የሚከተሉትን ያካትታሉ፡

- ተቋማዊ ማዕቀፍ እና የሥራ ሂደቶችን ማሳደግ
- አቅም ግንባታ
- የ ስነ ምግባር ደንብ ማሻሻል
- ኦዲት እና የምስክር ወረቀት አሰጣጥ

ስነ ምግባር ደንብ ን በተመለከተ የተለያዩ ባለድርሻ አካላት ዝርዝር ተግባራት እና ኃላፊነቶች በሚቀጥለው ክፍል ተበራርተዋል እንዲሁም በሠንጠረዥ 3 ላይ ተጠቃልለዋል።

3.1 የግብርና ሚኒስቴር

ግብርና ሚ/ር የደንቡን ዝግጅት በባለቤትነት ይመራዋል እንዲሁም ከሚመለከታቸው የስራ ክፍሎች ጋር የስነ ምግባር ደንብ ትግበራ ስርዓትን ያመቻቻል፤ እርሻዎች ከ ስነ ምግባር ደንብ ጋር እንዲጣጣሙ የአቅም ግንባታ ፕሮግራሞችን ያመቻቻል፤ በተጨማሪም አግባብነት ላላቸው የአዲት ድርጅቶች የውጭ ኦዲት አገልግሎት እንዲሰጡ ሁኔታዎችን ያመቻቻል።

በአጠቃላይ ለሚከተሉት ተግባራት ኃላፊነት ይኖረዋል፡

- የአካባቢያዊ እና ማህበራዊ ተጽዕኖ ግምገማ ለማዘጋጀት የመመሪያ ንድፍ ማዘጋጀት
- ስነ ምግባር ደንብን ዝግጅት እና አፈፃፀም ማበረታታትና መደገፍ እንዲሁም አግባብነት ያለው የገበያ መለያ የሚሆን መለኪያ በማቋቋም ዓለም አቀፍ እውቅና ለማግኘት ጥረት ማድረግ
- ለክልሎችና ለእርሻ ድርጅቶች የቴክኒክ እና የአቅም ግንባታ ድጋፍ በማድረግ የስነ ምግባር ደንብን አፈፃፀም ብቁ እና ቀልጣፋ ማድረግ እና እርሻዎችም በሴኩፕ መሰረት የሚንቀሳቀሱ እንዲሆኑ ማድረግ፤ ስልጠናና በግብርና ሚ/ር እና ኢንዱስትሪው በሚጠቀሙባቸው ባለድርሻ አካላት እና አገልግሎት ሰጪዎች መካከል አግባብነት ያለው ክህሎት ባላቸው ባለሙያዎች በኩል እንዲሰጥ ማድረግ
- የአሰራር ደንቦችን በትክክል ተግባራዊ ለማድረግ ሃላፊነት ያለው ሀገራዊ የግብርና ኢንፎርሜሽን ማህበር ማቋቋም
- የባለድርሻ አካላት ምክር ቤትን ምስረታ ማመቻቸት እና አመራር እና የፅህፈት አገልግሎቶች ማቅረብ
- በስነ ምግባር ደንብ እና በአዲሶቹ የመንግስት ህጎች መካከል ያለውን የነሀስ ደረጃን መለኪያ በተመለከተ አስገዳጅ ደንቡን ለማጽደቅ ከሚመለከታቸው የኢንዱስትሪ ተቆጣጣሪዎች ጋር መስራት
- የአሰራር ደንቡን አፈፃፀም ኃላፊነት ሊወስዱ የሚችሉ ተዛማጅ ዘርፎች እና ንዑስ ዘርፎች እንዲቋቋሙ ድጋፍ ማድረግ እና የአቅም ግንባታ ድጋፍ መስጠት
- ኢንፎርሜሽን ስነ ምግባር ደንብን እየተገበሩ መሆናቸውን እና ለ ስነ ምግባር ደንብ ተገዢ መሆናቸውን መቆጣጠር

ከደረጃ እና ከብቃት ማረጋገጫ የምስክር ወረቀት አሰጣጥ ሂደቱ አንጻር የሚከተሉት ኃላፊነቶች አሉበት፡

- በደንብ ውስጥ የተቀመጡት መስፈርቶች አግባብነት ያላቸው እና የ ስነ ምግባር ደንብ ደረጃ ተጠቃሚዎችን ፍላጎት ያሟሉ እንዲሆኑ ከባለድርሻዎች፣ ከእርሻዎች እና በገበያ ውስጥ ካሉ አካላት ጋር አብሮ መስራት
- ስነ ምግባር ደንብን እንደ አስፈላጊነቱ ማሻሻል እና ስነ ምግባር ደንብ ላይ የተደረጉትን ለውጦች ለስነ ምግባር ደንብ ተጠቃሚዎች ማሳወቅ
- አዲት እና የምስክር ወረቀት አገልግሎት ለማግኘት ብቁ የሆኑ የብቃት ማረጋገጫ ሰጪ አካላት መምረት እና ከነርሱም ጋር ውል መግባት
- በተመረጠው የምስክር ወረቀት ሰጪ አካል የሚሰጡ የአዲት እና የምስክር ወረቀት የመስጠት አገልግሎት መቆጣጠር
- ለውጪ ኦዲት እንዲዘጋጁ እርሻዎችን ለማገዝ የስልጠና አገልግሎት መስጠት እና የደንቡንም አፈፃፀም መከታተል
- እውቅና የተሰጣቸውን እርሻዎች መዝገብ መያዝ
- የደንቡን አሪጂናል መመሪያ እና በደንቡም ላይ የሚደረጉትን ማሻሻያዎች መመዝገብ እና ማስቀጠል
- የስነ ምግባር ደንብ ን አፈፃፀም ሁሉን አቀፍ እና የተሳለጠ ለማድረግ መመሪያዎችን/ ትእዛዛትን እንዲሁም ማኑዋሎችን ማዘጋጀት

3.2 የዕውቅና የምስክር ወረቀት የሚሰጠው አካል

በግብርና ሚ/ር ውል ተሰጥቶት የዕውቅና የምስክር ወረቀት የሚሰጠው አካል የሚከተሉትን ተግባራት ይፈፅማል

- የግብርና ሚ/ር እና የእርሻዎችን ፍላጎት ማሟላት የሚችሉ በአለም አቀፍ እና በአገራዊ መለኪያዎች መሰረት መልካም የኦዲት አሰራሮችን እንዲሁም በደንቡ መመሪያ ውስጥ የተካተቱ የአስተዳደር ስርአቶች መመሪያን የተከተሉ የኦዲት እና የየምስክር ወረቀት አሰጣጥ አገልግሎቶችን መስጠት አገልግሎቱ የሚከተሉትን ያካትታል
- መስሪያ ቤቱን /እርሻውን ለደንቡ የምስክር ወረቀት አሰጣጥ መመዘኑ
- ቦታዎች ያሉበት ቦታ በመሄድ ግምገማ በማድረግ /ኦዲት በመስራት መስፈርቱን ለሚያሟሉት የምስክር ወረቀት መስጠት
- ተገቢ የሆኑ ክፍያዎችን መሰብሰብ
- ከእርሻው ሰራተኞች እንዲሁም ኦዲቱን ከሚታዘቡ አካላት ጋር ትብብር ማድረግ

3.3 የባለድርሻ አካላት ምክር ቤት

"በ ኮዱ ሂደት" ውስጥ መግባባትንና መተማመን እንዲሰፍን እና ሁሉም የሚመለከታቸው አካላት ግብዓት የማግኘት እድል እንዲኖራቸው፣ ልምዳቸውን እንዲያካፍሉ እንዲሁም መግባባት እንዲችሉ ግብርና ሚ/ር ከባለድርሻ አካላት ምክር ቤት ጋር በቅርበት ይሰራል። የምክር ቤቱን አካል የሆኑት ድርጅቶች እና ማህበራት በቀጥታም ሆነ በተዘዋዋሪ ከስነ ምግባር ደንብ አፈፃፀም ጋር ትስስር አላቸው። የባለድርሻ አካላት ምክር ቤት አባላት ከሚከተሉት የተወከሉ ናቸው ፡-

- የአካባቢ ፣ ደንና የአየር ንብረት ለውጥ ኮሚሽን
- የሠራተኛና ማህበራዊ ጉዳይ ሚኒስቴር
- የሴቶችና የህፃናት ጉዳይ ሚኒስቴር
- የጤና ጥበቃ ሚኒስቴር
- በግብርና ሚኒስቴር
- የኢትዮጵያ የዱር እንስሳት ጥበቃ ባለስልጣን
- የኢትዮጵያ የብዝሃ ሕይወት ተቋም
- የንግድ ምክር ቤት
- የኢትዮጵያ የሰራተኛ ማህበራት ኮንፌዴሬሽን
- የኢትዮጵያ ሆርቲካልቸር አምራቾች እና ላኪዎች ማህበር
- የግብርና ዘርፍ ማህበራት እና
- ሌሎችም

ይህ የድርጅታዊ መዋቅር በክልሎችም የሚንፀባረቅ ነው። የምክር ቤቱ ሰብሳቢው በግብርና ሚ/ር ተመርጦ ይሾማል እንዲሁም ግብርና ሚ/ር የፀሀፊነት አገልግሎት ይሰጣል።

የባለድርሻ አካላት ምክር ቤት የሚከተሉትን ተግባራት ያከናውናል፡-

- ከግብርና ሚ/ር ጋር በመተባበር የስነ ምግባር ደንብ ዝግጅትን እውን ማድረግ እና የስነ ምግባር ደንብን ምንነት እና እየተፈፀሙ ያሉ ደረጃዎቹን በተመለከት ኢትዮጵያ ውስጥ ላሉ የሚመለከታቸው አካላት ሁሉ ገለፃ በማድረግ ብዥታዎችን ማጥራት

- ቁጥጥር ሊደረግባቸው የሚገባቸው ጉዳዮችን እና የቁጥጥር ማዕቀፍን በተመለከተ ለግብርና ሚ/ር ምክር እና አቅጣጫ መስጠት
- የመንግስት፣ የእርሻ ሰራተኞች እና የሲቪል ማህበረሰብ ጋር የተያያዙ በዘርፉ ውስጥ የሚገኙ ማህበራዊ እና አካባቢያዊ አፈፃፀሞችን የሚመለከቱ አሳሳቢ ጉዳዮች ላይ ለ ለግብርና ሚ/ር ምክርና አቅጣጫ መስጠት
- እርሻዎች ስነ ምግባር ደንብን እንዲተገበሩ የሚያስፈልጉትን አቅምን ለመገንባት የሚያስፈልጉ ድጋፎችን እንዲያገኙ ለመርዳት ከባለድርሻዎች እና ከአገልግሎት አቅራቢዎች ጋር በትብብር መስራት
- ደንቡን በቀጣይነት ለመገምገም እና ለመከለስ የሚያስፈልጉ አስተወጻጾችን ማበርከት
- ለመስፈርቶች እና ለአዲት ስራ ለሚደረግ ቁጥጥር እገዛ ማድረግ

3.4 እርሻዎች

ነባር እና አዲሶቹ የእርሻ ድርጅቶች ስነ ምግባር ደንብን ተግባራዊ ለማድረግ ዋነኞቹ ተዋናዮች ሲሆኑ ይህንንም የሚተገብሩት አካባቢያዊ እና ማህበራዊ አደረጃጀትን በማቋቋም እና ከማህበሮቻቸው ጋር በመተባበር ሁሉንም ተገቢ የሰነ ምግባር ደንብ መስፈርቶችን በማሟላት እና በመደበኛነት የብቃት የምስክር ወረቀታቸውን በማደስ እና በቀጣይነት እንዲሻሻሉ ይሰራሉ።

እርሻዎች ተገቢውን ማእከስ መዘርጋት እና ተግባራዊ ለማድረግ አቅሙ በማይኖራቸው ጊዜ ብቁ አማካሪዎችን በስራው ላይ ማሳተፍ አለባቸው። በተጨማሪም ቴክኒካዊ፣የአቅም ግንባታ እና የቁጥጥር ድጋፎች ከሚመለከታቸው የመንግስት አካላት ሊያገኙ ይገባል።

3.5 የዘርፍ / ንዑስ ዘርፎች ማህበራት

የሴክተሮችና የንዑስ ዘርፎች ማህበራት የሰነ ምግባር ደንብ አስተዳደርን ለመመስረት በዋናነት ኃላፊነት ይወስዳሉ። ይህም የሚከተሉትን ተግባራት ያካትታል፡-

- ለእርሻዎች እና ለሚመለከታቸው አካላት አቅም ማጎልበቻ መስጠት
- ድጋፍ ሰጪ እና የአቅም ግንባታ እንቅስቃሴዎችን መዋቅር የሚመራ እና የሚፈጽም የስልጠና ክፍል ማቋቋም
- የድርጅቶችን የጥናት ቡድኖች ማቋቋም እና መልካም ተሞክሮዎችን እንዲሰራጩ ሁኔታዎችን ማመቻቸት እና ጥራት እና ደረጃ እንዲጠበቅ ተነሳሽነት እንዳይቀንስ ጥረት ማድረግ
- የእያንዳንዱን ድርጅት አቅም በማጎልበት የራሱን የብቃት መሻሻል በውስጥ አዲት እንዲገመገም ማድረግ
- ከማህበሩ ተወካዮች የተውጣጡ የተለያዩ ኮሚቴዎችን ማቋቋም እና አባል ድርጅቶች እና ዋና ባለድርሻ አካላት ሃላፊነታቸውን እንዲወጡ አፅንኦት መስጠት
- ማህበራት የውስጥ አዲት እና የክትትል ስራዎችን በዘላቂነት ማከናወን እንዲችሉ የቴክኒክ ድጋፍ መስጠት እና ቶሎ ቶሎ ክትትሎችን ማካሄድ
- ለሰነ ምግባር ደንብ ማሻሻል አስተዋጽኦ ማድረግ
- ምርጥ ተሞክሮዎችን መሰብሰብ እና ማሰራጨት

- ሁሉም አባል ድርጅቶች ከስነ ምግባር ደንብ ጋር የሚጣጣሙ መሆናቸውን ማረጋገጥ እና አባላት ተገቢውን መስፈርት ካላሟሉ አስፈላጊውን እርምጃ መውሰድ

ስለዚህ የግለሰብ ተግባራት ሃላፊነቶች ከዚህ በታች በሰንጠረዥ 4 እንደሚከተለው ሊጠቃለሉ ይችላሉ ፡ ሠንጠረዥ 4: ከስነ ምግባር ደንብ አስተዳደር፣ኦዲት እና የምስክር ወረቀት አሰጣጥ ጋር የተያያዙ ኃላፊነቶች

ደንቡ ላይ የሰፈሩ ተግባራት	የድርጅቶች ሃላፊነት
የኦዲተሮች ምርመራ	ግብርና ሚ/ር ከባለድርሻ አካላት ምክር ቤት ጋር የሚደረግ ምክክር
ኮንትራት የያዙ ኦዲተሮች እና የኦዲት ክፍያ ስምምነት	ግብርና ሚ/ር ከሚመለከተው አካል ጋር
ለእያንዳንዱ እርሻዎች ኦዲቶች የሚደረጉ ዝግጅቶች	የእርሻው ባለቤት፣ የምስክር ወረቀት ሰጪ አካል እና ግብርና ሚ/ር
እርሻውን ኦዲት ማድረግ እና ምስክር ወረቀት መስጠት	የምስክር ወረቀት የሚሰጥ አካል
የስነ ምግባር ደንቡ መስፈርት ግምገማ እና ክለሳ	ግብርና ሚ/ር እና የባለድርሻ አካላት ምክር ቤት፣ (ንዑስ) የዘርፍ ማህበራት
በሰራተኞች፣ በመንግስት እና በሲቪል ማህበራት የሚቀርቡ አሳሳቢ የሆኑ ጉዳዮች ላይ ለ ግብርና ሚ/ር ግብረ መልስ መስጠት	የባለድርሻ አካላት ምክር ቤት
ለግብርና ሚ/ር በቁጥጥር ጉዳዮች ላይ ምክር መስጠት	የባለድርሻ ድርሻ አካላት ምክር ቤት የመንግስት ተዋናዮች
ከኦዲት በኋላ ያልተሟሉ መስፈርቶችን ተከትሎ የሚወሰድ የስነምግባር እርምጃ	ግብርና ሚ/ር
ከደንቡ ጋር ከሚገናኙ አካላት ጋር እና ከእርሻው ጋር የሚደረግ ግንኙነት	ግብርና ሚ/ር
ለሲቪል ማህበራት እና ለባለድርሻ አላት አገልግሎት መስጠት	ግብርና ሚ/ር እና የባለድርሻ አካላት ምክር ቤት፣ (ንዑስ) የዘርፍ ማህበራት

4 የብቃት የምስክር ወረቀት አሰጣጥ ህጎች፣ ደንቦች፣ እና አሰራሮች ሂደቶች

4.1 የስነ ምግባር ደንቡ ወሰን

4.1.1 ከኢትዮጵያ ሕግ ጋር ያለው ግንኙነት

የስነ ምግባር ደንብ የኢትዮጵያ ሕግን ለመደገፍ የተዘጋጀ የፈቃደኝነት መስፈርት ነው። በስነ ምግባር ደንብ ውስጥ የተካተቱ አንዳንድ የአፈጻጸም መስፈርቶች ከህጉ ጋር የሚጣጣሙ ወይም ህጉም ካስቀመጣቸው መስፈርቶች ከፍተኛ መስፈርቶችን ያካተቱ ሲሆን ሌሎች የአፈጻጸም መስፈርቶች ግን በሕጉ ውስጥ ያልተካተቱትን ምርጥ ተሞክሮዎችን ይመለከታሉ።

ለስነ ምግባር ደንብ ተገዢ መሆናቸውን የሚያረጋግጥ የምስክር ወረቀት ለማግኘት የሚሹ እርሻዎች በስነ ምግባር ደንብ ውስጥ በተገለጹት መስፈርቶች እና የአፈጻጸም መስፈርቶች ብቻ የሚመረመሩ ሲሆን እነዚህ እርሻዎች አንዳንድ በመመሪያው ላይ ያሉ መስፈርቶች ህጉ ላይ ያልተገለጹ ርዕሶችን የሚያካተቱ ሲሆኑ አንዳንዶቹ ደግሞ በህጉ ላይ ዝቅተኛ መስፈርት ተብለው ከተቀመጡት ከፍተኛ ደረጃዎች ያላቸው መሆናቸውን ማገናዘብ ያስፈልጋል። እርሻዎች በተጨማሪም የሚከተሉትን ማወቅ አለባቸው፡

- ሁሉም በኢትዮጵያ ህግ ውስጥ የተካተቱ ነገሮች በአፈጻጸም መስፈርትው ላይ አልተካተቱም፤ በተጨማሪም አንዳንድ መስፈርቶች ሳይታሰብ በህጉ ላይ ከተቀመጠው ደረጃ በታች ሆነው ሊገኙ ይችላሉ። ስለዚህ ሙሉ ለሙሉ ለህጉ ተገዢ ሆነው እንዲገኙ እርሻዎች ሁሉንም ከሰራቸው ጋር የተያያዙ የኢትዮጵያ ሕጎችን ሊያውቁ እና አፈጻጸማቸውንም በህጉ መሰረት ሊያደርጉ ይገባል።
- የውጭ አዲተር የሚያከናውነው የስነ ምግባር ደንብ አዲት መደበኛ የመንግስት የቁጥጥር ባለሥልጣን ቢሮ የሚያደርገውን ምርመራ ሊተካ አይችልም። ስለዚህ የስነ ምግባር ደንብ የሚረጋገጫ የምስክር ወረቀት ለኢትዮጵያ ሕግ መስፈርቶች ብቁ ሆኖ መገኘትን አያረጋግጥም
- በስነ ምግባር ደንብ ውስጥ የተቀመጠው መስፈርት ዝቅተኛ የመልካም አሰራር መስፈርት ተደርጎ ሊወሰድ ይገባል፤ እርሻዎችም ቀጣይነት ያለው መሻሻል ለማምጣት እንዲጥሩ ይበረታታሉ።

4.1.2 የእውቅና የምስክር ወረቀት ለማግኘት የሚያበቃ የእርሻ አፈጻጸም ደረጃ

የስነ ምግባር ደንብ ማረጋገጫ የምስክር ወረቀት የሚሹ እርሻዎች በኢትዮጵያ ውስጥ መደበኛ ድርጅቶች ሆነው መመዘገብ አለባቸው፤ ስርተፊኬቱም የሚሰጣቸው በድርጅቱ ስም ነው።

አንድ የእውቅና የምስክር ወረቀት ለማግኘት የሚያመለክት እርሻ (ነጠላ የግብርና ኢንቨስትመንት ድርጅት ሆኖ የተመዘገበ) በአንድ ወይም በብዙ የስራ ቦታዎች ስራውን ሊያስኬድ ይችላል። ነጠላ ድርጅት ሆኖ በበርካታ ሥፍራዎች ስራውን የሚያስፈፅም ድርጅት የምስክር ወረቀት ሊሰጠው የሚችል ሲሆን እያንዳንዱ የስራ ቦታም አዲት ይደረጋል። የምስክር ወረቀት ለማግኘት እያንዳንዱ የስራ ቦታ በአዲቱ ማለፊያ ውጤት ሊያገኝ የሚገባ ሲሆን በድርጅት ስም አንድ የምስክር ወረቀትም ይሰጣል።

አንድ ባለሀብት ብዙ የእርሻ ቦታዎች ባለቤት በሚሆንበት ጊዜ እና እያንዳንዱ የእርሻ ቦታም የተለያዩ የግብርና ኢንቨስትመንት ምዝገባ ወይም ፈቃድ ያለው በሚሆንበት ጊዜ እያንዳንዱ የእርሻ ጣቢያ ለየብቻ አዲት ይደረጋል። ለእያንዳንዱም የእርሻ ጣቢያ ለብቻ የምስክር ወረቀት ይዘጋጅላታል በአንድ የድርጅት ስም።

አምራች ቡድኖች እንደ ቡድን የምስክር ወረቀት ለማግኘት አይችሉም፤ ነገር ግን የቡድኑ ተሳታፊዎች እንደ ነጠላ የንግድ ድርጅት የምስክር ወረቀት ሊያገኙ ይችላሉ።

4.1.3 ትርጓሜዎች

4.1.3.1 ተያያዥ ባለቤትነት

ተያያዥ ባለቤትነት ማለት አንድ እርሻ / የምስክር ወረቀት ያለው ድርጅት የደንበኞቹን ትዕዛዝ የሚፈፀም ሲሆን ወይም ለገበያ ምርት የሚያቀርበው ከሌላ የንግድ ድርጅት ወይም አምራች ተቋማት ገዝቶ ሲሆን ነው። እነዚህ ተግባራት በብር ደረጃ የሚፈፀሙ ሲሆን ምርቱ ምልክት ተደርጎበት ከሌሎች እውቅና ያላቸው እርሻዎች ከተገኘ ምርት ተለይቶ ሊቀመጥ ይገባል፤ በሁሉም ደረጃዎች በየትኛውም የግብይት ሂደት ውስጥ ማለፍ አለበት።

ማስታወሻ 1. እርሻው የጥራት ምስክር ወረቀት በሌለው የንግድ አካል ለገበያ የተዘጋጀ ምርት በሚያጣራበት እና በሚያሸግበት ጊዜ ወይም በሚገዛበት ጊዜ ምልክት ተደርጎበት ሁልጊዜ ለብቻ ተነጥሎ ሊቀመጥ ይገባል። ለገበያም ሲቀርብ ጥራቱ በምስክር ወረቀት ያልተረጋገጠ ምርት መሆኑ ተለይቶ ጥራቱ ከተመሰከረለት ምርት በተለየ ሰነድ ተመዝግቦ ሊሆን ይገባል።

ማስታወሻ 2 በተያያዥ ባለቤትነት ሂደት ውስጥ ያሉ የእርሻ ተቋማት፣ ይህንን አዲት ሊደረጉ ሲሉ የጥራት ማረጋገጫ የምስክር ወረቀት ለሚሰጠው አካል ማሳወቅ አለባቸው እና/ወይም የተያያዥ ባለቤትነት ሂደቱ የጥራት ማረጋገጫ የምስክር ወረቀት ካገኙ በኋላ የጀመሩት ከሆነም የምስክር ወረቀቱን የሚሰጠው አካል እንዲያውቅ ማድረግ ይገባል። ከዚያም ከ ዕውቅና ሰጪው አካል ጋር ሁኔታዎችን በማመቻቸት ደንቡ ላይ የሰፈሩ መስፈርቶችን፣ ምርት ለይቶ ማስቀመጥን፣ ምርት ላይ መለያ ማድረግን፣ ወደ ውጪ ምርትን የመላክ እና ምርት ላይ መለያ ማድረግን የሚመለከት በሰነድ የመመዘን ስርአት በመተግበር ላይ መሆናቸው መረጋገጥ አለበት። ሌላው ሊጤን የሚገባው ጉዳይ በአዲት ጊዜ መስፈርት ባለማሟላት የተለዩ ድርጅቶች ያንን ስህተት ለማረም ብቻ ሲባል በተያያዥ ባለቤትነትን ሊመዘገቡ አይችሉም።

በተያያዥ ባለቤትነት ለመመዘን እርሻዎች በተጨማሪም ምርት አያያዝን በተመለከተ የተለየ የምርት አስተዳደር ክፍል ሊመዘግቡ ይገባል። ይህ ክፍል የጥራት ማረጋገጫ ካለው ምርት ጋር በአንድ አካባቢ መቀመጥ ይችላል። ትክክለኛ የመለያ ምልክት መያዙ እና የመጣበት ቦታም የመታወቂያ መስፈርቶች እስከሚሉ ድረስ ተለይቶ የመቀመጥ አለበት።

4.1.3.2 አምራቾች፣ አምራች ቡድኖች እና ባለብዙ የእርሻ ቦታ ያላቸው ሰራዎች

በመመሪያው ውስጥ አምራች የሚለው ቃል በአንድ የግብርና ኢንቨስትመንት ውስጥ የሚሳተፍ አንድ እያንዳንዱ አልሚ የሚወክል ሲሆን በአንድ ቦታ ላይ ወይም በአንድ ስም በበርካታ የእርሻ ስራ ቦታዎች እህል የሚያመርት አካል ነው።

የአምራች ቡድን የሚለው ቃል ደግሞ በቡድን የተደራጁ ነጠላ አምራቾችን የሚያመለክት ሲሆን እነዚህ በቡድን ለማምረት እና/ወይም ለገበያ ለማቅረብ የወሰኑ እንዲሁም እንደ ቡድን የምስክር ወረቀት ያገኙ ፣ ግልፅ የቡድን መለያ ያላቸው እና በቡድን ለመንቀሳቀስ በሚያስችል የህግ ማእቀፍ ውስጥ ያሉ ፣ በነዚህ መመሪያዎችም የሚተዳደሩ ናቸው።

4.1.3.3 የእርሻ ቦታ ትርጓሜዎች

ስነ ምግባር ደንብ በዋናነት 'የእርሻ ቦታ' ሕግ ነው፤ ይህም ማለት ቦታው ላይ የሚደረጉ ሁሉም እንቅስቃሴዎች ከምርት እና ድህረ ምርት አያያዝ ጋር የሚገናኙት ሂደቶች ሁሉ የብቃት ማረጋገጫ የምስክር ወረቀት ለማግኘት የአዲቱ አንድ አካል ይሆናሉ ማለት ነው።

በተለመዱ ሁኔታዎች ውስጥ 'እርሻ' የሚከተሉትን እንዲያሟላ ይጠበቃል፡-

- የምርት አስተዳደር ክፍል (በተለያዩ ክፍሎች በአቀማመጥ የተለያዩ (መስኮች፣ የእርሻ መሬት ወይም እፅዋት ማሳደጊያ ግሪን ሃውስ/የመስታወት ቤቶች) እያንዳንዳቸው ከሌሎች ጋር የማይጋሩት ማንነት ፣ የግብዓት አጠቃቀምና ምዝገባ እንዲሁም ምንጫቸውን ለማግኘት የሚረዱ አመራረት አላቸው) እና
- 'ምርት አያያዝ ክፍል' ፣ (የምርት ማሸጊያ ክፍል ብዙ ጊዜ ከማምረቻ ክፍል ጋር አንድ ቦታ ነው የሚሆነው፤ አንዳንድ ጊዜ ግን በአንድ ቦታ ላይ አይቀመጡም) ። በመደበኛነት ምርቱን ማከማቻ፣ ማቀናበር፣ ማሸግ እና ማጓጓዝን ይመለከታል። በተጨማሪም የጥራት ማረጋገጫ የተሰጣቸው እና ያልተሰጣቸው ምርቶችን ሊያቀናበር ይችላል ፣ ምርቶቹ አቀማመጣቸው የተነጣጠለ ከሆነ እና በግልፅ መለያ ምልክት ከተደረገባቸው።

የምርት አስተዳደር ክፍል እና የምርት አያያዝ ክፍል ሁለቱም ምንነታቸው እና ያሉበት ቦታ ለአውቅና ሰጪው አካል በምዝገባ ወቅት መሰጠት አለበት። በተጨማሪም በሁለቱም ክፍሎች ውስጥ ያለው ሁሉም የምርት ሂደት፣ የተለያዩ የእርሻው ተግባራት በምርት እና በድህረ ምርት ቅንብር ውስጥ ያሉ ሂደቶች ሁሉ አዲት ውስጥ የሚካተቱ ይሆናል፤ ይህ የብቃት ማረጋገጫ የመስጠት ሂደቱ አንድ አካል ነው።

4.1.4 የእርሻ ባለቤትነት

ከላይ በ 4.1.2 እንደተመለከተው ስነ ምግባር ደንብ የምስክር ወረቀት በኢትዮጵያ ውስጥ በመደበኛነት ለተመዘገቡ የግብርና ኢንቨስትመንት ተቋማት የሚሰጥ ነው። ይህም ነጠላ እና ባለብዙ ቦታ እርሻዎችን በአንድ ባለቤት ወይም በህብረት በሚሰሩ ብዙ ባለቤቶች ስም ያለ የንግድ ምዝገባ ነው።

ለስነ ምግባር ደንብ ተገዢነት ማረጋገጫ ለ "ሀ" እርሻ የተገደበ፣ "ለ" ሰዎች ባለቤትነት የተያዘ ሲሆን ተለይቶ የሚታወቅ ሰብል (ሎች) ያመርታል። የምርት ማቀናበሪያ ክፍል ሊኖረውም ላይኖረውም ይችላል። ስለዚህ የአንድ የእርሻ ቦታ ህጋዊ ባለቤትነት ሲቀየር የምስክር ወረቀት ለሌላ ሊተላለፍ አይችልም።

የባለቤትነት ለውጥ የተደረገባቸው የእርሻ ቦታዎች ለግብርና ሚ/ር / ዕውቅና ሰጪው አካል እንዲያሳውቁ ይጠየቃሉ እና አዲሱ 'ባለቤት' የምስክር ወረቀት ከፈለገ አዲስ ማመልከቻ ለ ዕውቅና ሰጪው አካል ማስገባት አለበት።

4.2 የአዲተሮች አመዳደብ

ግብርና ሚ/ር ከሕዝብ ዘርፍ ባለድርሻ አካላት ጋር በመመካከር የውጭ አዲት አካላትን መርጦ ይሾማል እና ለሚሰጠው አገልግሎት የአገልግሎት ክፍያ ሂደት ላይ ስምምነት እንዲፈፀም ምቹ ሁኔታ ይፈጥራል።

የአዲተሮች የማልመላ መስፈርቶች የሚያካትቱ በእርሻ ማህበራዊ እና አካባቢያዊ አዲት ስራ ልምድ ያለው፣ የሚከፈለውን ገንዘብ የሚመጥን ከፍተኛ ጥራት ያለው አገልግሎት መስጠት የሚችል አቅም ያካትታል። የተፈቀደላቸው አዲተሮች እና የተስማሙባቸው ክፍያዎች ዝርዝር ከግብርና ሚ/ር ይገኛል።

ማስታወሻ፦ የአዲተር ሃላፊነቶች ፣ ጥቅም ላይ ሊውሉ የሚገባቸው የአፈፃፀም እና የአሰራር ዘዴዎች ሁሉ የአዲት አገልግሎቱ ቁጥጥር አካላዊ ሁሉ በክፍል 2.11 ውስጥ ተዘርዝሯል።

4.3 ዕውቅና ሰጪው አካል ለሚሰጠው የአዲት እና የእርሻ ምዝገባ ማመልከቻ

እያንዳንዱ እርሻ የውጭ አዲት አካል (የምስክር ወረቀት የሚሰጥ አካል) እንዲመጣ የማመልከት እና ሁኔታዎችን የማመቻቸት እንዲሁም የአገልግሎቱን ክፍያ በቀጥታ ለዚሁ የአዲት አካል የመክፈል ሃላፊነት አለበት።

ማስታወሻ:

- እርሻው ከጠየቀ እርሻው ለኦዲት ዝግጁ መሆን አለመሆኑን በተመለከተ ግብርና ሚ/ር ያማክራል
- ከእርሻ ድርጅቱ በቀጥታ የሚቀርብ የማመልከቻ ፎርም ተሞልቶ ለኦዲት ተቋሙ መሰጠት አለበት
- የሂሳብ ክፍያዎች በቀጥታ በእርሻው ለኦዲት ተቋሙ የሚከፈሉ ሲሆን ክፍያው በደረሱት በስምምነት ላይ ይሆናል።
- እርሻዎች ለምዝገባ እና ለኦዲት ቢያንስ የመጀመሪያው ኦዲት መሰራት ካለበት ቀን ከሶስት ወር በፊት ለቀጣዩ ኦዲት ደግሞ ከአንድ ወር በፊት እንዲያመለክቱ እና ክፍያ እንዲፈፁ ይጠየቃሉ
- እርሻዎች በመጀመሪያው ኦዲት ወቅት ከስነ ምግባር ደንብ ጋር ተዛማጅነት ያላቸው የሶስት ወራት መዝገቦችን ማቅረብ አለባቸው
- በሁሉም ተከታታይ ኦዲቶች እርሻው በኦዲቶች መካከል መስፈርቶች እና ሂደቶች ተመሳሳይ በሆነ ደረጃ የቀጠሉ መሆናቸውን ማሳየት አለበት

የተመረጠው የግብርና ኢንቨስትመንት የምስክር ወረቀት የሚሰጠው አካል እርሻውን ለእውቅና እንዲመዘግብ፣ኦዲት እንዲያደርግ እና የኦዲቱ ውጤት ላይም ለእርሻው ግብረ መልስ እንዲሰጥ እንዲሁም እርሻው ብቁ ሆኖ ሲገኝ በተገቢው የስነ ምግባር ደንብ የብቃት ደረጃ የብቃት ማረጋገጫ እንዲሰጥ ስምምነት የፈፀመ ነው።

4.3.1 ለምዝገባ የሚያስፈልጉ መረጃዎች

ለምርመራ እና የምስክር ወረቀት ለማግኘት የሚያመለክት እርሻ የሚከተሉትን መረጃዎች ለእያንዳንዱ ኦዲት እና ለእያንዳንዱ ተከታታይ ዳግም ኦዲት ማቅረብ እና በኦዲቶች መካከል ለውጥ ካለ ለምስክር ወረቀት ሰጪው አካል ማሳወቅ አለበት።

1. የኩባንያ ስም እና ቦታ

- ሀ. የኩባንያ ስም፣ ሙሉ የፖስታ አድራሻ እና በኢትዮጵያ ኩባንያው የሚገኝበት ፅህፈት ቤት ቦታ
- ለ. ከኩባንያው ጋር መገናኘት የሚቻልበት አድራሻ፣ስልክ፣ ፋክስ እና ኢሜል
- ሐ. የህጋዊ መለያ ማስረጃ ፣ ለምሳሌ በ ዕውቅና ሰጪው አካልው ውስጥ ጥቅም ላይ የሚውሉ የንግድ ምዝገባ ቁጥር ቲን ወይም ቫት ፣ ሁለት ጊዜ የሚደረግ ምዝገባን ለማስቀረት
- መ. የኩባንያውን ህጋዊ ተወካይ ማግኛ ዝርዝር፡- ማዕረግ እና ስም፣ ሃላፊነት፣ ሙሉ የፖስታ አድራሻ፣ ስልክ ፣ ፋክስ እና ኢሜል
- ሠ. ሰሜናዊ / ደቡባዊ ኬክሮስ እና ምስራቃዊ / ምዕራብ ኬንትሮስ ወይም ሌላ የጂኦግራፊያዊ የቦታ አቀማመጥን የሚያመለክት የቁጥር መረጃ በዓለም አቀፍ ዘመናዊ የግብርና አሰራር(GLOBALG.A.P) በተገለፀው እና በተጠየቀው መሰረት ይቀመጣል። አነስተኛው መግባት ያለበት ትክክለኛ ደረጃ +/- 10 ሜ ነው። አምራቹ ይህን መረጃ ለማሳየት ከወሰነ፣ የማሳያው ትክክለኝነት ደረጃ ለገበያ ተሳታፊዎች 10 ሜ ይሆናል፤ ይህን ለማይጠቀም ደግሞ 1,000 ሜ ይሆናል።

2. የምርት አያያዝ እና ማቀነባበር

- ሀ. ኦዲት የሚደረገው የግብርና ኢንቨስትመንት ተቋም ስም፣ የሚገኝበት ቦታ እና ካለ የእያንዳንዱ የእርሻ ቦታ የምርት አስተዳደር ክፍል ወይም ማሽኒያ ክፍል ፤ በተያያዥ ባለቤትነት ስር የሚንቀሳቀሱ እርሻዎች ሁለት የምርት ማሽኒያ ክፍሎች ለምዝገባ ስራ መለየት አለባቸው ምንም እንኳን እነዚህ ክፍሎች በአንድ ቦታ ላይ ሊገኙ ቢችሉም
- ለ. ኦዲት የሚደረገው የእያንዳንዱ ጣቢያ አድራሻ፣ ስልክ፣ ፋክስ እና ኢሜል
- ሐ. የህጋዊ መለያ ማስረጃ ፣ ለምሳሌ በዕውቅና ሰጪው አካል ውስጥ ጥቅም ላይ የሚውሉ የንግድ ምዝገባ ቁጥር ቲን ወይም ቫት ፤ ሁለት ጊዜ የሚደረግ ምዝገባን ለማስቀረት
- መ. የኩባንያውን ህጋዊ ተወካይ ማግኛ ዝርዝር፡- ማዕረግ እና ስም፣ ሃላፊነት፣ ሙሉ የፖስታ አድራሻ፣ ስልክ ፣ ፋክስ እና ኢሜል
- ሠ. ተያያዥ አምራቾች ወይም የባለቤትነት ፈቃድ ኦዲት በሚደረገው ጣቢያው (ዎቹ) በሚኖርበት ጊዜ
- ረ. ለአመት የሚዘልቅ ቦታ በተሸፈኑ ሕንፃዎች እና ባልተሸፈነ ቦታ ላይ ምርት በሚኖርበት ጊዜ
- ሰ. ምርት ማቀናበር በቦታው ላይ የሚደረግ ሲሆን
- ሸ. በአመቱ ምርት መሰብሰብ የሚታይበት ጊዜ

3. የምርት መረጃ

- ሀ. በእርሻው የሚመረቱ አዝርዕቶች አይነት (ቶች) እና ጥቅም ላይ የዋሉ ግብአቶች
- ለ. እያንዳንዱ የእርሻ ምርት ሂደትም በሰነድ መደገፍ እና ለምስክር ወረቀት መመዘገብ አለበት
- ሐ. ማህበራዊና አካባቢያዊ የተፈጥሮ ሀብት አያያዝን በተመለከተ በተግባር የተከናወኑ እንቅስቃሴዎች
- መ. ተያያዥ አምራቾች ወይም የባለቤትነት ፈቃድ ኦዲት በሚደረገው ጣቢያው (ዎቹ) በሚኖርበት ጊዜ ለአመት የሚዘልቅ ቦታ በተሸፈኑ ሕንፃዎች እና ባልተሸፈነ ቦታ ላይ ምርት በሚኖርበት ጊዜ ለ ምርት ማቀናበር በቦታው ላይ የሚደረግ ሲሆን ስ. በአመቱ ምርት መሰብሰብ የሚታይበት ጊዜ ሸ. ዋና ዋና የገበያ መዳረሻዎች በአገር ወይም በክልል፡- ለምሳሌ ሩሲያ፣ ጃፓን፣ የአዎሮፓ ህብረት፣ ወዘተ

4. ለኦዲት የሚያስፈልገው የ ስነ ምግባር ደንብ ደረጃ

5. የምስክር ወረቀት ከተሰጠ በኋላ ከላይ በተገለጸው መረጃ ላይ የሚደረግ ማንኛውንም ለውጥ የሚመለከተው እርሻ ለዕውቅና ሰጪው አካል ማሳወቅ አለበት

4.3.2 ለምዝገባ መሟላት ያለባቸው ሁኔታዎች

- ሀ. ለምስክር ወረቀት የሚደረግ ምዝገባ እና የምስክር ወረቀት አሰጣጥ ለማንኛውም የስነ ምግባር ደንብ ደረጃ የሚፈጸመው የኦዲት እና የምስክር ወረቀት መስጠት አገልግሎት እንዲያቀርብ በግብርና ሚ/ር በተመረጠው እና ውል በተሰጠው አካል ነው
- ለ. ለአንድ እርሻ ከሁለት የምስክር ወረቀት ሰጪ አካላት ተመዝግቦ ሁለት የተለያዩ የምስክር ወረቀቶች መውሰድ አይቻልም፡፡

4.3.3 በዕውቅና ሰጪው አካል የሚደረግ የእርሻ ምዝገባ

በዕውቅና ሰጪው አካል ኦዲት ተደራጊው ያቀረበውን ማመልከቻ (መመዘገቢያ መረጃ) ዕውቅና ሰጪው አካል ጋር ሲደርስ ዕውቅና ሰጪው አካል እርሻው የስነ ምግባር ደንብ የማረጋገጫ ሰርተፊኬት እንዲያገኝ ኦዲት እንዲደረግ እድሉን ያመቻቻል። እርሻው ለመቀጠል ከፈለገ እርሻው ይህንን እድል መቀበሉን በጽሑፍ በማረጋገጥ ለኦዲት እና ለምስክር ወረቀት ክፍያ መፈጸም አለበት።

ማስታወሻ: ምዝገባ እና ሁሉም ተያያዥ ክፍያዎች በዕውቅና ሰጪው አካል የአዲት ስራ ከመጀመሩ በፊት በስምምነት መሰረት ማጠናቀቅ አለባቸው። የእርሻው ባለቤት ዕውቅና ሰጪውን አካል መቀየር የሚፈልግ ከሆነ አዲሱ ዕውቅና ሰጪውን አካል ምዝገባ እና አዲት ከማድረግ በፊት የምዝገባ እና ተያያዥ ክፍያዎች በስምምነቱ መሰረት ማጠናቀቅ አለበት።

ዕውቅና ሰጪው አካል ከማንኛውንም እርሻ የአዲት ጥያቄ በተቀበለ እና ክፍያ መፈፀሙ ካረጋገጠ በኋላ በ10 የሰራ ቀናት እርሻዎችን መዝገብ የምዝገባ ቁጥር ይሰጣል።

4.4 የእርሻ ቁጥጥር/ምርመራ

የስነ ምግባር ደንብ መስፈርት ላይ በተቀመጠው መሰረት ሙሉ የደንቡ ተፈጻሚነት ማረጋገጫን በመጠቀም የውስጥም የውጪም ምርመራ አሁን ላለው የስነ ምግባር ደንብ ስሪት የምስክር ወረቀት መስጠት በሚያስችል ደረጃ ተሰርቷል።

4.4.1 ለውስጥ የእርሻ ምርመራ መስፈርቶች

የውስጥ ምርመራ ወይም አዲት በእርሻው የውስጥ አዲተር በየአመቱ ይካሄዳል፤ የውጪ አዲት በሚሰራባቸው ሁለት ወቅቶች አጋማሽ ላይ እና አንድ ጊዜ ደግሞ ለውጪ አዲት ዝግጁ ለመሆንም ጭምር የውስጥ አዲት ይሰራል።

የውስጥ ምርመራ ሁሉንም ምርቶች፣ የምርት ሂደቶች እና ተገቢ የሆኑ የእርሻ አካባቢዎችን ለምርመራው ወሰን ደንቡ በሚጠይቅው መጠን ማካተት ይኖርበታል። በተጨማሪም ጥናት በተደረገበት ቦታ ላይ በህጋዊ መረጃ በሚመዘገቡበት ስነ ምግባር ደንብ ሰነድ ላይ ለተጠየቀው የምስክር ወረቀት ሊሰፍር ይገባል።

የሁሉም አስገደጅ መስፈርቶች የተገኘ ውጤት ብቁ ወይም ተገቢ ያልሆነ የሚል ምላሽ የተገኘበት እንዲሁም ብቁ የማይደርጉ ምላሾች የተሰጡባቸው ውጤቶች የግድ ማብራሪያ ምክንያቶች ሊቀርቡባቸው ይገባል። መመዘኛውን ለማያሟሉትም የተወሰዱ እርምጃዎች መመዘገብ አለባቸው።

የውስጥ አዲት ውጤቶች እና የተወሰዱ እርምጃዎች ለውጪ አዲተር ምርመራ በአግባቡ ተመዝግበው መቀመጥ አለባቸው።

የውስጥ አዲት መስፈርቶች ራሳቸው በሚከተሉት የብቃት መስፈርቶች ይመዘናሉ፡- በአባሪ1 ላይ በነሀስ ደረጃ በክፍል 1.2 ወይም በአባሪ 2 የብር ደረጃ ክፍል 1.4 እንደ ተገቢነቱ።

4.4.2 ቅድሚያ ካስታወቁ በኋላ የሚደረግ የውጭ ምርመራ / አዲት ሥራ አካሄዶች

የእያንዳንዱ እርሻ ቦታ ወይም የምስክር ወረቀት የፈለገው የግብርና ኢንቨስትመንት አካል በየሁለት ዓመቱ በግብርና ሚ/ር በተመደበው የምስክር ወረቀት ሰጪ አካል በተላከው መርማሪ ወይም አዲተር የውጭ ምርመራ ወይም አዲት ይደረግለታል። ይህ ነው 'ቅድሚያ ካስታወቁ በኋላ የሚደረግ የውጭ ምርመራ / አዲት'።

ከውጭ የምስክር ሰጪው አካል የመጣው አዲተር እርሻው ለምርመራ / አዲት ዝግጁ መሆኑን ቢያንስ ምርመራ ከመጀመሩ ከ10 ቀን በፊት ያረጋግጣል።

በምርመራው ወቅት አዲት ሁሉንም በእርሻው የሚመረቱ የሰብል ዓይነቶች፣ ጥቅም ላይ የዋሉ የግብዓት ዓይነቶች፣ ከማህበራዊ እና ተፈጥሯዊ ሀብቶች አንጻር የእያንዳንዱን ምርት ሂደት እና እየተተገበሩ ያሉ እንቅስቃሴዎችንም፣ በምስክር ወረቀት አሰጣጡ ሂደት ውስጥ የተካተቱትን የምርት ቦታዎችን እና ምርት ማቀናበሪያዎችን፣ እርሻው ያቀረባቸውን ማስረጃዎች ሁሉ ተገቢውን ዘዴ በመጠቀም ይመረምራል።

የብቃት ማረጋገጫ መስፈሪት የተባለው ለእርሻው ሁኔታ ተገቢ ያልሆነ ሲሆን ደግሞ፣ እርሻው ምክንያቱን በፅሁፍ በመግለፅ ለዛ መስፈርት ተገቢ ያልሆነ ወይም "አይመለከተኝም" የሚለው ስም እንዲሰጠው መጠየቅ ይችላል።

ሁሉም የብቃት ማረጋገጫ መስፈርቶች (አስገዳጅ፣ በመጠኑ አስገዳጅ እና የሚመከር በሚሉት ጎራዎች ውስጥ ያሉት) የምስክር ወረቀት ለሚሰጠው ደረጃ አዲት አደርጎ ውጤቱም አልፏል ፣ ወድቋል ወይም ተገቢ ያልሆነ በማለት ውጤቱን ለሚመለከተው አካል አሳማኝ የሆነ አስተያየት ጨምሮ በመግለፅ ይሰጣል።

መረጃ ባልቀረበበት ሁኔታ፣ የቀረበ መረጃ ኖሮ በቂ በማይሆንበት ጊዜ ወይም ደካማ ደረጃ ያለው መረጃ በሚሆንበት ጊዜ ደግሞ መስፈርቱ እንዳልተሟላ ይወሰዳል።

ማስታወሻ፦ እርሻው መስፈርቱን ማሟላቱን ማረጋገጥ/ ማሳየት የእርሻው እንጂ የአዲተሩ ሃላፊነት አይደለም።

አዲቱ እንደተጠናቀቀ ግኝቶች እና የታዩት ነገሮች ሁሉ ለእርሻው አስተዳደር ቡድን በአዲተሩ ይቀርባሉ፤ ከዚያም የአስተዳደር ቡድኑ አስተያየት ለመስጠት፣ ነገሮችን ግልፅ ለማድረግ ወይም ተጨማሪ ማስረጃዎችን ለማቅረብ እድል ይኖረዋል።

በውሳኔው ላይ ጥርጣሬ ካለ ደግሞ አዲተሩ ተዛማጅ ጉዳዮችን ፅፎ ውሳኔውን ለገምጋሚ ይመራል።

በአዲቱ መጨረሻ የተጠናቀቀው እና የአዲቱን ውጤት የያዘው የምርመራ ቅፅ እውነተኛ የእርሻውን አዲት ውጤት እና ስምምነት ላይ የተደረሰባቸውን እርምጃዎች መያዙን ለማረጋገጥ በውጪ አዲተሩ/ምርመራው እና በእርሻው ባለቤት/ሃላፊ ይፈርምበት እና ቀን ይጻፍበታል ።

ከአዲቱ በኋላ አዲተሩ የተገኙ ውጤቶችን የሚገልፅ ሪፖርት ፅፎ ለገምጋሚው ወይም ለአዲት ተቋሙ ይልካል፤ የተላከለትም ተቋም ወይም ገምጋሚ ውጤቱን ሲያምንበት ለእርሻው በመስፈርቶቹ መሰረት እርሻው ብቁ መሆኑን የሚገልፅ የምስክር ወረቀት ይሰጣል።

አንድ እርሻ የጎላ ችግር ኖሮበት መስፈርቶቹን ካላሟላ የውጪ ምርመራው ሲጠናቀቅ 28 ቀናት ወይም ለመጀመሪያው አዲት ስምምነት ላይ በተደረሰው መሰረት ቢበዛ ሶስት ወራት ያህል ተሰጥቶት ተጨማሪ መረጃዎችን ይዞ የብቃት ምስክር ወረቀት ለሚሰጠው አካል ምላሽ መስጠት አለበት፣ ክፍል 4.7 ላይ ማስጠንቀቂያዎችን እና ቅጣቶችን ተመልከት።

4.4.3 የመጀመሪያ እና ተከታታይ የውጪ ምርመራዎች ጊዜ

እያንዳንዱ ለምስክር ወረቀት የተመዘገበው የእርሻ ምርት ሂደት የመጀመሪያው ስርተፊኬት ከመሰጠቱ በፊት አዲት መደረግ አለበት። ስለዚህ የታቀደው የውጪ የእርሻ ምርመራ/አዲት የሚከተሉትን መመሪያዎች ማለት ከምዘገባ እና መዋቅሮች ጋር በተገናኘ ፦ ምዘገባ፣ ወቅታዊ እንቅስቃሴዎች እና የምስክር ወረቀት ትክክለኛነት ከግምት ውስጥ ያስገባ መሆን አለበት ።

4.4.3.1 መዘገቦች እና ስርዓቶች

በነሐስ ደረጃ ላይ ሁሉም አግባብነት ያላቸው ስርዓቶች በእርሻው ስራ ላይ እንደዋሉ እና ከመጀመሪያው አዲት በፊት ለ 3 ወራት ያህል ሙሉ ተዛማጅነት ያላቸው ምዘገባዎች እንደተደረጉ እርሻው እንዲያሳይ ይጠበቃል።

በነሐስ ደረጃ ላይ ሁሉም አግባብነት ያላቸው ስርዓቶች ስራ ላይ እንደዋሉ እና ከመጀመሪያው ምዘገባ ከ3 ወራት በኋላ ሙሉ ተዛማጅነት ያላቸው ምዘገባዎች እንደተደረጉ በብር ደረጃ ከሚደረገው የመጀመሪያው አዲት በፊት እርሻው እንዲያሳይ ይጠበቃል።

በተመሳሳይ ሁኔታ በደንቡ የወርቅ ደረጃ ላይ ሁሉም አግባብነት ያላቸው ስርዓቶች በእርሻው ስራ ላይ እንደዋሉ እና በወርቅ ደረጃ ከመጀመሪያው አዲት በፊት ለ 3 ወራት ያህል ሙሉ ተዛማጅነት ያላቸው ምዘገባዎች እንደተደረጉ እርሻው እንዲያሳይ ይጠበቃል።

4.4.3.2 . የእንቅስቃሴዎች ወቅታዊነት

በሁሉም የደንቡ የአሠራር ደረጃዎች ላይ የውጭ ኦዲተር / መርማሪ እያንዳንዱን አግባብነት ያለው የምርት ሂደትና እንቅስቃሴ የምስክር ወረቀት ከመስጠቱ በፊት ማየት ያስፈልገዋል፤ ማለትም በቦታው ያለውን ሰብል፣ ጥቅም ላይ የዋሉትን ግብዓቶች፣ እያንዳንዱ የምርት ሂደትና ከማህበራዊ እና ተፈጥሯዊ ሀብት ጉዳዮች ጋር የተያያዙ እና እየተተገበሩ ያሉ የምርት መሰብሰብ እና አያያዝን ጨምሮ መታየት አለበት ። ስለዚህ እርሻው ሁሉም ወቅታዊ ሂደቶች ሲተገበሩ እንዲሁም እርሻው በማረጋገጫ ምስክር ወረቀቱ መስፈርቶች ውስጥ ለተካተቱት ሁሉም ሂደቶች የ 3 ወራት መዝገቦችን ማሳየት በሚችልበት ዓመት ውስጥ ኦዲት እንዲደረግ ማመቻቸት አለበት።

በኦዲተሩ ያልታዩ እና መስፈርቶቹን ማሟላታቸው ያልተረጋገጡ እንቅስቃሴዎች እና ምርቶች በእውቅና ማረጋገጫው ውስጥ መካተት አይችሉም።

በብር ደረጃ የተያዙ ሂደቶች፣ በቦታው ያሉ ሰብሎች፣ ጥቅም ላይ የዋሉ የግብዓት ዓይነቶች፣ ከማህበራዊ እና ተፈጥሯዊ ሀብት ጉዳዮች ጋር የተያያዙ እና እየተተገበሩ ያሉ የምርት ሂደቶች እና እንቅስቃሴዎች፣ የምርት መሰብሰብ እና የምርት አያያዝ ሂደቶች ሁሉ ከምዝገባው በፊት በነበረ ጊዜ የተያዙ ከሆኑ የኦዲቱ አካል ተደርገው አይወሰዱም።

4.4.3.3 የምስክር ወረቀት የአገልግሎት ሁኔታ

የመጀመሪያው ሰርተፊኬቱ ማገልገል የሚጀምርበት ቀን የሚጀምረው ዕውቅና ሰጪው አካል የምስክር ወረቀቱን ለመስጠት የመጀመሪያውን ውሳኔ ባሳለፈበት ቀን ሲሆን፤ የምስክር ወረቀቱም ለሁለት አመታት ያገለግላል።

'የብቃት ማረጋገጫን' ይዞ ለመቆየት እርሻው ያሁኑ የምስክር ወረቀት ያገልግሎት ጊዜው ከማለቁ ከ4 ወር በፊት አመልክቶ ኦዲት መደረግ አለበት። ይህም የምስክር ወረቀቱ የአገልግሎት ጊዜ ከማብቃቱ በፊት ኦዲት እንዲሰራ እና ያልተሟሉ መረጃዎች ቢገኙ እንኳን እርሻው በጊዜ መረጃዎቹን ይዞ እንዲቀርብ እድል ይሰጣል። በመቀጠልም አሮጌው የምስክር ወረቀት ከማለቁ በፊት በቂ ማስረጃ ከቀረበ በኋላ ኦዲት የሚሰጠው የምስክር ወረቀት ከቀድሞው የምስክር ወረቀት ማለቂያ ቀን ጀምሮ ለአንድ አመት የሚያገለግል ይሆናል።

የተለዩ ሁኔታዎች ሲከሰቱ፣ እርሻው ያሁኑ የምስክር ወረቀት ያገልግሎት ጊዜ ከመጠናቀቁ በፊት ማመልከቻ አስገብቶ የአገልግሎት ጊዜው ለተጨማሪ ሶስት ወር እንዲራዘም ጥያቄ ማቅረብ ይችላል። በዚህ ሁኔታ የአገልግሎት ጊዜው እንዲራዘም የተጠየቀበት ምክንያቶች መገለፅ አለበት፤ ጥያቄው ተቀባይነት ካገኘ ኦዲቱ የምስክር ወረቀት የቀድሞው የጊዜ ገደብ ከሚያልቅበት ቀን ጀምሮ የሚያገለግል ይሆናል።

ለእርሻ የተቀመጠው የኦዲት ዑደት 24 ወር ነው፤ ይሁን እንጂ በእርሻው ላይ የተጣለ እገዳ ካለ ወይም የእርሻ ሥራው እራሱ ላይ እቀባ ካደረገ፣ ዳግም ኦዲት በታቀደው ጊዜ ማድረግ አይቻል ይሆናል። ስለዚህ እርሻው ለዳግም ኦዲቱ ቀን ለመወሰን ዕውቅና ሰጪው አካል ጋር መማከር አለበት።

የግምገማው ምስክር ወረቀት ለዳግም ኦዲት አስፈላጊ መስፈርቶች ከመሟላታቸው በፊት የአገልግሎት ጊዜውን ከጨረሰ፣ እርሻዎች የምስክር ወረቀታቸው የአገልግሎት ጊዜው እንዳለቀ በ በግብርና ሚ/ር በኩል ይገለፅላቸዋል። ከዚያም እርሻው መስፈርቶች አሟልተው በግብርና ሚ/ር ድር ገፅ ላይ ከተዘረዘሩት እርሻዎች ዝርዝር ውስጥ ይወገዳል።

የኦዲቱ ሂደት ከመድረሱ በፊት የምስክር ወረቀት ያገልግሎት ጊዜ በሚያበቃበት ጊዜ እርሻው እንደገና መመዝገብ አለበት ኦዲትም ሲደረግ እንደ 'የመጀመሪያ ኦዲት' ይቆጠራል።

4.4.4 ከዕውቅና በኋላ አዲስ ምርት በሚመዘገብበት ጊዜ የሚደረግ ምርመራ

አንድ እርሻ በእውቅና ማረጋገጫው ላይ አዲስ ምርት ለመጨመር ሲፈልግ እርሻው ለዕውቅና ሰጪው አካል ማሳወቅ አለበት፤ ዕውቅና ሰጪው አካል እውቅና ካገኙት እና በዛው የእርሻ ቦታ ላይ ከሚቀናበሩት ምርቶች ጋር የአዲሱን ምርት መመሳሰል መሰረት አድርጎ እንዲሁም አዲሱ ምርት አሁን ባሉት ምርቶች ምርት እና ሂደት ላይ ሊኖረው የሚችለውን ተጽእኖ መዘናኛ የአዲት የሥራ ጉብኝት አስፈላጊ መሆኑን ይወስናል። ዕውቅና ሰጪው አካል ሁሉም ተገቢ መስፈርቶች የተሟሉ መሆናቸውን እና ደንቡ ባስቀመጠው መሰረት መሆኑን ካረጋገጠ፣ አዲሱን ሰብል ምዝገባው ውስጥ እንዲካተት በማድረግ የምስክር ወረቀቱም ይዘት እንዲሻሻል ያመቻቻል።

4.5. የእርሻው ውሉን አክብሮ መገኘት

የምስክር ወረቀት ከመሰጠቱ በፊት እና አብዛኛውን ጊዜ የውጭ አዲት / የምርመራ ሂደት መጨረሻ ላይ፣ እርሻው በምስክር ወረቀት ሰጪው የሚከተሉትን ለመፈጸም ውል እንዲፈርም ይጠየቃል፡-

- ለግብርና ሚ/ር ማህበራዊ እና አካባቢያዊ ሀላፊነት የተሞላ የግብርና ኢንቨስትመንት የአፈፃፀም ደንብ እና ህጎች ተገቢ መሆን
- የምስክር ወረቀት ሰጪው አካል ያዘጋጀውን እና በእርሻ ውሉ ውስጥ ያካተታቸውን መስፈርቶች እና ሁኔታዎች ማሟላት እና ማክበር
- ለብቃት ማረጋገጫው አስፈላጊ የሆኑ መስፈርቶችን የምስክር ወረቀቱ በተገኘበት እና በቀጣዩ አዲት መሃል ላይ ባለው ጊዜም አሟልቶ መቀጠል

4.4.6. ቅድሚያ ሳያስውቁ የሚደረግ አዲት

ቅድሚያ ሳያስውቁ የሚደረግ የአዲት ስርዓት ዓመቱን በሙሉ ይተገበራል። 10% የግብርና እርሻዎች በየአመቱ ያለ መስፈርት ይመረጣሉ እና ቅድሚያ ሳያስውቁ የሚደረግ "Spot Audit" እንደሚደረጉ ከ 2 ቀን (48 ሰዓታት) በፊት ይነገራቸዋል።

አምራቹ ተቀባይነት ባላቸው ምክንያቶች፣ በህመም፣ በአስቸኳይ ስራ ጫና እና በስራ ቦታው ላይ በሚደረጉ ሌሎች አዲቶች ምክንያት ድንገተኛውን አዲት ማሰራት ካልቻለ ድንገተኛው አዲት ወደ ሌላ ጊዜ እንዲዛወር ሊጠይቅ ይችላል። በዚህ ሁኔታ ዕውቅና ሰጪው አካል ላይ አማራጭ ድንገተኛ የአዲት መርህ ግብር ያመቻቻል።

በቂ ያልሆኑ ምክንያቶችን በመደርደር ድንገተኛው አዲት ለሌላ ጊዜ ይተላለፍ የሚሉ ተደጋጋሚ ጥያቄዎች የሚያቀርብ እርሻ የምስክር ወረቀቱ ይታገድበታል።

ድንገተኛ አዲቱ በምርት ቦታው ላይ የተያዙ ምዝገባዎችን፣ ሁሉንም ምርቶች፣ የምርት ቦታዎች እና የምርት አያያዞች እርሻው እውቅና ላገኘበት ደረጃ ይጠቀማል።

የትግበራ መስፈርት ከግብርና ሁኔታ ጋር ምንም ግንኙነት የሌለው ከሆነ እርሻው ለዚያ መስፈርት ተገቢ ያልሆነ "አይመለከተኝ" የሚለው ስም እንዲሰጠው (በጽሑፍ እና ከበቂ ምክንያት ጋር) ሊጠይቅ ይችላል።

ሁሉም የማሟያ መስፈርቶች (አስገዳጅ፣ አነስተኛ አስገዳጅ እና የሚመከር) አዲት ይደረጋሉ እንዲሁም ውጤቶቹ ያለፈ፣ የወደቀ እና "አይመለከተውም" በሚል በአግባቡ ተለይተው አስተያየቶች ተፅፈው እና በምን ምክንያት ውጤቶቹን እንደተሰጠ ጭምር ተገልፆ ለገምጋሚው ይሰጣል።

ማስረጃ ያልቀረበ ፣ ማስረጃው ቀርቦ በቂ ካልሆነ ወይም ደካማ ከሆነ መስፈርቱ ያልተሟላ ተብሎ ይመዘገባል።

ማስታወሻ፡- እርሻው መስፈርቱን ማሟላቱን ማረጋገጥ/ ማሳየት የእርሻው እንጂ የአዲተሩ ሃላፊነት አይደለም።

በዚህ አዲት ወቅት ተለይተው የታወቁ ያልተሟሉ መስፈርቶች ለእርሻው እና ለግብርና ሚ/ር ሪፖርት ይደረጋሉ፤ ልክ እንደ ማንኛውም መደበኛ አዲት ውጤት በክፍል 4.7 ላይ የተገለጹት ቅጣቶች ይፈጸሙበታል። ያልተሟሉ መስፈርቶችን ለማስተካከል 28 ቀናት ይሰጠዋል። በተስማማበት የጊዜ ገደብ ውስጥ ምላሽ ሳይሰጥ ቢቀር የምስክር ወረቀቱን አገልግሎት እንዳይሰጥ ይደረጋል። እንደገና የእውቅና ማረጋገጫ የምስክር ወረቀት ለማግኘት እርሻው ሙሉ አዲት ማሰራት ይኖርበታል። ይህ አዲት እርሻውን ለተጨማሪ ወጪ ይዳርጋል።

የድንገተኛ አዲቱ ወጪዎች ለሁሉም እርሻዎች ከአዲት ክፍያ ጋር አብሮ የሚካተትባቸው ይሆናል።

4.5 የተስማሚነት መስፈርቶች

ለስነ ምግባር ደንብ መስፈርቶች እና የተስማሚነት መመዘኛዎች በዚህ ሰነድ አባሪ 1, 2 እና 3 ውስጥ ተዘርዘረዋል. አባሪ 1 የነሐስ ደረጃ፣ አባሪ 2 የብር ደረጃ እና አባሪ 3 የወርቅ ደረጃ ናቸው። የስነ ምግባር ደንብ የተስማሚነት መስፈርቶች አስገዳጅ፣ አነስተኛ አስገዳጅ እና የሚመከር ተብለው ተለይተዋል። ሁሉም መስፈርቶች፡- አስገዳጅ፣ አነስተኛ እና የሚመከር የተባሉት አዲት ተደርገው ያለፈ፣ የወደቀ ወይም "አይመለከትም" በሚል ይመዘገባሉ።

ሁሉም "አይመለከትም" የተባሉ አስገዳጅ እና አነስተኛ አስገዳጅ መመዘኛዎች እንዲሁም ሁሉም አዎ / አይደለም የተባሉ አስገዳጅ መመዘኛዎች አስተያየት እና በቂ ምክንያት ሊቀርብባቸው ይገባል። በሠንጠረዥ 5 ላይ በተገለጹት ቀመሮች በመጠቀም የምስክር ወረቀት የሚሰጠው አካል በደንቡ ውስጥ የሰፈሩ መስፈርቶች የተሟሉ መሆናቸውን እና ለምስክር ወረቀት የሚያበቁ መሆናቸውን ያረጋግጣል።

ሰንጠረዥ 5: ለደንቡ የተስማሚነት መስፈርቶች

የነሐስ ደረጃ	ሁሉም (100%) አስገዳጅ እና 90% አነስተኛ አስገዳጅ መስፍርቶች "አይመለከትም" የነሐስ የስምምነት መስፈርቶች በስተቀር አባሪ 1 ላይ ተካትተዋል
የብር ደረጃ	ወቅታዊ የነሐስ የተስማሚነት የምስክር ወረቀት በተጨማሪም ሁሉም (100%) አስገዳጅ እና 90% አነስተኛ አስገዳጅ መስፍርቶች "አይመለከትም" የብር የስምምነት መስፈርቶች በስተቀር አባሪ 2 ላይ ተካትተዋል
የወርቅ ደረጃ	ወቅታዊ የብር የተስማሚነት የምስክር ወረቀት በተጨማሪም ሁሉም (100%) አስገዳጅ እና 90% አነስተኛ አስገዳጅ መስፍርቶች "አይመለከትም" የወርቅ የስምምነት መስፈርቶች በስተቀር አባሪ 3 ላይ ተካትተዋል

4.6 የውጤቶች ማረጋገጫ እና የምስክር ወረቀት አሰጣጥ

የተፃፈው የአዲት ሰነድ ከአያንዳንዱ አልፏል፣ ወድቋል እና "አይመለከትም" የተስማሚነት መስፈርት ውሳኔ ጋር እንዲሁም መስፈርቶቹን አለማሟላታቸው ተለይቶ በኋላ የተረጋገጡት ሁሉ ተመዘግበው ለእርሻው በአዲቱ ቀን በፅሁፍ ይሰጣሉ።

ሆኖም ግን በአዲት ጊዜ የቀረበው ማስረጃ ተጨማሪ ውይይት የሚያስፈልገው ከሆነ ዕውቅና ሰጪው አካል ማንኛውም በአዲት ቀን የተሰጠን ውሳኔ የመሻር መብት አለው። እርሻው የመጨረሻው የጽሑፍ ሪፖርት አዲት በተደረገ በ 10 የሥራ ቀናት ውስጥ ይደርሰዋል፤ ግልባጭ ደግሞ ለግብርና ሚ/ር ይላካል።

ከምስክር ወረቀቱ መሰጠት በፊት መሟላት ያለባቸው መስፈርቶች የሚቀሯቸው እርሻዎች ስምምነት ላይ የተደረሰበት የጊዜ ገደብ ይሰጣቸዋል፤ በምርመራ ጊዜ ለተገኙ ያልተሟሉ ጉዳዮች ማስጠንቀቂያ ክፍል 4.7.1ን ከዚህ በታች ይመልከቱ።

የእውቅና መስጠቱ ውሳኔ ሁሉም አስፈላጊ የሆኑ ግን ያልተሟሉ መስፈርቶች ከተዘገቡ በኋላ በ28 ቀናት ውስጥ በዕውቅና ሰጪው አካል ይወሰናል።

የምስክር ወረቀቱ በአዲት አካሉ ሰርተፊኬት የመስጠቱ ውሳኔ በተሰጠ በ 28 ቀናት ውስጥ ይዘጋጃል።

ዋናው የምስክር ወረቀት በቀጥታ ለእርሻው ይሰጣል፤ ኮፒው ደግሞ ለግብርና ሚ/ር ይላካል። ከዚያም ግብርና ሚ/ር በድህረ-ገፁ ላይ ያለው የእርሻዎች ዝርዝር ውስጥ አዲሱን እውቅና የተሰጠውን እርሻ ያካትታል

እያንዳንዱ የምስክር ወረቀት በአዲት ተቋሙ ውስጥ ባለ ተመሳሳይ የምስክር ወረቀቶች በሚሰሩ ቴምፕሌት ይታተማል፤ ዓርማ፣ ወተር ማርክ እና የአዲት ተቋሙ ማህተም እንዲሁም የአዲት ተቋሙ ስም እና አድራሻ፣ተገቢው ስነ ምግባር ደንብ ዓርማ ለብቃት ደረጃው መገለጫ ይኖረዋል። ሁሉም የምስክር ወረቀቶች የሚከተሉትን ያሳያሉ፡-

1. እርሻው በ ግብርና ሚ/ር ማህበራዊ እና አካባቢያዊ ሃላፊነት የተሞላ የግብርና ኢንቨስትመንት ግብርና የአሰራር ደንብ ላይ የተገለፀውን የብቃት መስፈርት በ _____ ስሪት፣ በ _____ ደረጃ ያሟላል የሚል አረፍት ነገር

- i. የምስክር ወረቀቱ ወሰን
- ii. የምርት አያያዝ የምስክር ወረቀቱ ውስጥ መካተት / አለመካተቱ
- iii. ለእርሻው የአዲት ተቋሙ የሰጠው ቁጥር
- iv. የእርሻው ስም እና አድራሻ፡- እርሻው እየተሰራ ያለበትን አገር ጨምሮ
- v. የተሰጠበት ቀን እና የሚያገለግልበት ጊዜ ከ...ጀምሮ
- vi. የምስክር ወረቀቱ የሚያገለግልበት የመጨረሻ ቀን
- vii. የምስክር ወረቀቱን የሰጠው ፊርማ፣ ስም እና ኃላፊነት
- viii. የምስክር ወረቀት ለመስጠት ውሳኔ ላይ የተደረሰበት ቀን
- ix. የምርት አስተዳደር ክፍሎች እና የምርት ማቀናበሪያ ክፍሎች ዝርዝር በአባሪው ላይ የሰፈሩ ሲሆን የብቃትማረጋገጫ የምስክር ወረቀቱ አስፈላጊ ክፍል ነው

እያንዳንዱ የምስክር ወረቀት ከአባሪ ጋር ይቀርባል፤ አባሪውም የምስክር ወረቀቱ ወሳኝ አካል ሲሆን የሚከተሉትን ጉዳዮች ይይዛል፡-

- i. የአዲት ተቋሙን ስም እና የወተር ማርክ ምልክት
- ii. የዕውቅና ሰጪው አካልን የምስክር ወረቀት ቁጥር
- iii. በምስክር ወረቀቱ ውስጥ የተካተቱትን የእርሻውን ስም፣ ስፋት እና አድራሻ
- iv. የዕውቅና ማረጋገጫ የሚሰጥበት ደንብ ስሪት እና ደረጃ
- v. የምርት ቦታ (ዎች) ስፋት

- vi. በእውቅና ማረጋገጫው ውስጥ የተካተቱት የምርት አስተዳደር ክፍሎች
- vii. በምስክር ወረቀት ውስጥ የተካተቱ የምርት አያያዝ ክፍሎች
- viii. የምስክር ወረቀት የተሰጠበት ቀን እና የሚያገለግልበት የጊዜ ገደብ
- ix. የምስክር ወረቀት ከተሰጠው በኋላ እያንዳንዱ እርሻ በአዲቶች መካከል መስፈርቶችን እና ስርዓቶችን አሟልቶ መቀጠል አለበት በደንቡ ላይ በሰፊነት የአዲት መመዘኛዎች መሰረት፤ የ ስነ ምግባር ደንብ የምስክር ወረቀትን ይዞ ለመቆየትም እርሻው በየሁለት አመቱ አዲት መደረግ አለበት። በቂ የሆኑ መስፈርቶችን የማያሟሉ እርሻዎች ከላይ በተጠቀሰው አሠራር መሠረት የምስክር ወረቀታቸው እንዲታገድ ወይም እንዲወገዱ ይደረጋል

4.7 ቅጣቶች

መስፈርቶችን ማሟላት ላቃታቸው ወይም በአግባቡ ላልተሟሉ መስፈርቶች በተሰጣቸው የጊዜ ገደብ ምላሽ መስጠት ላልቻሉ እርሻዎች እንዲሁም በእውቅና ማረጋገጫ መርሃ-ግብሩ ላይ መተማመንን ለመፍጠር እና እርሻዎችም በአዲቶች መካከል ደረጃቸውን ጠብቀው እንዲሰሩ ለማበረታታት ቅጣቶች አስፈላጊ ናቸው ።

ላልተሟሉ መስፈርቶች የሚጣሉ ቅጣቶች የሚፈጸሙት በምስክር ወረቀት ሰጪው አካል ሲሆን በሶስት ደረጃዎች ይፈጸማሉ፡- በማስጠንቀቂያ፣ ምርት በማገድ እና በፈቃድ ስረዛ ሲሆን የቅጣቱ ደረጃም ካልተማሉ መስፈርቶች ውስጥ ወሳኝ መሆን እና ቀድሞ ለተሰጠ ቅጣት ምላሽ መስጠት ካለመቻል ችግሮች ጋር ተመጣጠኝ

አምራቾች ቅጣት ውስጥ እያሉ በስነ ምግባር ደንብ የብር ደረጃ እንዲመዘገቡ አይፈቀድላቸውም። ይህ ሂደትም በዕውቅና ሰጪው አካል ተፈጻሚ ይሆናል።

4.7.1 ማስጠንቀቂያዎች

ለመጀመሪያው ምርመራ አንድ እርሻ የጎላ መስፈርት ያለማሟላት ችግር ካለበት የውጪ ምርመራው ሲጠናቀቅ 28 ቀናት ወይም ስምምነት ላይ በተደረሰው መሰረት ቢበዛ ሶስት ወራት ያህል የሚሰጠው ሲሆን ባልተሟላው መስፈርት የክብደት ደረጃ እና በዕውቅና ሰጪው አካል አዲተሩ መልካም ፈቃድ ተጨማሪ መረጃዎችን ይዞ የብቃት ምስክር ወረቀት ለሚሰጠው አካል ምላሽ መስጠት አለበት።

እውቅና ሰጪው አካል ምርመራ በሚያደርግበት ጊዜ (የአዲት ጉብኝቱ እርሻው የተዘጋጀበት ወይም ድንገተኛ ሊሆን ይችላል) ያልተሟሉ መስፈርቶች ካጋጠሙት ወይም በባለድርሻ አካላት ይኸውም በእርሻው ሰራተኞች፣ በመንግስት ተቆጣጣሪዎች፣ በገበያው ውስጥ ባሉ ተዋናዮች እና በሲቪል ማህበራት አባላት ቅሬታዎች ቀርበው ትክክለኛነታቸው ከተረጋገጠ ሥራውን ለመስራ ስልጣን በተሰጠው አካል ማስጠንቀቂያዎችን ሊሰጥ ይችላል።

ለቀጣዩ ምርመራ ወደ ከፍተኛ የብቃት ማረጋገጫ ማደጋቸው ከግምት ውስጥ ሳይገባ፣ መስፈርት ያለማሟላት የጎላ ችግር ያለባቸው እርሻዎች የውጪ ምርመራው ሲጠናቀቅ በ28 ቀናት ውስጥ የብቃት ምስክር ወረቀት ለሚሰጠው አካል ተጨማሪ መረጃዎችን መስጠት አለባቸው።

እውቅና ሰጪው አካል የመስፈርት አለመሟላት ቅሬታ በ MOA ወይም በባለድርሻ አካላት ይኸውም በእርሻው ሰራተኞች፣ በመንግስት ተቆጣጣሪዎች፣ በገበያው ውስጥ ባሉ ተዋናዮች እና በሲቪል ማህበራት አባላት ቀርቦ ዕውቅና ሰጪው አካል ይመረምርና ትክክለኛነታቸውን ካረጋገጠ ለእርሻው ማስጠንቀቂያዎች ሰጥቶ ያልተሟላው መስፈርት እንዲሟላ ቢበዛ የ28 ቀናት ጊዜ

ይሰጣል።ከላይ ከተጠቀሱት ሶስት ሁኔታዎች በአንዱ እርሻዎች ያላሟሏቸውን መስፈርቶች በተሰጣቸው የጊዜ ገደብ ማስተካከል ባይችሉ በሥራውን ኃላፊነት ባለው አካል ይታገዳሉ። በእገዳው ወቅት እርሻው የ ስነ ምግባር ደንብን አርማ እንዳይጠቀም ይከለከላል። በተደረሰው ስምምነት መሰረት እርሻው የጎላ የመስፈርት ያለማሟላት ችግሩን ካልቀረፈ፣ ሙሉ ዳግም አዲት መደረግ ያስፈልገዋል፤ ወጪውም በራሱ በእርሻው የሚሸፈን ይሆናል።

ማስታወሻ 1- እንደገና አዲት ከመሰራቱ በፊት ያልተሟላው መስፈርት እንዲስተካከል መሰጠት የሚገባው ጊዜ ባጠቃላይ 3 ወራት ነው (28 ቀናት+2 የወራቶች እገዳ)

ማስታወሻ 2 - ያልተሟሉ መስፈርቶችን ለማሟላት ችግር ከገጠመው የምስክር ወረቀት አሰጣጥ በሂደት ውስጥ ባለበት ወቅት ከሆነ ምላሽ ለመስጠት አለመቻል ምርቱን ወይም ምርቶችን ለመታገድ ይዳርጋል።

ማስታወሻ 3-የምስክር ወረቀቱ ሰጪው አካል ከግብርና ኢንሽራንስ መንግሥት ጋር በመመካከር መስፈራቱን ለማሟላት የተሰጠውን ጊዜ ይቀንሳል ወይም የእርሻውን የምስክር ወረቀት ማገድ ይችላል ፣ በተለይ የመስፈርቱ አለመሟላት የሥራ አስኪያጁ ደህንነት አደጋ ላይ በመጣል ቀጥተኛ እስተዋጽዖ ካለው ወይም ለአከባቢው ወይም ለሽማግሌቶች ደህንነት ወይም የሰራተኞችን እና የኮንትራት ክፍያዎች ላይ ችግር ሊፈጥር ይችላል።

4.7.2 እገዳ

እገዳ በጣም ከባድ ለሆኑ የመስፈርት አለመሟላቶች ብቻ የሚወሰድ እርምጃ ነው። ከላይ የተሰጠውን ማስታወሻ 3ን ይመልከቱ ወይም ዕውቅና ሰጪው አካል በተሰማማበት የጊዜ ገደብ ውስጥ አንድ ወይም ከዚያ በላይ የሆነ ያልተሟላ መስፈርት ካልተስተካከለ፣ ከላይ በተጠቀሰው ማስታወሻ 2 ደግሞ ከምስክር ወረቀት ሰጪው ጋር የተደረገው ውል ላይ የሰፈረ ጉልህ የሆነ ስምምነት ወይም ስርአት ጥሰት ከተፈጸመ ተግባራዊ ይሆናል።

እገደው ሲፈጸም የሚመለከተው እርሻ እገዳውን በግብርና ሚ/ር እንዲያውቅ ይደረጋል፤ በምስክር ወረቀት ሰጪው አካል ኮፒ ይላካል።

እገዳው ስልጣን በተሰጠው አካል ሲፈጸም በአንድ ወይም በብዙ ፈቀድ የተገኘባቸው ምርቶች ላይ ሊጸና ይችላል። እገዳው የተጣለበት ምርት ሁሉም አይነት የምርት ሂደቶቹ የኸውም በሁሉም ክፍል ውስጥ የሚፈጸሙት፣ በምስክር ወረቀት አባሪው ላይ በተገለጸው መሰረት የሚታገዱበት ይሆናል። የአንድ ምርት ከፊል እገዳ የተከለከለ ነው።

እገዳው የሚቆይበት ጊዜ ፈቃድ በሚሰጠው አካል የሚወሰን ሲሆን እስከ 3 ወር ጊዜ ሊደርስ ይችላል ወይም እርሻው ለእገዳ የዳረገውን ችግር መፍታቱን ለዕውቅና ሰጪው አካል ማሳየት እስከሚችልበት ጊዜ ድረስ ሊዘልቅ ይችላል፤ ከሁለቱ አንዱ ቶሎ ችግሩ መፈታት የሚችልበት መንገድ ይመረጣል።

በራሱ በእርሻው የተጣለ የምርት እገዳም ሊተገበር ይችላል፤ እርሻው እራሱ በእገዳ ውስጥ ያለ ካልሆነ እና የምስክር ወረቀት ካገኘ በኋላ አንድ ወይም ከአንድ በላይ የሆነ ፈቃድ ያገኘበት የምርት ዓይነትን መስፈርቱን ማሟላት ካልቻለ፣ አምራቹ ለዕውቅና ሰጪው አካል በማስታወቅ መስፈርቱ ሊሟላ ያልቻለውን ምርት እንዲታገድለት መጠየቅ ይችላል። በዚህ ሁኔታ ዕውቅና ሰጪው አካል ለመስፈርቶቹ አለመሟላት የቀረበውን/ቡትን ምክንያት (ቶች) በማገናዘብ ያለው እንደሆነ ይወስናል ፤ ከዚያም ምርቱን ወይም እርሻውን ለሦስት ወራት ያህል ያግዳል።

እገዳው በሚቆይበት ጊዜ እርሻው / አምራቹ 'የስነ ምግባር ደንብ የምስክር ወረቀት' መጠየቅ አይችልም። የእገዳው ምክንያት በ 3 ወራት ውስጥ መፍትሄ ካላገኘ የምርቱ (ቶቹ) የምስክር ወረቀት ይሰረዛል ወይም ሙሉ በሙሉ የወርቅ፣ የብር ወይም የነሀስ ደረጃው በምስክር ወረቀት ሰጪው ይሰረዛል። ይህ በሚሆንበት ጊዜ ዕውቅና ሰጪው አካል ስረዛውን ለግብርና ሚ/ር ያሳውቃል።

4.7.3 ስረዛ

ዕውቅና ሰጪው አካል የአምራቹን ምዝገባ እና የምስክር ወረቀት በሚከተሉት ምክንያቶች ሊሰርዝ ይችላል፡-

- i. ዕውቅና ሰጪው አካል ማጭበርበርን የሚያሳይ ማስረጃ ካገኘ
- ii. ዕውቅና ሰጪው አካል ለምስክር ወረቀት የሚያበቁት መስፈርቶች እንደሚገባ እየተተገበሩ መሆኑን ለመጠራጠር በቂ ምክንያቶች በሚያገኝበት ጊዜ
- iii. እገዳውን ለማንሳት የሚያስፈልጉ የማስተካከያ እርምጃዎች በዕውቅና ሰጪው አካል በተቀመጠው የጊዜ ገደብ ውስጥ ሰይወሱዱ ሲቀሩ ወይም
- iv. ከባድ የውል አለመከበር ካለ

የምስክር ወረቀት ሰጪው አካል የምዝገባ እና የእውቅና ስረዛ ሲያደርግ የብቃት ማረጋገጫው በነሀስ፣ በብር ወይም በወርቅ ደረጃ ይሰረዛል። እርሻውም የደንቡን የምስክር ወረቀት ከዚያ በኋላ እንዲጠቀም አይፈቀድለትም። ስረዛ በሚደረግበት ጊዜ ዕውቅና ሰጪው አካል ስረዛውን ለግብርና ሚ/ር ያሳውቃል።

የምስክር ወረቀታቸው የተሰረዘባቸው አምራቾች ለዕውቅና ሰጪው አካል በብር ደረጃ እንደገና እንዲመዘገቡ ጥያቄ ማቅረብ ይችላሉ፤ ነገር ግን ለደንቡ የብርም ሆነ የወርቅ ደረጃ ካመለከቱ ከ12 ወራት በፊት ለምዝገባ ጉዳያቸው ሊታይ አይችልም።

4.8 . የቅሬታ አቀራረብ ስነስርዓት

ከባለድርሻ አካላት የሚቀርቡ ቅሬታዎች በቀጥታ ለግብርና ሚ/ር ሊያቀርቡ ይችላሉ ወይም ቅሬታ አቅራቢዎች በእርሻው ቅሬታ ማቅረቢያ ሂደት ተጠቅመው በአስተማማኝ መልኩ ችግራቸው ሳይፈታ ሲቀር ለግብርና ሚ/ር ሊያቀርቡ ይችላሉ። ከእነዚህ ውስጥ ጥቂቶቹ እውነተኛ ሲሆኑ የተቀሩት ደግሞ ባለመግባባት ምክንያት የተፈጠሩ፣ ታሪካዊ ሁኔታዎችን ተከትለው የተከሰቱ ወይም በጭራሽ ከስነ ምግባር ደንብ ሃላፊነት ጋር የማይያያዙም ሊሆኑ ይችላሉ።

አንድ አቤቱታ ወደ ግብርና ሚ/ር ሲመጣ የችግሩን ባህሪ፣ ችግሩ የተፈጠረበትን ቦታ እና ቅሬታውን ያቀረበውን ሰው ማንነት በዝርዝር ይመዘግባል። ከዚያም ከ ግብርና ሚ/ር ስራተኞች እና ከስነ ምግባር ደንብ ባለድርሻ አካላት የሚወከሉ ሰዎችን ቅሬታውን እንዲየጠኑ ይመርጣል። ቅሬታው ተቀባይነት ያለው ሆኖ ከተገኘ አቤቱታው የቀረበበት አካል በ ግብርና ሚ/ር ማስጠንቀቂያ ይሰጠዋል ፤ ከዚያም ቅሬታው ወደ ዕውቅና ሰጪው አካል ይላካል፤ ዕውቅና ሰጪው አካልም ከላይ የተጠቀሰው ክፍል 4.7 ላይ በተገለጸው መሰረት ቅጣቶችን ያሳልፋል።

4.9 የስነ ምግባር ደንብ የምስክር ወረቀት አጠቃቀም

4.9.1 የግብርና ሚ/ር ደንብ ምስክር ወረቀት እና አርማ አጠቃቀም

የስነ ምግባር ደንብን የነሀስ፣ የብር ወይም የወርቅ ደረጃ የምስክር ወረቀት ያገኙ እርሻዎች ይህንን እውቅናቸውን ለደንበኞቻቸው ወይም ወደ ፊት ደንበኞቻቸው ለመሆን እድሉ ላላቸው ማሳወቅ ይችላሉ። 'ግብርና ሚ/ር ፣ ስነ ምግባር ደንብ ፣ የነሀስ፣ የብር እና የወርቅ መስፈርት ያሟላ' የተባሉት ቃላት እርሻው በደረሰበት የመስፈርት ማሟላት ደረጃ በፅሁፊት መሳሪያዎች፣ በስራ ሰነዶች እና በምርት ማሸጊያዎች ላይ ሊፃፉ ይችላሉ።

እርሻው በደረሰበት የመስፈርት ማሟላት ደረጃ ዓርማም በፅሁፊት መሳሪያዎች፣ በስራ ሰነዶች እና በምርት ማሸጊያዎች ላይ ሊጠፍ ይችላል።

ተያያዥ የባለቤትነት መብት ያላቸው እርሻዎች እንዲሁም የምስክር ወረቀት ያልተሰጠበት ምርት ግብይት ውስጥ የሚሳተፉ እርሻዎች የምስክር ወረቀት ያልተሰጠው ወይም የተቀላቀለ ምርት ማሸጊያ ላይ እና የገበያ ሰነዶች ላይ የስነ ምግባር ደንብን አርማ እና ማንኛውንም የስነ ምግባር ደንብ መስፈርቶች ማሟላትን የሚያመለክትን ምልክት መጠቀም አልተፈቀደላቸውም።

4.9.2 በዘርፉ ውስጥ ጥቅም ላይ የዋሉ ማህበራዊ እና አካባቢያዊ መስፈርቶች እና በደንቡ መካከል ያለው ግንኙነት

ምንም እንኳን ከመልካም የግብርና አፈፃፀም ጋር በተገናኘ ተቀባይነት ያገኙ አለም አቀፍ የመልካም አፈፃፀም መስፈርቶች ቢኖሩም አካባቢያዊ እና ማህበራዊ አቋሞችም በዘርፉ በጣም ተመሳሳይነት አላቸው በአብዛኛቸው ገበያ ላይ በሚጠቀሟቸው መለያዎች፣ ነገር ግን በደረጃ እና በይዘት ረገድ አንዳንድ ልዩነቶች አሉ። ይህ ማለት በመደበኛ መልክ እኩልነትን ለማረጋገጥ ለሁሉም የሚሆን መለኪያ በስራ ላይ መዋል አለበት፤ ስምምነት ላይ የተደረሰበት የእኩልነት ደረጃም ልኬቱን የሚፈፅመው አካል በተጠየቀው መሰረት በሚሰራው ስራ የሚወሰን ይሆናል።

በመስፈርቶች/ በደረጃዎች መካከል ያለውን መመሳሰል ለማስረዳት ሁለት ቃላት ጥቅም ላይ ይውላሉ፤ እነዚህም፡- ተመሳሳይ/Resembling እና ተመጣጣኝ/ Equivalent የተሰኙት ናቸው።

ተመሳሳይ/Resembling ፡-ይህ ቃል የሚነፃፅሩት መስፈርቶች በይዘት እና በደረጃ ረገድ የጋራ የሆነ ነገር ላይ በጣም ተመሳሳይ ሆነው በአጠቃላይ ግን መስፈርታቸው አንድ አይነት እንዳልሆኑ ያሳያል።

እና ተመጣጣኝ/ Equivalent -ይህ የሚገልፀው መደበኛ መነሻ የሆነ ለሁሉም የሚሆን የመለኪያ ሙከራ መደረጉን የሚያመለክት ሲሆን ተመጣጣኝ ነው የተባለው የደረጃው ባለቤትም የጋራ መለኪያው ተመሳሳይ ወይም ተጨማሪ ይዘት ያለው መሆኑን እና የብቃት መስፈርቱም ይህንኑ ወይም ከዚህም የበለጠ ከፍተኛ አፈፃፀም እንደሚጠይቅ ነው።

ከግብርና ሚ/ር ስነ ምግባር ደንብ ጋር በተገናኘ ዓለምአቀፍ ደረጃዎች እንደ ዓለም አቀፍ መልካም የግብርና አሰራር(Global GAP) ያሉትን መለኪያ ማድረግ ከዚህ በኋላ ለሚወጣው ስራት አስፈላጊ ሲሆን ዓለም አቀፍ ተወዳዳሪነትን ለመጨመር ይረዳል።

4.10 የደንቡ ማሻሻያዎች

ስነ ምግባር ደንብ 'አስፈላጊ ሰነድ' ነው፤ በአፈፃፀም ደረጃ ላይ ከተገኙ ተሞክሮዎች የተነሳም ሊሻሻል ይችላል በትግበራው ደረጃ ላይ፣ አዲስ በሚወጣ ህግ ፣ በገበያ ፍላጎት እና በንፁህ ከአካባቢ ብክለት የፀዳ ቴክኖሎጂ መገኘት ላይ ተመስርቶ። ከዘመኑ ጋር የሚሄዱ

ማሻሻያዎች ለግብርና ሚ/ር ፣ ለውጪ የአዲት ተቋም (ዕውቅና ሰጪው አካል) ባለ ብዙ የባለድርሻ አካላት ላሏቸው ቡድኖች እንዲደርሱ ይደረጋል። የተደረጉ ማሻሻያዎች ዝርዝርም በግብርና ሚ/ር ተመዝግቦ ይቀመጣል። ነገር ግንግብርና ሚ/ር ወዲያውኑ ሁሉንም መረጃው እንዲደርሳቸው የታሰቡ አካላትን በታተመ የስነ ምግባር ደንብ መመሪያ ሊያሳውቃቸው አይችልም። ስለሆነም የስነ ምግባር ደንብ የተሟላ እና ወቅታዊ ስሪት እየተጠቀሙ መሆናቸውን ማረጋገጥ የሚፈልጉ ሰዎች ሁሉ የግብርና ሚ/ር ድህረ ገፅን ይመልከቱ።

5 የስነ ምግባር ደንብ የነሀስ ደረጃ መስፈርቶች ይዘት

1 አጠቃላይ

1.1 የእርሻ አስተዳደራዊ ኃላፊነቶች

2 መርህ 1: የአካባቢን ዘላቂ ጥበቃ፣ ብዝህ ህይወት እና የአየር ንብረት ለውጥ ተፅእኖ ተቋቋሚነት እና የአደጋ ስጋቶችን መቀነስ

2.1 የአፈር እና የውሃ አስተዳደር ተግባራት

2.2 ተክሎች እና እንስሳት / ብዝሃ ሕይወት

2.3 የግብአቶች አጠቃቀም ክትትልና ግምገማ

2.4 የግብአቶች አጠቃቀም ገደብ

2.5 የሰብል ንጽህና እና የሰብል ምርምር

2.6 አግሮኬሚካል ምርት ምዝገባ

2.7 የማዳበሪያ ማከማቻ

2.8 ጸረ-ተባይ ማጓጓዝ

2.9 ፀረ-ተባይ ማከማቻ

2.10 የእርሻ መሬት ዙሪያ ፀረ-ተባይ ማጓጓዝ

2.11 የኬሚካሎች መለካት እና መቀላቀል

2.12 የኬሚካል ርጭት እና ተመልሶ ኬሚካል ወደ ተረጨበት ቦታ የሚገባበት ጊዜ

2.13 የተባይ ማጥፊያ መርጫ መሳሪያዎች እና የርጭት ተግባራት

2.14 እህል ከተሰበሰበ በኋላ የሚረጨ ኬሚካሎች

2.15 እንደገና ጥቅም ላይ ሊውሉ የሚችሉ መያዣዎች እና ማሸጊያዎች

2.16 የቆሻሻ አያያዝ

2.17 የቆሻሻ አወጋገድ

2.18 የውሃ አጠቃቀም

2.19 የእርሻ አካባቢ አደጋ ግምገማ

3 መርህ 2: ለብሔራዊ ኢኮኖሚ ድጋፍ ማድረግ እና ድህነትን መቀነስ

3.1 የሰራ እድል መፍጠር

3.2 የቴክኖሎጂ ሽግግር

4 መርህ 3: የአካባቢውን ማህበረሰብ እድገት ማገዝ

4.1 የአካባቢው ነዋሪዎች መተዳደሪያ

4. መርህ 4- የምግብ ደህንነትንና የተመጣጠነ ምግብን ማበረታታት

5.1 የአካባቢ ምግብ ደህንነት

5. መርህ 5-የመሬት አጠቃቀምን እና የተፈጥሮ ሀብቶችን ህጋዊ መብት ማክበር

6.1 መብቶችን ማገንዘብ፣ መለየት እና እውቅና መስጠት

6.2 በይዘታ መብት ላይ ተፅእኖ

6.3 የማካካሻ እርምጃዎች

6. መርህ 6 - የሠራተኛና ሰብአዊ መብቶችን ማክበር (ጾታንም አካትቶ - ሴቶች፣ ወጣቶች፣ ልጆች፣ አረጋውያን፣ አካል ጉዳተኞችን ወ.ዘ.ተ.)

7.1 የሰብዓዊ መብቶች

7.2 የሠራተኛ መብቶች

7.3 የስራ ላይ ልምምድ

7.4 የስራ አካባቢ ሁኔታ

7.5 የሙያ መብቶች

7.6 የማስተዋወቂያ ስልጠና

7.7 የስራ ደህንነት እና የጤና ፖሊሲ

7.8 የጥንቃቄ፣ የጤና እና የንፅህና ገለጻ እና ስልጠና

7.9 የመከላከያ ልብስ እና የደህንነት መሣሪያዎች

7.10 የኤችአይቪ / ኤድስ ፖሊሲ

7.11 የመጀመሪያ እርዳታ

7.12 ከተባይ ማጥፊያዎች ጋር የተያያዘ ስራ የሚሰሩ ሰራተኞች የሕክምና ምርመራ

7.13 የድንገተኛ አደጋ አሠራሮች

7.14 ፅዳት እና የግል ንፅህና መጠበቂያ ቦታዎች እና ቁሳቁስ

7.15 የመመገቢያ ቦታዎች እና ቁሳቁስ

7. መርህ 7- አሳታፊነትን፣ ግልጽነትን እና ተጠያቂነትን ማረጋገጥ

8.1 ግልፅነት

8.2 ተሳትፎ እና ምክክር

8.3 የማህበረሰብ ተሳትፎ

8.4 ድርድሮች እና ውሎች

8.5 ቅሬታ እና የግጭት መፍትሄ አሰጣጥ ዘዴዎች ተደራሽነት

8. መርህ 8: ከፍተኛ የሥራ እና የስነምግባር መስፈርቶችን ማስፈን

9.1 የንግድና ስነምግባር ደረጃዎች

9. መርህ 9-ተቋማዊ መጠናከርን መደገፍ

10.1 ቀጣይነት ላለው መሻሻል በትጋት መስራት

10.2 የተወሰዱ ትምህርቶች

Published by the
Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

Registered office
Bonn and Eschborn, Germany

**Support to Responsible Agricultural Investments in Ethiopia (S2RAI)
Project**

Rahem Building, Diaspora Square, Megegnagna
P.O. Box 100009, Addis Ababa, Ethiopia
www.giz.de/ethiopia

Contact Person
Oliver Schoenweger
Project Manager
T +251 (0) 116 629 980 ext. 335
M +251 (0) 947 921 814
E oliver.schoenweger@giz.de

Design and Layout
Zeleman Communications, Advertising and Production

Photo credits
Zeleman Communication, Advertising and Production

European Union

german
cooperation
DEUTSCHE ZUSAMMENARBEIT

ግብርና ሚኒስቴር
MINISTRY OF AGRICULTURE

This document was produced for the project Support to Responsible Agricultural Investments in Ethiopia (S2RAI), implemented by the Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH and with the financial assistance of the European Union and the German Federal Ministry for Economic Cooperation and Development (BMZ).

The views expressed herein can in no way be taken to reflect the official opinion of the European Union and the BMZ.

giz Deutsche Gesellschaft
für Internationale
Zusammenarbeit (GIZ) GmbH